STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00873

ALE AGODES FUN TALMUD

Permanent preservation of this book was made possible by
Joseph A. Grinblat
in memory of
Miriam Bezborodko-Grinblat

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אַלע אגדות פון תלמוד

א זאַמלונג פון אַלע מעשיות, לעגענדען, פאַבעלען, אַלעגאָריען, אַנעקדאָטען, היסטאָרישע און ביאָגראַפישע ערצעהלונגען, פּאָעטישע און פילאָזאָפישע פּערל פון

גאַנץ תלמוד בבלי און ירושלמי

אין דריי טייל

איבערזעצט פון ת ש ר " ק

נ ו י א ר ק
Publication Office: 185-187 East Broadway, New York
ת ר פ " ב

COPYRIGHT 1922
By ISRAEL J. ZEVIN

LEGENDS OF THE TALMUD

אלע אגדות פון תלמוד
דריטער טייל: ירושלמי

אינהאלט פערצייכנים
פון דריטען טייל

דיזער אינהאלט פערצייכנים צייגט אָן ווי צו געפינען יעדען מאמר אין דיזען בוך און אויך אין גמרא.

פאר יעדע מסכת איז דאָ אַ בעזונדער אינהאלט פער־צייכנים.

נאָך דעם טיטעל פון יעדען מאמר קומט אַ ציפער. נאָך דעם ציפער אַ העברעאישער מספר. דער ציפער צייגט אויף וועלכער זייט דער מאמר געפינט זיך אין דיזען בוך. דער העברעאישער מספר צייגט אָן דעם פרק פון דער מסכת.

צום ביישפיעל: דער ערשטער מאמר פון מסכת ברכות ירושלמי איז בעצייכענט: "דער אידישער מאָרגענשטערן, 5, פרק א." מיינט עס אז דיזע מעשה'לע געפינט זיך אין דיזען בוך אויף זייטע 5, און אין ברכות ירושלמי, אין פרק א.

אין די אגדות פון ירושלמי ווערען אָנגעגעבען די פרקים אנשטאט די דפים, דאס איז ווייל דער תלמוד ירושלמי איז ניט געדרוקט אין אַלע דרוקען מיט די זעלבע גרויס פון די דפים.

ברכות

1. דער אידישער מאָרגענשטערן, 5, פרק א.
2. אַ חכם שטעהט העכער פון אַ נביא, 5, פרק ב.
3. דער מאַסקירטער שווינדלער, 6, ב. זעה פסיקתא רבתי.
4. פון אַ גוטע זאַך איז גוט צו ריידען, 7, ב.
5. דער פערלאָרענער משיח, 8, ב.
6. דער שעהנער גארטען, 9, ב.
7. דער מוסר השכל פון א פייגענבוים, 10, ב.
8. ווענינ געלעבט אבער פיעל אויפגעטהאָן 10, ב.

9. די אבשאצונג פון א צדיק, 11, ב.
10. די מאמע און די שטיפמאמע, 12, ב.
11. א שפאס טהוט אמאל וועה, 13, ב.
12. דער לין קריגט זיין שטראף, 14, ב.
13. די שבועה פון א נביא, 15, ח.
14. ניט צופיעל און ניט צו ווייניג, 15, ח.
15. געלד און תורה, 16, ז.
16. געלערנט העפליכקייט, 17, ח.
17. די בעשאפונג פון פייער, 18, ח.
18. א פערטיגע תשובה, 19, ח.
19. דעם מענשענ׳ס בעסטער בעשיצער, 19, ט.
20. די זיכערסטע שטיצע, 19, ט.
21. דער קליינער וואנדערער, 21, ט.
22. אן אנדענקען, 21, ט.
23. אז מען לערנט ניט פערגעסט מען, 22, ט.

פאה

1. דער כבוד פון א מוטער, 23, פרק א.
2. פאר א גוטע עצה, 24, א.
3. אנערקענט נאכ׳ן טויט, 25, א. כתובות בבלי, יג.
4. טייערער פון פערל, 25, א.
5. פערשטעלטע לשון הרע, 16, א.
6. בעהאלטענע לשון הרע, 26, א.
7. גוטע מלאכים האבען זיי געהיט, 27, ג.
8. די שמאליגע גערעטענים אין ארץ ישראל, 28, ג.
9. א ביישפיעל פון עהרליכקייט, 30, ז.
10. ניט געוואלט קיין כבוד, 31, ח.
11. ווען דער שכר איז גרעסער, 31, ח.
12. דער לוין פון א כלל טהוער, 32, ח.
13. געמאכט צוריק פאר אן ארימאן, 32, ח.
14. דער יורד, 33, ח.
15. אן ארימאן מיט א בייטעל גאלד, 33, ח.
16. גענומען פאר אנדערע, 34, ח.

17. צדקה מיט שכל, 34, ח.
18. אָרימע לייט אויף אַ וואך, 35, ח.
19. כבוד צו בלינדע, 35, ח.
20. איינגעזונקענעם געלד, 37, ח.

דמאי

1. ווען איינער פערלאָזט זיך אויפ'ן אַנדערען, 38, ג.
2. צוריקגעגעבען כפל כפליים, 39, א.
3. בעשטראפט פאר ניט געבען מעשר, 39, א.
4. די מויז און דער פערל, 40, א.
5. דער ריינער געוויסען, 40, א.
6. זיך ניט געלאָזט איבערבעטען, 41, א.
7. זיך געהיט פון פרעמדעס, 42, ב.

כלאים

1. די שווערע פראָבע, 43, ט.
2. רבי'ס רעספעקט פאר ר' חייא, 45, ט.
3. די גרויסקייט פון ר' חייא, 46, ט.
4. געשטאָרבען אין דער פרעמד, 47, ט.

שביעית

1. וואס דער גוי איז אויסען געווען, 48, ד.
2. ליעבע צו דער חיים, 49, ט.

תרומות

1. די הינט האָבען זיך אָבגערעכענט, 50, ח.
2. איידעלע נאַטורען, 51, ח.
3. דער טרייער הונט, 51, ח.
4. די טרייע הויז שלאַנג, 52, ח.
5. ער גיט אָב כבוד צום הונט, 52, ח.
6. דער יחיד פאר'ן כלל, 53, ח.
7. די שטראף פון שונא ישראל, 54, ח.

8. דער אומגעריכטער נס, 55, ח.
9. די הארץ הייגט אן ביטעל, 55, ח.
10. פון א פאסטוך א קעניג, 56, ח.

מעשר שני

1. עס ווענדעט זיך אן דער צייט, 58, ד.
2. ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי איז פותר חלומות, 59, ד.
3. אן אויסגעטראכטער חלום, 60, ד.
4. די ווירקונג פון חלומות, 60, ד.
5. א חלום אויף איין פוס, 60, ד.
6. שלעכטער חלום, סימן אויף גוטעס, 62, ד.

בכורים

1. כבוד צו א שוויגערפאטער, 63, ג.
2. א גרויסער קענער אבער אהן מזל, 64, ג.

שבת

1. ווען קינדער לערנען, 66, א.
2. ווען א מענש וואלט געהאט צוויי מיילער, 66, א.
3. קיינער קען זיך ניט אליין, 67, א.
4. זיך איינגעקויפט ביי דער מאכט, 68, א.
5. ניט געפאלגט די ווארנונג, 68, ב., בר״ר, פרק ז.
6. די תפלה פון א רבים, 68, ב.
7. ניט אלע פרויען זיינען גלייך, 69, ו.
8. א קרבן פאר׳ן צדיק, 70, ו.
9. א גוט ווארט איז א נבואה, 71, ו.
10. משנה מקום משנה מזל, 71, ו.
11. אלץ ווי איינער גלויבט, 72, ו.
12. חכמה בעשיינט דעם פנים, 72, ח.
13. יחוס און כבוד, 73, יב.
14. א נאבעלער ביישפיעל, 74, יד.
15. א צדיק׳ס בטחון, 75, כב.

עירובין

1. פירגעהאלטען א רבי, 76, ה.

פסחים

1. תורה און מעשים טובים, 78, ג.
2. קארג פאר זיך ניט פאר צדקה, 78, ד., אסתר רבה, ב.
3. ניט צוליעב כבוד, 79, ז.

יומא

1. דער שם המפורש, 81, ג.
2. אבגעשוואכט דעם יצר הרע, 82, ז.
3. קינדער דארפען ניט פאסטען, 83, ז.
4. אין דער מוטער'ם בויך, 83, ה., בבלי דף פב.

ראש השנה

1. געבענשט מיט לאנגע יאהר, 84, ב.
2. אבגעלייגט שופר בלאזען, 85, ד.

סוכה

1. א בלבול אויף אידען, 86, ה.—זעה אנפאנג אסתר רבה.

תענית

1. א רפואה צו שטאמלען, 89, א.
2. מענשען מיט א גרויסען זכות, 89, א.
3. גאט דער ארך אפים, 92, ב.
4. א שותפותדיגער נאמען, 92, ב.
5. ניט אימער גילט דעם צדיק'ם זכות, 93, ג.
6. פאר דעם כבוד פון זיין רבי, 95, ג.
7. דער סוף פון א ליץ, 95, ג.
8. מיט דעם כח פון דער תורה, 96, ג.

9. בן כוזבא דער העלד פון ביתר, 97, ד.
10. ביתר האָט זיך געפרעהט אויפ׳ן חורבן, 99, ד.

חגיגה

1. די אמת׳ע וועכטער, 101, א.
2. די וועלט שטעהט אויף לופט, 101, ב.
3. חושד געווען זיין רבי, 102, ב.

מועד קטן

1. דער כבוד פון ארץ ישראל, 104, ג.
2. רבי בעשטראפט בר קפדא, 104, ג.
3. די שווערע שיידונג, 105, ג.
4. ווען מען קען ניט אויסמיידען, 106, ג.

יבמות

1. רבי׳ס קעסט קינדער, 107, ד.

סוטה

1. די וויכטיגקייט פון שלום בית, 109, א., ויק״ר פרשה ט׳.
2. כבוד פאר כבוד, 111, א.

כתובות

1. ר׳ יוסי הגלילי און זיין גרושה, 112, ז., בר״ר פרשה י״ז.

נדרים

1. רייכקייט דויערט ניט אייביג, 115, ט.

גטין

1. ר׳ דוסתאי׳ס שרעק, 116, א.

בבא קמא

1. געלערנט און פערגעסען, 118, א.
2. זיך פערהיט פון חשד, 118, י.

בבא מציעא

1. צדקה בדרך כבוד, 119, ב.
2. דער אייזעל מיט'ן טייערען פערל, 119, ב.
3. עהרע דעם אידישען נאמען, 120.
4. אין רוים, געטהאָן בעסער ווי די רוימער, 121, ב.
5. אלכסנדר מוקדון אין א פרעמד לאנד, 122, ב.
6. גנבים אין שוהל, 124, ב.

בבא בתרא

1. זיך פערהיט פון חשד, 125, ב.
2. פערלאָרען די גאנצע ירושה, 125, ח.

סנהדרין

1. איינגע'רוגז'ט דעם נשיא, 127, ב.
2. רעספעקט פאר גרויסע לייט, 128, ב.
3. צדוק הדין, 129, ו.
4. זיך אָבגערעכענט מיט'ן מכשף, 130, ז.
5. א מכשפה אין ליינזוימען, 131, ז.
6. קונצען פון מאגיקער, 133, ז.
7. דער טויט פון ישעיה הנביא, 134, יא.
8. די גרויסקייט פון תשובה, 134, יא.

הוריות

1. דער שכר פון צדקה, 136, ג.
2. ער פלעגט אָבנארען און געבען, 136, ג.

אנמערקונג פון איבערזעצער

די אגדות פון תלמוד ירושלמי זיינען גאנץ ווענינ בעקאנט צווישען אידען, ווייל דער תלמוד ירושלמי ווערט זעהר ווענינ געלערנט אפילו פון לומדים. דארום איז צו האפען אז די אגדות פון דיזען דריטען טייל פון "אלע אגדות פון תלמוד", וועלען זיין א ווילקאמענע ערשיינונג ביי אלע קלאסען אידען.

דער איבערזעצער האט אויסגעלאזען יענע אגדות פון תלמוד ירושלמי וועלכע געפינען זיך אויך אין תלמוד בבלי און זיינען שוין איבערזעצט געווארען אין די ערשטע צוויי טיילען פון דיזער זאמלונג.

דערפאר, יענע אגדות וואס זיינען אין תלמוד ירושלמי בעסער איבערגעגעבען געווארען אלס אין תלמוד בבלי, זיינען אריינגעגעבען געווארען דא, אין זייער אייגענע היים.

די ארטאגראפיע פון געוויסע נעמען און פלעצער אין דיזען טייל פון "אלע אגדות פון תלמוד", האט דער איבערזעצער איבערגעגעבען אזוי ווי ער האט עס געפונען אין תלמוד ירושלמי, ניט מאכענדיג קיין שום ענדערונגען. ר' אליעזר ווערט אין ירושלמי גערופען ר' ליעזר, ר' אבא ווערט גערופען ר' בא, און אזוי ווייטער.

מסכת ברכות

1

דער אידישער מאָרגענשטערן

ר׳ חייא דער גרויסער און ר׳ שמעון בן חלפתא זיינען געגאַנגען צוזאַמען אין דעם טהאָל ארבל, אין אַ פריהמאָרגען, און אַז דער מאָרגענשטערן האָט זיך דורכגעבראָכען אַ וועג דורך דער פינסטערנים פון דער נאַכט און האָט בעלויכטען די ערד, האָט ר׳ חייא געזאָגט צו ר׳ שמעון: ״אָט אַזוי איז די אידישע גאולה. פון אָנפאַנג לייכט עס אויף ביסלעכווייז, אָבער וואָס ווייטער ווערט די ליכטינקייט אַלץ גרעסער און גרעסער״.

2

א חכם שטעהט העכער פון א נביא

די ווערטער פון די זקנים, די געלעהרטע, שטעהען העכער פון די רייד פון די נביאים. די תורה האָט אָנגעזאָגט אַז ווען עס קומט אַ נביא זאָל מען איהם ניט גלויבען, סיידען ער צייגט פריהער אַ צייכען, אָדער אַ נס. אַנדערש איז מיט דעם געלעהרטען, וועיל ער זאָגט נאָר דאָס וואָס ער

וויס און וואָס ער האָט געלערענט. איהם דאַרף מען דאָרום גלויבען אויפ'ן וואָרט.

צו וואָס זיינען אַ זקן און אַ נביא געגליכען? צו אַ מלך וואָס האָט אַרויסגעשיקט צוויי בעאַמטע אויף אַ שליחות אין אַ ווייטער פּראָווינץ. אויף איינעם האָט ער צו זיינע אונ־טערטאַנען געשריבען: "אויב ער וועט אייך ניט צייגען מיינעם אַ שרייבען, מיט אַ זיגעל און מיט צייכענס, זאָלט איהר איהם ניט גלויבען". וועגען דעם אַנדערען האָט ער געשריבען: "אפילו אויב ער צייגט אייך ניט מיינעם אַ שרייבען, מיט אַ זיגעל און מיט צייכענס, זאָלט איהר איהם דאָך גלויבען".

אָט דאָס איז דער אונטערשייד צווישען אַ נביא און אַ געלעהרטען.

3

דער מאַסקירטער שווינדלער

אין יענע צייטען פּלעגט מען טראָגען תפילין אַ גאַנצען טאָג. שפּעטער האָט מען דעם מנהג אָבגעשאַפט, און דאָס איז צוליעב די שווינדלער. די מעשה איז אַזוי געוועזען:

איינער אַ מאַן איז געקומען פרייטאָג אין אַ פרעמדער שטאָדט, און אַזוי ווי ער האָט ביי זיך געהאַט אַ היבשע סו־מע געלד, האָט ער געזוכט אַ זיכערען מענשען ביי וועמען ער קען די געלד בעהאַלטען איבער שבת. ווען עס איז שוין געוועזען באַלד אָוונד איז ער אריין אין אַ שוהל, האָט ער דאָרט געזעהן איינעם שטעהן און תפלה טהאָן מיט תפילין אויפ'ן קאָפּ. האָט זיך דער אורח געטראַכט: "איך דאַרף ניט קיין בעסערען בטוח ווי דיזען מענשען וואָס טראָגט אויפ'ן קאָפּ די מצוה פון זיין בעשעפער". האָט ער אַרויסגענומען זיין ביימעל געלד און האָט דאָס געגעבען צום מאַן מיט די תפילין.

אָבער שבת־צו־נאַכט, ווען דער אורח איז געקומען אָב־נעהמען זיין געלד האָט דער מאַן, וועמען ער האָט געטרויט, געלייקענט שטיין און ביין. "ניט דיר האָב איך געטרויט", האָט דער אורח אויסגערופען מיט אויפרעגונג, "נאָר דיין

בעשעפער". און גלייך האָט דער אורח זיך אַוועקגעשטעלט אין שוהל און האָט אַזוי גע'טענה'ט צו גאָט: "רבונו של עולם! איך האָב געטרויט נאָר דיין הייליגען נאָמען וואָס דער מאַן האָט געטראָגען אויף זיין קאָפּ. היינט ווי קענסטו צוזעהן אַז איך זאָל זיין גענאַרט?" און מיט אַ פערביטערטער האַרץ איז ער איינגעשלאָפען אויף דעם זעלבען אָרט וואו ער האָט אַזוי גע'טענה'ט.

איז אליהו הנביא געקומען צו איהם אין חלום און האָט געזאָגט:

"געה צו דער פרוי פון דעם שווינדלער און זאָג איהר אַז איהר מאַן האָט געהייסען דיר צוריק אָבגעבען די בייטעל געלד וואָס ער האָט שבת געבראַכט אַהיים. גיב איהר אַ סימן אַז שטילערהייד עסען זיי חמץ אום פסח און דבר אחר אום יום כפור, וועט זי דיר גלויבען".

דער אורח האָט זיך גלייך אויפגעכאַפּט. ער איז אַוועק צו דער פרוי, און הערענדיג דעם סימן האָט זי איהם געגלויבט און האָט איהם אָבגעגעבען די געלד. ווען איהר מאַן איז געקומען און האָט זיך דערוואוסט אַז זי האָט אָבגעגעבען די געלד האָט ער איהר גענומען שלאָגען.

"פאַר וואָס קומט מיר שלאָגען?" האָט די פרוי געפרעגט. "ער האָט דאָך מיר געגעבען אַ סימן וואָס קיינער, אויסער אונזביידען, וויים דערפון ניט".

"אויב אַזוי", האָט דער מאַן געזאָגט, "אויב די זאַך איז שוין בעוואוסט אַז מיר עסען וואָס איז פערבאָטען, ווען מיר זיך מעהר ניט בעהאַלטען און טהאָן עפענטליך וואָס אונזער האַרץ גלוסט".

4

פון אַ גוטע זאַך איז גוט צו ריידען

אין קיין דור זיינען געווען אַזעלכע שפּאַס טרייבער ווי אין דעם דור פון דוד המלך. וואָס פלעגען די פערשייטע יונגען פון יענער צייט טהאָן? זיי פלעגען געהן און זיך אַוועקשטעלען ביי די פענסטער פון דוד'ס פּאַלאַסט און זיי פלעגען זאָגען: "דוד! ווען וועט שוין דער אויבערשטער

בויען דעם בית המקדש? ווען וועלען מיר שוין קענען געהן אין גאָט'ס הויז פון וועלכע דו זינגסט אָפּט?" געמיינט האָבען זיי מיט איהם זיך צו רייצען, אָבער דוד המלך פלעגט ענטפערען: "כאָטש זיי מיינען מיך צו דערצאָרענען, דאָך, אַבוואָהל מיר איז ניט בעשערט דעם בית המקדש צו בויען, פרעהט עס מיך אַז איך הער ווי מען רעדט וועגען דעם".

5

דער פערלאָרענער משיח

אמאָל איז געווען אַזאַ מעשה. אַ איד האָט געאַקערט זיין פעלד. פּלוצלונג האָט זיין אָקס אָנגעהויבען צו רעווען. איז גראָדע פערבייגעגאַנגען אַן אַראַבער וואָס פערשטעהט אָקסען שפּראַך און האָט געהערט דעם געשריי. זאָגט דער אַראַבער צום אידען: "דו, איד איינער! מאַך פריי דיין אָקס, לאָז אָב דיין סאָכע. היינט איז תשעה באב".

גלייך ווי דער איד האָט דעם אָקס פריי געמאַכט, האָט דער אָקס ווידער אָנגעהויבען צו רעווען. זאָגט דער אַראַבער: "דו איד, דו איד איינער! שפּאַן צוריק איין דיין אָקס און פיהר דיין סאָכע, ווייל אין היינטיגען טאָג דארף משיח געבאָרען ווערען".

"ווייסטו ניט ווי איז זיין נאָמען?" האָט דער איד געפרעגט.

"מנחם", האָט דער אַראַבער געענטפערט.

"און ווי איז זיין פאָטער'ס נאָמען?"

"חזקיה".

"און פון וואַנען קומט ער?"

"פון בירת מלכא, אין דער פּראָווינץ בית לחם".

האָט דער איד פערקויפט זיין אָקס און זיין סאָכע און איז געוואָרען אַ סוחר פון קינדערשע קליידלעך. ער איז געגאַנגען פון איין שטאָדט אין דער אַנדערער, ביז ער איז אָנגעקומען אין בירת מלכא. זיינען געקומען די ווייבער פון דער שטאָדט און האָבען ביי איהם געקויפט, נאָר איין פרוי האָט ניט געקויפט. הערט דער סוחר ווי די ווייבער זאָגען צו דער פרוי: "דו מוטער פון מנחם! מוטער פון מנחם, קום און קויף עפּעס פאַר דיין זוהן". האָט די פרוי

געגומען שילטען: "דערוואָרגען זאָלען ווערען מיינע שונאים, זעהט אין וואָס פאַר אַ מזל מיין זוהן איז געבאָרען געוואָרען — גראדע אין דעם טאָג וואָס דער בית המקדש איז חרב געוואָרען."

האָט דער סוחר צו איהר געזאָגט: "מיר האָבען אַ פער־זיכערונג אַז אין דעם טאָג וואָס דער בית המקדש איז חרב געוואָרען אין דעם זעלבען טאָג וועט ער צוריקגעבויט ווערען".

"אָבער איך האָב קיין געלד פאַר וואָס צו קויפען", האָט די פרוי געזאָגט.

"דאָס אַרט מיך ניט", האָט דער סוחר געענטפערט. "דו נעהם די סחורה אָהן געלד, און אַז איך וועל קומען אין אַ טאָג אָדער צוויי וועסטו מיר דאַן בעצאָהלען".

אַ פּאאר טעג שפּעטער אַז דער סוחר איז געקומען און האָט געפרעגט ביי דער פרוי: "וואו איז דיין קינד?" האָט זי געענטפערט: "פון דער צייט וואָס דו האָסט מיך געזעהען איז מיר אַ גרויסער אונגליק געשעהן. ניט גוטע האָבען מיין קינד ביי מיר פון די הענד אַרויסגעכאַפּט און ער איז מיט זיי פערשוואונדען געוואָרען".

6.

דער שעהנער גאָרטען

ווען ר' חייא בר אדא אז געשטאָרבען האָט איהם זיין רבי, ריש לקיש, מספיד געווען, און ער האָט געזאָגט דעם משל:

אמאָל איז געווען אַ מלך, האָט ער געהאַט אַ זוהן וועמען ער האָט זעהר ליעב געהאַט. וואָס האָט דער מלך געטהאָן? ער האָט פאַר דעם זוהן געפלאַנצט אַ שעהנעם גאָרטען. אין דער צייט וואָס דער זוהן פלעגט פאָלגען דעם טאַטען פלעגט דער מלך זוכען אין גאַנצען לאַנד, און וואו נאָר ער האָט געזעהן עפּעס אַ שעהנע פלאַנצונג פלעגט ער איהר נעהמען און איינפלאַנצען אין גאָרטען. אָבער ווען דער זוהן פלעגט איהם דערצאָרנען פלעגט דער מלך אויסהאַקען אַלע זיינע פלאַנצונגען. אַזוי איז אויך מיט אונז. אין דער צייט וואָס די אידען פאָלגען דעם וואָס זיצט אין זיין הויכען אָרט, זוכט ער איבער דער גאַנצער וועלט, און וואו נאָר ער זעהט אַן עהרליכען און אויפריכטיגען מענשען ביי די גוים ברייננט ער איהם און שליסט איהם אָן צו די אידען. אָבער ווען די־

אידען פאַלגען איהם ניט נעהמט ער ביי זיי אוועק זייערע אייגענע צדיקים".

7.

דער מוסר השכל פון א פייגענבוים

רבי עקיבא און זיינע חברים זיינען געזעסען אונטער א פייגענבוים און האָבען געלערנט תורה. האָבען זיי בעמערקט אַז דער אייגענטהימער פון דעם פייגענבוים איז געקומען גאַנץ פריה און שטעהט ביי דעם בוים. האָבען זיי געזאָגט צווישען זיך: "אפשר איז ער אונז חושד אַז מיר נעהמען זיינע פייגען, לאָמיר געהן לערנען אויף אַן אנדער אָרט".

אויף מאָרגען, אַז זיי זיינען שוין געווען אויף זייער ניי־עם אָרט, איז צו זיי געקומען דער אייגענטהימער פון דעם פייגענבוים און האָט געזאָגט:

"מיינע הערען! איין מצוה האָט איהר געטהאָן מיט מיר און דאָס איז וואָס איהר פלעגט זיצען און לערנען אונ־טער מיין פייגענבוים, און יעצט האָט איהר די מצוה אויך אוועקגענומען פון מיר".

"מיר האָבען געמיינט אַז דו ביזט אונז חושד דאָס מיר עסען דיינע פייגען", האָבען זיי איהם ערקלערט, "און דער־פאַר זיינען מיר אוועק".

האָט זיי דער מאַן ערקלערט אַז אום צו פערהיטען צייַ־טיגע פייגען אַז זיי זאָלען ניט פערווערימט ווערען אויפ'ן בוים, דאַרף מען זיי אָרונטערנעהמען איידער די זון שיינט אויף, און דערפאַר קומט ער פריהמאָרגענס צו היטען זיין בוים.

דאַן האָבען רבי עקיבא און זיינע חברים געזאָגט: "פון דעם איז צו לערנען אַז דער אייגענטהימער פון א פייגענ־בוים ווייס די צייט ווען זיינע פייגען ארונטערצונעהמען, און אַזוי ווייס דער אויבערשטער ווען ער דאַרף צונעהמען זיינע צדיקים פון דער וועלט".

8

ווייניג געלעבט אָבער פיעל אויפגעטהאָן

ווען רבי בון בר חייא איז איינגעשלאָפען זיין אייביגען שלאָף האָט איהם רבי זעירא אַזוי מספיד געווען:

"איך וועל אייך דערציילען א משל. א מלך האָט געדונגען א גרויסע צאָהל מענשען צו טהאָן אַן ארבייט פאַר איהם. איז צווישען די אַרבייטער געווען איינער וואָס האָט זיך מיט זיין אַרבייט אויסגעצייכענט מעהר פון די אַנדערע, און דערפאַר איז ער דעם מלך זעהר געפעלען געוואָרען. וואָס האָט דער מלך געטהאָן? ער האָט גענומען דעם פעהיגען אַרבייטער און האָט מיט איהם שפּאַציערט און געשמועסט צוזאַמען, אַזוי ווי ער וואָלט געווען זיין גלייכען. אין אָוועגד, ווען די אַרבייטער זיינען געקומען צום קעניג נעהמען זייער לוין, האָט דער פעהיגסטער פון זיי זיך אויך אַוועקגעשטעלט צוגלייך מיט אַלעמען און האָט בעקומען פּונקט אַזוי פיעל געצאָהלט ווי יעדער פון זיי. האָבען די אַנדערע אַרבייטער פּראָטעסטירט: "ס'טייטש! בסך הכל האָט ער היינט געאַרבייט בלויז א פּאָר שטונדען, בעת מיר האָבען געאַרבייט א גאַנצען טאָג, און געלד נעהמט ער גראַדע אַזוי פיעל ווי מיר. פאַר וואָס קומט דאָס איהם?" האָט זיי דער קעניג געענטפערט: "אָט דער איינער האָט אין צוויי שטונדען אויפגעטהאָן מעהר ווי ווער פון אייך אין א גאַנצען טאָג". — אָט אַזוי איז מיט רבי בון בר חייא. ער האָט געלעבט אויף דער וועלט בלויז אַ קורצע צייט, אָבער ביז זיין אַכט און צוואַנציגסטען יאָהר האָט ער מעהר געלערנט ווי אַן אַנדערער פון די בעסטע תלמידים קען לערנען אין הונדערט יאָהר."

9

די אָפּשאַצונג פון א צדיק

ווען ר' לוי בר סיסי איז געשטאָרבען האָט דער פאָטער פון שמואל איהם אַזוי מספיד געווען:

אַמאָל איז געווען אַ מלך און ער האָט געהאַט א גאָרטען אין וועלכען עס זיינען געווען הונדערט וויינשטאָקען. און דיזע הונדערט וויינשטאָקען פלעגען יעדען יאָהר אַרויסגעבען הונדערט פעסער וויין. איינמאָל איז דעם גאָרטען אַן אונגליק געשעהן און עס זיינען פערבליבען בלויז פופציג וויינשטאָקען, נאָכדעם פערציג, נאָכדעם דרייסיג, נאָכדעם צוואַנציג, נאָכדעם צעהן, און צולעצט איז פערבליבען בלויז איינער, אָבער דיזער איינציגער וויינשטאָק פלעגט אַרויסגעבען פון זיך די גאַנצע צאָהל פון הונדערט פעסער וויין. איז דיזער וויינשטאָק ביים קעניג געווען אַזוי ליעב ווי דער

גאנצער גארטען. אזוי איז ר׳ לוי בר סיסי געווען בע־ליעבט ביי גאָט ווי די גאַנצע מענשהייט, ווייל ער איז געווען איין איינציגער וואָס איז פערבליבען אויף דער וועלט פון א סך גרויסע צדיקים.

10

די מאמע און די שטיפמאמע

איינמאָל, אז רב כהנא איז געקומען אין ארץ ישראל פון בבל, האָט איהם בעגעגענט אין גאַס א רשע און האָט איהם אין שפּאַס געפרעגט: ״וואָס הערט זיך עפּעס אויף יענער וועלט?״

״מען זאָגט אז דו דאַרפסט שטאַרבען״, האָט רב כהנא געענטפערט.

און אזוי איז דאָס געשעהן. דער רשע איז גלייך גע־שטאָרבען.

שפּעטער האָט ער בעגעגענט א צווייטען. האָט איהם יענער אויך געפרעגט די זעלבע פראַגע: ״וואָס הערט זיך אויף יענער וועלט?״

״מען זאָגט אז דו דאַרפסט שטאַרבען״, האָט רב כהנא דעם אנדערען אויך אזוי געענטפערט.

איז דער אנדערער אויך געשטאָרבען.

רב כהנא׳ן האָט עס פערדראָסען, און ער האָט געזאָגט צו זיך: ״וואָס טהוט זיך דאָ מיט מיר? איך בין געקומען אין ארץ ישראל אום צו פערדינען א מצוה, און עס שטאַרבען גאָר מענשען צוליעב מיר! ניין, איך וועל בעסער אוועקגעהן פון דאַנען״.

איז ער געגאַנגען צו רבי יוחנן און האָט איהם געפרעגט אזא פראַגע:

״א מענש וואָס האָט א מאמע וואָס האָט איהם פיינד און בעליידיגט איהם, און א שטיעפמאַמע וואָס האָט איהם ליעב, צו וועמען זאָל ער בעסער געהן?״

״זאָל ער געהן צו דער וואָס האָט איהם ליעב״, האָט רבי יוחנן געענטפערט.

רב כהנא איז נאָך דיזען ענטפער צוריק אוועק קיין בבל.

זיינען מענשען געקומען צו רבי יוחנן און האָבען איהם דערצעהלט אז רב כהנא איז צוריק אוועק קיין בבל.

"ווי?" האָט רבי יוחנן אויסגעשריען. "ער האָט דאָך פריהער געדאַרפט נעהמען ביי מיר ערלויבנים".

"אַט די פראַגע וואָס ער האָט דיך געפרעגט און דער ענטפער וואָס דו האָסט איהם געגעבען איז די ערלויבנים", האָבען די מענשען ערקלערט.

די מאַמע איז א משל צו ארץ ישראל. די שטיעפמאַמע איז געמיינט בבל.

11

א שפּאַס טהוט אמאָל וועה

ווען רבי זעירא איז געקומען פון בבל קיין ארץ ישראל איז ער אריין קויפען א פונט פלייש ביי א קצב, פרעגט ער דעם קצב: "וואָס קאָסט דער פונט פלייש?" ענטפערט דער קצב: "פופציג מנה און א פּאַטש". זאָגט רבי זעירא צו איהם: "איך וועל דיר געבען זעכציג מנה, אָבער אָהן א פּאַטש". האָט דער קצב ניט געוואָלט. האָט ער איהם גע־באָטען אַכציג, ניינציג און הונדערט, אָבער דער קצב האָט דורכאויס געוואָלט אז רבי זעירא זאָל זיך לאָזען געבען א פּאַטש.

"נו", האָט רבי זעירא געזאָגט, "אויב אַזוי איז ביי אייך די מאָדע וועל איך זיך שוין ניט שטעלען דאַגעגען. גיב מיר דעם פּאַטש".

אין אָוועַנד איז רבי זעירא אריין אין א בית המדרש, וואו עס פלעגען זיך פערזאַמלען די שטאָדט־לייט, און ער האָט זיי געפרעגט: "וואָס איז דאָס ביי אייך פאַר א מיאוס'ע מאָדע, דאָס א מענש קען ניט עסען א שטיקעל פלייש סיידען ער לאָזט זיך פּאַטשען?"

"וואָס זאָגסטו? וואָס איז געשעהן?" האָבען די שטאָדט־לייט געפרעגט. זיי האָבען ניט פערשטאַנען זיינע רייד.

האָט ער זיי דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע. זיי האָבען גלייך געשיקט נאָך דעם קצב, זיינען די שלוחים צוריקגע־קומען און געזאָגט אז ער איז שוין טויט.

„אזוי שווער האָסטו איהם בעשטראָפט ?" האָבען די שטאָדט-לייט געפרעגט ביי ר' זעירא. (זיי האָבען געמיינט אז צוליעב זיין כעס איז דער קצב בעשטראָפט געוואָרען פון הימעל מיט'ן טויט.)

„איך שווער אייך", האָט ר' זעירא אויסגערופען, „אז איך בין גאָר ניט געוועזען בייז אויף איהם. דען איך האָב טאַקע געמיינט אז ביי אייך איז אזא מאָדע, דאָס אָהן פעטש קריגט מען גאָרנישט צו עסען".

12

דער ליץ קריגט זיין שטראָף

אז רבי יסא איז געקומען פון בבל קיין ארץ ישראל, האָט ער זיך אָבגעשאָרען די האאר און נאכדעם איז ער אוועק זיך באָדען אין די קוואל וואסערען פון טבריה. האָט איהם בעגעגענט א ליץ און האָט איהם אין שפּאס דערלאנגט א זעץ אין רוקען. ר' יסא האָט איהם אָנגעקוקט און גע־זאָגט: „דיין האַלזטוך איז א ביסעל צו לויז, מען האָט עס געדארפט פערקניפּען א ביסעל שטייפער". דאָס מיינט: מען דארף דיך הייגגען. שפּעטער איז דער ליץ אריין אין א געריכטס-הויז וואו א ריכטער האָט גע'משפט א מענשען פאר גזלה. דער ליץ האָט זיך אָבגעשטעלט, בעטראכט וואָס דאָ קומט פאָר און געשמייכעלט.

„זאָג מיר", האָט דער ריכטער געפרעגט ביי דעם גזלן, „האָסטו אליין בעגאנגען די גזלה, אָדער דו האָסט געהאט א מיטהעלפער ?"

דער גזלן האָט אויפגעהויבען זיינע אויגען און האָט געזעהן ווי איינער שטעהט און לאכט פון איהם. האָט ער, צייגענדיג מיט'ן פינגער אויפ'ן ליץ, געזאָגט צום ריכטער: „אָט יענער איז געוועזען מיין מיטהעלפער אין דעם פערברע־כען."

דער ריכטער האָט זיך גענומען צום ליץ, איהם געבונדען, ביז ער האָט זיך מודה געוועזען אז ער האָט אמאָל גע'הרג'עט א מענשען צוליעב רויב. איז ער פער'משפט געוואָרען גע־האנגען צו ווערען מיט דעם אַנדער גזלן.

דער מנהג איז דאָן געוועזען, אז די פער'משפט'ע פלעגען אליין מוזען טראָגען די תליות אויף וועלכע מען פלעגט זיי

היינגען. און ווי די צוויי זיינען געגאנגען מיט זייערע תליות איז אָנגעקומען רבי יסא. דער ליץ האָט איהם דערקענט און געזאָגט: "מיין האלזטוך וועט מען באלד פערבינדען גאנץ שטייף, אזוי ווי דו האָסט געזאָגט".

13

די שבועה פון א נביא

אהאָב איז געווען א שלעכטער מלך און א זינדיגער. איינמאָל, ווען אליהו התשבי איז אויף איהם בייז געוואָרען, האָט דער נביא געשוואָרען דאָס פאָר פיעלע יאָהרען וועט אין לאַנד ניט זיין קיין טהוי און קיין רעגען. גאָט האָט געמוזט פאָלגען די שבועה פון דעם נביא, אָבער עס האָט איהם פערדראָסען וואָס דער נביא האָט געבראַכט הונגער אויף א גאנצען לאַנד צוליעב די זינד פון איין מענשען.

א צייט שפּעטער, ווען אליהו האָט פון גאָט געבעטען, אז ער זאָל טהאָן א נס און לעבעדיג מאַכען א טויט קינד, האָט גאָט איהם געענטפערט: "דו לאָז מיך געבען טהוי און רעגען, וועל איך לעבעדיג מאַכען דעם טויטען קינד".

ר׳ יונה גיט אויף דעם משל. אימיצער האָט צוגע׳גנב׳־עט ביי א דאָקטאָר זיין קעסטעלע מיט רפואות. ווי נאָר דער גנב איז ארויס פון דאָקטאָר׳ס הויז האָט ער געטראָפען זיין זוהן א פערוואונדעטען. איז דער גנב געקומען צום דאָק־טאָר און האָט געזאָגט: "מיין האר דאָקטאָר! הייל מיר מיין זוהן!" האָט איהם דער דאָקטאָר געענטפערט: "געה און ברייננ מיר צוריק מיין קעסטעלע מיט די רפואות, וועל איך קענען היילען דיין זוהן". אזוי האָט דער אויבערשטער געזאָגט צו אליהו הנביא: "דו לאָז אומקעהרען טהוי און רע־גען וואָס האַלט אויף מענשען ביים לעבען, וועל איך לעבע־דיג מאַכען דעם טויטען קינד".

14

ניט צו פיעל און ניט צו ווייניג

רבי יהושע פון דרום אריץ ישראל האָט אזוי געזאָגט:
עס זיינען דאָ דריי זאַכען וואָס זיינען ניט גוט ווען זיי

זיינען צופיעל אָדער צו ווייניג, אָבער זיי זיינען יאָ גוט אין אַ מיטעלער מאאס. דאָס זיינען: זויער־טייג, זאַלץ און דער לאָזען זיך בעטען.

דער וואָס לאָזט זיך בעטען איז אזוי: צוערשט זאָגט ער, ניין. ביי דער צווייטער איינלאַדונג שטאַמעלט ער אונטער. און ביי דער דריטער איינלאַדונג לויפט ער אַנט־קעגען.

רבי חונה איז איינמאָל געזעסען אין אַ שוהל. האָט ער געזעהן ווי דער שמש איז צוגעשטאַנען צו איינעם אַז ער זאָל דאַווענען פאַר׳ן עמוד, אָבער יענער האָט זיך ענטזאָגט. נאָכ׳ן דאַווענען איז דער וואָס האָט זיך געלאָזט בעטען צוגע־גאַנגען צו ר׳ אלעזר, וועלכער איז אויך געווען אין דער שוהל, און האָט געזאָגט: „דער רבי זאָל אויף מיר ניט זיין בייז דערפאַר וואָס איך האָב זיך געלאָזט בעטען. איך בין ניט אויסגעשלאָפען, און דערפאַר האָב איך ניט געוואָלט דאַווע־נען פאַר׳ן עמוד.“

„ניט אויף דיר בין איך בייז געווען“, האָט ר׳ אלעזר געענטפערט, „נאָר אויף דעם שמש וואָס איז צו דיר אזוי צוגעשטאַנען“.

15

געלד און תורה

דריי הונדערט נזירים זיינען איינמאָל געקומען אין ירושלים צו ברייגנען קרבנות פאַר זיך, ווי דער דין איז גע־ווען. פאַר הונדערט און פופציג פון זיי האָט רבי שמעון בן שטח געפונען אַן אויסוועג און האָט זיי בעפרייט פון בריינ־גען קרבנות. פאַר די אַנדערע הונדערט און פופציג האָט ער קיין אויסוועג ניט געפונען. איז ער אוועק צו ינאַי המלך און האָט צו איהם געזאָגט: „עס זיינען דאָ יעצט דריי הונדערט נזירים און זיי דאַרפען האָבען ניין הונדערט קרבנות, ווייל יעדער נזיר דאַרף ברייגנען דריי קרבנות. און אזוי ווי זיי זיינען אָרים, גיב דו איין העלפט און איך וועל געבען די אַנדער העלפט“.

האָט ינאַי המלך געשיקט פיער הונדערט און פופציג

קרבנות, מיינענדיג אז שמעון בן שטח, וועלכער איז געווען זיין שוואָגער, האָט אויך געשיינקט די זעלבע צאָהל קרבנות.

בייזע צינגער האָבען אָבער אָבגעטראָגען דעם מלך, אז שמעון בן שטח האָט גאָרנישט געגעבען פון דאָס זייניגע. ווען ינאי האָט דאָס דערהערט איז ער געוואָרען שטארק בייז. שמעון בן שטח איז אנטלאָפען און האָט זיך בעהאַלטען.

א צייט שפּעטער זיינען געקומען צוגאַסט גרויסע שררות, געזאַנדטע פון פּערזישען קעניג. בעת זיי זיינען געזעסען ביי ינאי המלך'ס טיש האָבען זיי געזאָגט: "מיר געדענקען אז דאָ איז געווען אַן אַלטער מאַן וואָס פלעגט זאָגען זעהר קלוגע זאַכען". האָט זיי ינאי המלך דערצעהלט די גאַנצע מעשה, ווארום שמעון בן שטח האָט געמוזט אנטלויפען. האָבען די געזאַנדטע געזאָגט: "שיק נאָך איהם און לאָז ער קומען אהער. מיר ווילען הערען זיינע קלוגע רייד". ינאי המלך האָט געשיקט נאָך שמעון בן שטח און האָט איהם געגעבען א וואָרט אז ער וועט איהם ניט טהאָן קיין בייז. שמעון בן שטח איז געקומען און האָט זיך אוועקגעזעצט צווישען דעם קעניג און די קעניגין.

"זאָג מיר", האָט איהם ינאי המלך געפרעגט, "פאַר וואָס האָסטו פון מיר חוזק געמאַכט? האָסט געזאָגט אז איך זאָל געבען די העלפט קרבנות און דו וועסט געבען די אנדער העלפט, און לסוף האָט זיך ארויסגעוויזען אז מעהר ווי מיין העלפט האָסטו ניט געדאַרפט".

"איך האָב אויך געגעבען מיין העלפט", האָט שמעון בן שטח געענטפערט. "דו האָסט דיין העלפט בעצאָהלט פון דיין פערמעגען, דאָס איז געלד, און איך האָב בעצאָהלט פון מיין פערמעגען, עס הייסט מיט תורה, ווייל דורך מיין קענען די תורה האָב איך אויסגעפונען א וועג צו בעפרייען הונדערט און פופציג נזירים פון קרבנות".

16
געלערנטע העפליכקייט

אבא בר בר־חנה און רב הונא זיינען געזעסען און גע־געסען, און ר' זעירא איז געשטאַנען און האָט זיי בעדיענט. ביים עסען האָט ער דערלאַנגט א גלאָז ווייַן און א גלאָז זיסען אויל מיט דער זעלבער האנד. זאָגט צו איהם אבא בר בר־

חנה: "וואָס טראָגסטו אין דער אנדער האנד?" (ער האָט געמיינט צו זאָגען אז ער האָט דעם בעכער וויין געדאַרפט דערלאַנגען מיט איין האַנד און דעם בעכער אויל מיט דער אנדערער). אבוי וועלכער איז דערביי געזעסען האָט עס פער־דראָסען, און ער האָט זיך אָבערופען צו אבא בר בר־חנה: "ניט גענוג וואָס דו זיצסט ווי אַ שררה און דו לאָזט דיך בע־דיענען פון איהם, בענעהסטו נאָך אַ גרויסע זינד מיט דעם וואָס דו בעליידיגסט אַ כהן. ער דאַרף זיצען בהרחבה און דו דאַרפסט איהם בעדיענען!"

17

די בעשאַפונג פון פייער

ר' לוי זאָגט אין נאָמען פון רבי נזירא:

דאָס ליכט וואָס גאָט האָט בעשאַפען אין דעם ערשטען טאָג איז געוועזען אַזוי שטאַרק דאָס אדם האָט מיט דעם גע־קענט זעהן פון איין עק וועלט ביז דעם אַנדערען. ווען אָדם איז אויף דער וועלט געקומען האָט דאָס ליכט געלויכטען זעקס און דרייסיג שטונדען כסדר, צוועלף שטונדען ערב שבת, צוועלף די נאַכט פון שבת, און צוועלף שבת בייטאָג. זעהענדיג אַז דאָס לייכט און הערט גאָר ניט אויף האָט די גאַנצע וועלט אויסגעבראָכען אין אַ פרעהליכען געזאַנג. אָבער ווי דער שבת איז אַוועק האָט אָנגעהויבען צו ווערען פינסטער, האָט אדם זיך געשראָקען. אָט יעצט, האָט ער געזאָגט צו זיך, וועט קומען דער בייזער שלאַנג און מיך בייסען.

גראַדע אין דעם מאָמענט האָט איהם גאָט צוגעשיקט צוויי שטיינער. אדם האָט געקלאַפט איין שטיין אָן דעם אַנדערען ביז עס איז פון דעם אַרויס פייער. האָט ער גלייך געמאַכט אַ ברכה "בורא מאורי האש".

שמואל האָט געזאָגט: דערפאַר מאַכט מען די ברכה אויף פייער יעדען מוצאי שבת, ווייל אין דער צייט איז פייער בעשאַפען געוואָרען.

18

א פערטיגע תשובה

א גוי האָט איינמאָל בעגעגענט רבי ישמעאל׳ן, האָט דער גוי איהם בעגריסט. "דיין ענטפער איז שוין געזאָגט געוואָרען", האָט רבי ישמעאל געענטפערט. א ביסעל שפּעטער האָט איהם בעגעגענט נאָך א גוי און דיזער גוי האָט איהם געשאָלטען. "דיין ענטפער איז שוין געזאָגט געוואָרען", האָט איהם רבי ישמעאל געענטפערט, אזוי ווי דעם ערשטען.

האָבען די תלמידים וואָס זיינען געגאַנגען מיט רבי ישמעאל׳ן געפרעגט: "רבי! דעם וואָס האָט דיך געשאָלטען האָסטו געענטפערט די זעלבע זאַך ווי דעם וואָס האָט דיך געבענשט. ווי שיקט זיך דאָס?"

"איך האָב געמיינט דאָס וואָס שטעהט אין פּסוק, 'די וואָס שילטען דיך זאָלען זיין פערשטאָלטען און די וואָס בענשען דיך זאָלען זיין געבענשט'. אט דאָס איז דער פערטיגער ענטפער", האָט רבי ישמעאל ערקלערט.

19

דעם מענשענ׳ס בעסטער בעשיצער

ר׳ יודן האָט אזוי געזאָגט:

למשל, א מענש האָט א בעל טובה וואָס בעשיצט איהם. איז ווען דעם מענשען טרעפט עפּעס אן אונגליק און ער דאַרף געהן צום בעל טובה, געהט ער ניט אריין גלייך צו איהם אין הויז, נאָר ער שטעלט זיך אוועק ביי דעם טויער פון דעם בעל־טובה׳ס הויז און בעט א דיענער אז ער זאָל מעלדען וועגען איהם צום בעל הבית. און ער אליין בלייבט שטעהן און וואַרט, און איז אין ספק, אפשר וועט דער בעל טובה איהם וועלען זעהן, און אפשר ניט. אָבער מיט דעם אויבערשטען איז ניט אזוי. אויב עס קומט אויף א מענשען אן אונגליק, דאַרף ער זיך ניט לאָזען מעלדען דורך א מלאך, דורך מיכאל, אָדער דורך גבריאל, נאָר ער רופט צו איהם אליין אין הימעל און ער קריגט אן ענטפער.

רבי שמעון בן לקיש גיט אויף דעם אן אנדער משל:

ווען א מענש האָט אַ קרוב, איז אויב דער קרוב איז רייך קען ער איהם, אָבער אויב ער איז אָרים וויל ער פון איהם ניט וויסען. אָבער דער אויבערשטער איז ניט אַזוי. ווען אידען זיינען אפילו אויפ'ן נידעריגסטען שטאַפּעל רופט ער זיי "אחי ורעי" — מיינע ברידער און פריינד.

20

די זיבערסטע שטיצע

ר' פנחס דערצעהלט:

איינמאָל איז מיט רב'ן פאָרגעקומען אזא געשיכטע. רב איז געגאַנגען פון חמתא דטבריא. האָבען איהם אין וועג בעגעגענט איינינע רוימער. "זוער און וועמעס ביזטו?" האָבען זיי איהם געפרעגט. "איך געהער צו אספּסיינוס'עס מענשען". האָבען די רוימער איהם צורוה געלאָזען. אין אווענד, אז די רוימער זיינען געקומען צו אספּסיינוס, האָבען זיי צו איהם געזאָגט: "ווי לאַנג וועסטו האַלטען די אידען אונטער דיין שוץ?" האָט דער הערשער זיי געפרעגט: "גע"ען וואָס פרעגט איהר מיך אזא פראגע?" האָבען זיי איהם דערצעהלט: "מיר האָבען בעגעגענט אין וועג א אידען, און אז מיר האָבען איהם געפרעגט ווער ער איז און צו וועמען ער געהערט, האָט ער געענטפערט אז ער איז פון דיינע מענשען".

"און וואָס האָט איהר איהם געטהאָן?" האָט דער הערשער געפרעגט.

"עס איז גענוג פאר איהם אז מיר האָבען איהם געלאָזט געהן", האָבען די רוימער געענטפערט.

"איהר האָט גוט געטהאָן", האָט אספּסיינוס געזאָגט.

פון דעם קען מען לערנען א מוסר. מה דאָך אז איינער האָט זיך בעשיצט מיט דעם נאָמען פון א מענשען איז ער גערעטעט געוואָרען, היינט ווי זיכער איז שוין דער מענש וואָס היינגט אָן זיין בטחון אין גאָט.

21

אַן אַנדענקען

אליהו האָט געפרעגט ביי רבי נהוריי: ″צו וואָס האָט דער אייבערשטער בעשאַפען שקצים און רמשים און אַלע מיאוס'ע בעשעפעניסען אין זיין שעהנער וועלט?″

″זיי זיינען בעשאַפען געוואָרען צוליעב אַ צוועק″, האָט רבי נהוריי געענטפערט, ″ווען די מענשען פערזינדיגען זיך, גיט דער אויבערשטער אַ קוק אויף די שקצים און רמשים און זאָגט: מה דאָך די וואָס די וועלט האָט פון זיי קיין נוצען און איך לאָז זיי לעבען, דאַרף איך דאָך די מענשען, וואָס ברייגנען יאָ נוצען, אודאי לאָזען לעבען″.

22

דער קליינער וואַנדערער

רבי תנחומא דערצעהלט:

אמאָל איז אַ שיף מיט גוים געגאַנגען איבער דעם גרויסען ים, און אויף דער שיף האָט זיך געפונען אַ קליינער אידישער איינגעלע. אין מיטען דער רייזע האָט אויסגעבראָכען אַ גרויסער שטורם, האָט יעדער גוי גענומען זיין געטשקע אין האַנד און האָט צו דעם געבעטען און געשריען, אָבער עס האָט גאָרניט געהאָלפען, דער ים איז ניט שטילער געוואָרען. זעהענדיג, אַז זייערע געטשקעס קענען ניט העלפען, האָבען זיי געזאָגט צום אידישען איינגעלע: ″זוהנינקע שטעה אויף און בעט ביי דיין גאָט, דען מיר האָבען געהערט, אַז ער ענטפערט אייך יעדען מאָל וואָס איהר שרייט צו איהם, און אַז ער איז שטאַרק און מעכטיג″. גלייך האָט זיך דער איינגעל אויפגעשטעלט און האָט געשריען און געשריען און געבעטען מיט'ן גאַנצען הארצען. גאָט האָט זיין תפלה אָנגענומען און האָט דעם ים איינגעשטילט.

ווען די שיף האָט זיך אָבגעשטעלט ביים האַפען, איז יעדער פון די פּאַסאַזשירען אַרונטער זיך איינקויפען זאַכען. נאָר דער אידישער איינגעל איז פערבליבען אויף דער שיף און איז ניט אַרונטער. האָבען זיינע מיטרייזענדע גע-

פרעגט: "דו ווילסט גאָר ניט קויפען?" האָט ער צו זיי געזאָגט: "וואָס ווילט איהר פון מיר? איך בין ניט מעהר ווי אן אָרימער וואנדערער!"

"וואָס?" האָבען זיי געזאָגט צו איהם, "דו ביזט אן אָרימער וואנדערער? ניין, מיר זיינען די אָרימע וואנדערער. אָט זיינען מיר דאָ און אונזערע געטשקעס זיינען אין בבל. אנדערע פון אונז זיינען דאָ און זייערע געטשקעס זיינען אין פרס. און אפילו די וואָס זיינען דאָ און האָבען זייערע געטשקעס מיט זיך, האָבען אויך קיין נוצען פון זיי. אָבער דו, וואו נאָר דו קומסט, איז דיין גאָט מיט דיר, און וואו נאָר דו רופסט איהם ענטפערט ער דיר".

23

אז מען לערענט ניט, פערגעסט מען

רבי שמעון בן לקיש האָט אזוי געזאָגט:

איך האָב געזעהן אין א ספר, אז דער וואָס פערפעהלט לערנען תורה איין טאָג, פערגעסט ער וואָס ער האָט געלערענט אין צוויי טעג.

און ער האָט געגעבען אויף דעם א משל:

צוויי מענשען זיינען געגאנגען אין וועג. איינער איז געגאנגען פון איין שטאָדט, דער צווייטער פון אן אנדער שטאָדט. האָבען זיי זיך צוזאמענגעטראָפען אין אן אכסניא. נאכדעם האָבען זיי זיך צושיידט. איינער איז אוועק אין איין וועג, דער צווייטער אין אנדער וועג. ווען יעדער איינער פון זיי איז אבגעגאנגען בלויז איין מייל, זיינען זיי געווען ווייט איינע פון די אנדערע שוין צוויי מייל.

און נאָך א משל איז דאָ אויף דעם:

א מיידעל האָט געליעבט א בחור פאר א לאנגע צייט, און זי האָט געוואַרט ביז ער וועט מיט איהר חתונה האָבען. אזוי לאנג ווי ער האָט נאָך געדענקט מיט איהר חתונה צו האָבען, איז זי געזעסען און געוואַרט אויף איהם. אָבער גלייך ווי ער האָט זיך פון איהר אָבגעשיידט און האָט חתונה געהאַט מיט אן אנדער מיידעל, האָט זי חתונה געהאַט מיט אן אנדער בחור. און אזוי האָבען זיך די אמאָליגע הייס־געליבטע זיך דערווייטערט איינער פון אנדערען אויף אימער.

מסכת פאה

ו

דער כבוד פון א מוטער

איינמאָל איז רבי טרפון קראַנק געוואָרען און די חכמים זיינען געקומען איהם מבקר חולה זיין. האָט רבי טרפון'ס מוטער צו זיי געזאָגט: "רבותי, בעט גאָט פאַר מיין זוהן, ווייל ער האָט מיר אָבגעגעבען א סך כבוד, נאָך מעהר ווי א זוהן דאַרף אָבגעבען א מוטער".

"וואָס ער האָט געטהאָן?" האָבען די חכמים געפרעגט.

האָט זי זיי דערצעהלט, דאָס ווען זי איז איינמאָל געגאַנגען אין הויף שבת און עס האָט זיך צוריסען איהר פאַנטאָפעל, האָט ער אונטערגעלייגט זיינע ביידע הענד אונטער איהרע פיס און זי איז אויף זיינע הענד געגאַנגען ביז זי איז געקומען צו איהר בעט. האָבען די חכמים געזאָגט:

"ווען אפילו ער זאָל דיר אָבגעגעבען א מיליאָן מאָל אזוי פיעל כבוד, וואָלט ער נאָך אַלץ ניט עררייכט דעם כבוד וואָס די תורה האָט געהייסען מען זאָל אָבגעבען צו עלטערען".

די מוטער פון רבי ישמעאל איז איינמאָל געקומען און האָט איהם פערקלאָגט פאַר די אידישע לעהרער, און זי האָט צו זיי געזאָגט: "שרייט אָן אויף ישמעאל מיין זוהן, ער גיט מיר ניט אָב גענוג כבוד". ווען די לעהרער האָבען דאָס געהערט, זיינען זייערע פנים'ער שטאַרק רויט געוואָרען, און זיי האָבען פערשעהמט גערעדט צווישען זיך, איז דאָס מעגליך אַז ר' ישמעאל זאָל ניט אָבגעבען כבוד א מוטער?

נאכדעם האָבען זיי געפרעגט זיין מוטער: "זאָג אונז, וואָס האָט ער דיר געטהאָן?" האָט זי דערצעהלט אזוי: "ווען ער קומט אהיים פון בית המדרש, וויל איך וואשען זיינע פיס און טרינקען די וואסער, אָבער ער לאָזט מיך ניט". האָבען די לעהרער געזאָגט צו רבי ישמעאל: "אזוי ווי דאָס איז דער ווילען פון דיין מוטער, איז דאָס אויך איהר כבוד, און דו מוזט איהר פאָלגען".

רבי זעירא פלעגט אימער האָבען פערדרוס און פלעגט זאָגען: "הלואי וואָלט איך געהאט א פאָטער מיט א מוטער, כדי איך זאָל זיי קענען געבען כבוד און האָבען גן עדן." אָבער נאכדעם ווי ער האָט געהערט די צוויי געשיכטען וועגען רבי טרפון און וועגען רבי ישמעאל, האָט ער געזאָגט:

"געבענשט זאָל זיין דער אויבערשטער, וואָס איך האָב ניט קיין פאָטער און ניט קיין מוטער, ווייל ניט ווי רבי טרפון וואָלט איך געקענט טהאָן און ניט איך וואָלט אויך זיך אָנגענומען צו טהאָן וואָס רבי ישמעאל האָט גע־מוזט טהאָן".

.2

פאר א גוטע עצה

איינמאָל זיינען רבי יונתן און רבי ינאי געזעסען צוזאמען. איז ארייננעקומען א מאן און האט זיך איינגע־בויגען צו דער ערד און האָט געקושט ר' יונתנ'ס פיס. "וואָס פאר א גוטעס האָסטו איהם געטהאָן, וואָס ער קושט דיינע פיס?" האָט רבי ינאי געפרעגט. האָט ר' יוחנן געענטפערט:

"מיט א צייט צוריק איז דער מאן געקומען צו מיר און האָט זיך בעקלאָגט אויף זיין זוהן, אז ער גיט איהם ניט אויף צו לעבען. האָב איך דעם פאָטער אן עצה געגעבען, אז ער זאָל געהן אין בית המדרש און מאכען גוואלדען גע־גען זיין זוהן פאר'ן גאנצען עולם, כדי דער זוהן זאָל זיך שעהמען. מיין עצה האָט געהאָלפען, און דערפאר איז דער פאָטער מיר אזוי דאנקבאר".

3

אנערקענט נאָך׳ן טויט

ר׳ שמואל בר רב יצחק האָט שטארק געהאַלטען פון דער מצוה משמח צו זיין חתן כלה. אויף א חתונה פלעגט ער נעהמען א צווייגעל פון א הדס און פלעגט מיט דעם טאַנ־צען פאר דער כלה. איינמאַל האָט איהם רבי זירא געזעהן אזוי טאַנצען, האָט זיך ר׳ זירא פערשעהמט און בעהאַלטען, זאָגענדיג: ״זעהט ווי דער אַלטער פיהרט זיך אויף. עס איז דאָך פשוט א שרעק!״

ווען ר׳ שמואל איז געשטאָרבען, האָט דריי שטונדען כסדר גערונערט און געבליצט און א בת קול פון הימעל האָט אויסגערופען: ״געשטאָרבען איז ר׳ שמואל בר רב יצחק! נעהט און טיילט איהם די לעצטע עהרע, ווי ער פערדיענט!״ און ווען דער עולם איז געקומען צו זיין לויה, איז ארונטער א פייער פון הימעל, אין דער פאָרמע פון א מירטהענצווייג, א צווייג פון א הדס, און האָט זיך אוועק־געשטעלט צווישען די מטה פון דעם נפטר און דעם גרוי־סען עולם. און דאַן האָבען אַלע געזאָגט, אז די גרויסע עהרע וואָס מען האָט ר׳ שמואל׳ן בעוויזען פון הימעל איז דאָס צוליעב דעם וואָס ער האָט משמח חתן כלה געווען מיט א צווייגעל פון א הדס.

4

טייערע פּערל

א גרויסער שררה מיט׳ן נאָמען ארטבן האָט געשיקט צו רבינו הקדוש (רבי יהודה הנשיא) א טייערען פערל, וואָס איז געווען כמעט אונמעגליך אָבצושאַצען זיין גרויסען ווערטה. און דורך דעם שליח האָט ער אָנגעזאָגט צום נשיא: ״שיק מיר א שעהנע מתנה וואָס זאָל האָבען אַ׳ן עהנליכען ווערטה״. נעהמט רבי און שיקט איהם אריין א מזוזה. קומט אָן פון ארטבן אַן אַנפראַגע: ״וואָס איז דאָס? איך האָב דיר געשיקט א זאַך פון אונשעצבארען ווערטה, נעהמסטו און שיקסט מיר דערפאַר א זאַך וואָס איז ווערטה א פולר, א קליינע מטבע!״

דאריוף האָט איהם רבי געענטפערט: "דיין פערמע־גען מיט מיין פערמעגען צוזאַמען קען מען נאָך ניט פער־גלייכען מיט דעם ווערטה פון דער מזוזה. דו האָסט מיר גע־שיקט א זאך וואָס איך דארף היטען, און איך האָב דיר גע־שיקט א זאך, וואָס היט דיך, אפילו אין שלאָף וועט עס דיך אָבהיטען"

5

פערשטעלטע לשון הרע

לשון הרע איז דאָ אָפענע און עס איז דאָ אויך פער־שטעלטע.

אין א מארק פון לייגוואַנד הענדלער האָבען זיך איינ־מאָל פערזאַמעלט רעקרוטען, וועלכע האָבען געדאַרפט געהן דיענען דעם מלך. איז דאָרט געווען איינער מיט'ן נאָמען חוביז און ער האָט זיך געוואָלט אויסדרעהען פון דיענסט. איז ער צו דער פערזאַמלונג ניט געקומען. האָבען איינינע מענשען פון די פערזאַמעלטע א פרעג געטהאָן: "וואָס ווע־לען מיר היינט עסען צו מיטאג?" האָט איינער זיך אָב־גערופען: "היינט וועלען מיר עסען חוביז!" (קעז).

פון דעם וואָרט חוביז—קעז, האָט מען זיך דערמאָנט אויף חוביז דעם מענשען, וואָס איז ניט געקומען ארבייטען פאר'ן מלך. האָבען דעם מלך'ס בעאַמטע געפאָדערט: "זאָל חוביז אויך קומען טהאָן זיין ארבייט!"

ווען ר' יוחנן האָט געהערט פון דער געשיכטע, האָט ער געזאָגט: "דאָס איז געווען א פערשטעלטע לשון הרע".

6

בעהאַלטענע לשון הרע

צפורי איז געווען א שטאָדט פון גרויס געלעהרטע, חכמים און בעלי עצה. איינמאָל האָבען זיי געהאט א פער־זאַמלונגס טאָג אין וועלכען אלע זיינען זיך צוזאַמענגעקומען צו טהאָן ארבייט פאר'ן קעניג. האט זיך דארט געפונען איי־נער א מאן מיט'ן נאָמען יוחנן וועלכער האט זיך געוואָלט אויסדרעהען פון דער ארבייט און ער איז ניט געקומען. האט איינער פון די פערזאַמעלטע א זאָג געטהאָן צום אנדערן:

"וועלען מיר דען היינט ניט גען מבקר חולה זיין ר' יוחנן?" (און גראדע איז דאן ר' יוחנן טאקע געוועןן קראנק.) אבער ווי דער מאן האט אנגעהויבען צו ריידען וועגען רבי יוחנן, האבען זיך די אנדערע מענשען דערמאנט אן דעם יוחנן וואס האט פערפעהלט צו קומען צו טהאן זיין ארבייט פאר'ן מלך. האבען זיי אנגעהויבען צו שרייען: "זאל יוחנן אויך קומען און טהאן זיין ארבייט גלייך מיט אונז!"

ווען רבי שמעון בן לקיש האט פון דעם געהערט, האט ער בעמערקט: "דאס איז בעהאלטענע לשון הרע".

7

גוטע מלאכים האבען זיי געהיט

ווען די אידען האבען געהאט זייער לאנד און זיי פלעגען דריי מאל אין יאהר פערלאזען זייערע הייזער און גיטער און זיך לאזען גיין נאך ירושלים, פלעגען זייערע הייזער און ר' פנחס דערצעהלט אזא געשיכטע:

זייער ווירטשאפט אבגעהיט ווערען דורך נסים.

אין אשקלון האבען געוואוינט צוויי אידען, ברידער. האבען זיי געהאט גוי'אישע שכנים. איינמאל האבען די גוי'אישע שכנים אבגעמאכט צווישען זיך, אז ווען די צוויי אידען וועלען אוועקפאהרען נאך ירושלים, אויף יום טוב, עולה רגל זיין, וועלען זיי צונעהמען די גאנצע האב און גוטס פון די אידען. ווען די אידען זיינען אוועק נאך ירושלים האט דער אויבערשטער צוגעשיקט צוויי מלאכים, אין דעם געשטאלט פון די צוויי ברידער, און די צוויי מלאכים פלעגען אריין און ארויס פון די צוויי אידישע הייזער. האבען די גוי'אישע שכנים געמיינט אז די אידען זיינען נאך אין דער היים, און זיי האבען מורא געהאט זיך צוריהרען צו זייער פערמעגען.

נאך יום טוב זיינען די צוויי ברידער צוריק געקומען אהיים און זיי האבען געבראכט מתנות פאר זייערע שכנים. האבען זיי די גוים געפרעגט: "וואו זייט איהר דען געוועזן? דאכט זיך איהר זייט גאר די גאנצע צייט געוועזן אין דער היים".

"מיר זיינען געווען אין ירושלים", האבען די אידען געענטפערט.

"טאָ ווען האט איהר עס איבערגעלאָזען אין דער חיים צו היטען אייער פערמעגען?" האבען די גוים געפרעגט.

"מיר האבען קיין מענשען ניט איבערגעלאָזען", האבען די אידען געענטפערט.

די שכנים האָבען דאַן פערשטאַנען אז דאָ איז די אידען געשעהן א נס.

האבען די שכנים אויסגערופען: "געבענשט זאל זיין דער גאָט פון די אידען וואס פערלאָזט זיי ניט און הלואי פערלאָזט ער זיי ניט אויף ווייטער".

איינער איז אוועק נאָך ירושלים, עולה רגל זיין, און האָט איבערגעלאָזען אין דער היים א גרויסע מאָס תבואה. און ווען ער איז צוריק אהיים געקומען האָט ער געפונען אז לייבען זיצען ארום זיין תבואה און היטען אז גנבים זאָלען עס ניט צונעהמען.

אן אנדערער איז אוועק נאָך ירושלים אויף יום־טוב, און האָט איבערגעלאָזען א גאַנצע הויז מיט היהנער אָהן א שומר. ווען ער איז אהיים געקומען האָט ער געפונען א גרויסע צאָהל צוריסענע קעץ נעבען די היהנער.

נאָך א נס: איינער איז אוועק נאָך ירושלים אויף יום טוב און האָט פערגעסען צו פערשליסען די טיהר פון זיין הויז. ווען ער איז צוריקגעקומען אהיים האָט ער געפונען א שלאַנג ארומגעוויקעלט אויף דער קליאַמקע פון דער טיהר.

8

די אמאָליגע גערעטענים אין ארץ ישראל

ר' אבוהו און נאָך צוויי תנאים זיינען איינמאָל פערביי־געגאַנגען א גאָרטען אין אן אָרט וואס האט געהייסען חורין. האָט זיי דער פאַכטער ארויסגעבראַכט פון גאָרטען פער־זיכעס. זיינען זיי געווען אזוי גרויס, דאָס פון איין איינ־ציגען פערזיכע האָבען געגעסען די דריי תנאים און אויך

די מענשען וואָס האָבען געפיהרט זייערע אייזלען, און דאָך האָבען זיי ניט געקענט אויפעסען די גאַנצע פרי און א גרויסען טייל האָבען זיי געמוזט איבערלאָזען. מען האָט דאַן משער געווען אַז די פערזיכע איז געווען אַזוי גרויס ווי אַ גרויסער טאָפּ וואָס האָט זיך דאַן געפונען אין דעם דאָרף חנינה. אין דעם טאָפּ האָט געקענט אַריין הונדערט סאה לינזען.

אַ צייט שפּעטער זיינען די זעלבע תנאים ווידער פערביי־געגאַנגען דעם גאָרטען און אַז זיי האָבען זיך דערביי אָב־געשטעלט האָט זיי דער פּאַכטער ווידער אַרויסגעבראַכט פערזיכעס, אָבער דיזע זיינען שוין געווען אַזוי קליין דאָס צוויי און דריי שטיק האָבען געקענט אַריין אין איין האַנד. ווען די תנאים האָבען געזעהן די פּירות זיינען אַזוי קליין, האָבען זיי געמיינט אַז די פערזיכעס קומען פון אַן אַנדער בוים, האָבען זיי געזאָגט צום פּאַכטער: "ניב אונז פון דעם זעלבען בוים פון וועלכען דו האָסט אונז געגעבען מיט עטליכע טעג צוריק". האָט זיי דער פּאַכטער געענטפערט: "דיזע זיינען פון דעם זעלבען בוים ווי יענע".

דאַן האָבען די תנאים אויף דער פּאַסירונג געזאָגט דעם פּסוק: "די פרוכטבאַרע לאַנד איז געוואָרען אַ וויסטעניס צוליעב די זינד פון איהרע איינוואוינער".

ר' חנינא דערצעהלט דאָס ווען ער איז געווען אין אַן אָרט אין ארץ ישראל, האָט ער געזעהן אַ מורא'דיג גרויסען באָקסער־בוים. האָט ר' חנינא אַראָבגענומען פון זיך זיין גאַרטעל און דעם גאַרטעל פון זיין דיענער וואָס האָט אָנ־געטריבען זיין אייזעל, און מיט די צוויי גאַרטלען האָט ער געוואָלט אַרוממעסטען דעם שטאַם־וואָרצעל פון בוים, אָבער ביידע גאַרטלען האָבען דעם שטאַם־וואָרצעל ניט געקענט אַרומנעהמען. נאָכדעם האָט ער אָבגעשניטען אַ באָקסער האָט ער איינגעשמירט זיין גאַנצע האַנד אין האָניג.

ר' פרידא האָט געהאַט אַ וויין־גאָרטען וועלכער איז גע־ווען זעהר געראָטען און האָט געהאַט אַ שם איבעראַל. האָט צו איהם רבי איינמאָל געזאָגט: "ווועסטו מיר ציינען אַ גרויסע טרויב ביי דיר אין גאָרטען פון וועלכע איך האָב

געהערט דערצעהלען?" האָט ר' פּרידא געזאָגט: "קום, איך וועל דיר ציינען".

אזוי ווי זיי זיינען געגאַנגען צום גאָרטען, האָט רבי פון ווייטען געזעהן ווי אין וויין־גאָרטען שטעהט אַ גרויסער אָקס. האָט רבי געזאָגט צו ר' פּרידא: "אָט דער אָקס וואָס שטעהט דאָרט אין גאָרטען קען גאָר קיין שאדען ניט טהאָן?"

"אָט דאָס וואָס דו זעהסט", האָט ר' פּרידא ערקלערט, "איז ניט אַן אָקס, נאָר די טרויב וועלכע דו האָסט געוואָלט זעהן".

האָט רבי מיט בעגייסטערונג אויסגערופען: "דער בית המקדש איז שוין חרב געוואָרען און דו, געבענשטע טרויב, ביסט נאָך אַלץ איינגע'עקשנ'ט און האלטסט זיך נאָך ביי דיין גראָטענקייט!"

אין אַן אויגענבליק איז די טרויב פערשוואונדען גע־וואָרען. מען האָט זי געזוכט איבעראַל און ניט געפונען. האט מען דאַן פערשטאַנען אַז רבי'ס רייד האבען דעם שאדען געבראכט.

9

אַ ביישפּיעל פון עהרליכקייט

ר' חנינא האָט געהאַנדעלט מיט האָניג. האָט ער גע־האַט צוויי סאָרטען, ביהנען־האָניג און האָניג פון זיסע פּרוכ־טען. איינמאָל זיינען דורכגעפאָהרען רייזענדע און האָבען ביי איהם געקויפט האָניג, האָט ער זיי על פּי טעות פער־קויפט פּרוכטען האָניג אַנשטאַט ביהנען האָניג, און דאָס איז דאָך בעוואוסט אַז ביהנען האָניג איז בעסער פון פּרוכ־טען האָניג. אַ צייט שפּעטער זיינען די רייזענדע ווידער געווען ביי איהם, האָט צו זיי ר' חנינא געזאָגט: "איך וויל אייך ניט אָפּנאַרען. די האָניג וואָס איך האָב אייך פער־קויפט אויף דעם פּרייז פון ביהנען האָניג איז געווען בלויז פּרוכטען האָניג, און דערום וויל איך אייך אומקעהרען דאָס געלד וואָס איך האָב ביי אייך איבערגענומען".

"ניין", האָבען די מענשען געזאָגט, "דו האָסט אונז ניט גענאַרט. מיר האָבען טאַקע געדאַרפט האָבען פּרוכטען האָניג".

אבוואהל רבי חנינא האט איינגעזעהען אז ער האט די מענשען ניט גענארט און זיי האבען בעקומען די ריכטיגע האניג וואס זיי האבען געוואלט האבען, דאך האט ער פון דאס געלד וואס ער האט ביי זיי איבערגענומען אויף דעם מקח ניט געוואלט געניסען און ער האט פאר דעם געלד אויס־געבויט א שוהל אין ציפורין.

10

ניט געוואלט קיין כבוד

ר׳ יוסי איז איינמאל געקומען אין דער שטאדט כפרא צו בעשטימען פרנסים, צדקה גבאים. האט קיינער דעם אמט ניט געוואלט אננעהמען, ווייל אלע שטאדט־לייט האבען פיינט געהאט כבוד. האט ר׳ יוסי פאר זיי געהאלטען אזא רעדע:

״נעהמט זיך א ביישפיעל פון בן־בבי, וועלכער האט געהאט דעם אמט פון אויפזעהער אויף די קנייטלעך אין בית המקדש. און כאטש דאס איז געווען פון די קליינע עמטער האט מען איהם דאך גערעכענט צווישען די גרויסע מענשען פון זיין דור. היינט ווי גרעסער דארפט איהר זיך שעטצען ווען איהר בעקומט אזעלכע פעראנטווארטליכע עמטער וואס האלט אויף מענשען ביים לעבען!״

11

ווען דער שכר איז גרעסער

רבי אליעזר איז געווען א גבאי פון צדקה. איינמאל ווען ער איז געקומען פון וועג אהיים האט ער געפרעגט זיינע הויז־מענשען: ״וואס האט איהר געטהאן אין דער צייט ווען איך בין אין דער היים ניט געווען?״ האבען זיי גע־ענטפערט: ״עס זיינען דא געקומען א צאהל געסט, דורכ־רייזענדע, האבען מיר זיי געגעבען עסען און טרינקען, און זיי האבען געבענשט און גאט געבעטען פאר דיר.״

״איך וועל שוין דערפאר קיין גרויסען לוין פון הימעל ניט בעקומען״, האט ר׳ אליעזר געזאגט. ״בעסער וואלט געווען ווען זיי וואלטען מיך בעליידיגט און געשאלטען. דאן וואלט מיין שכר געווען טאפעלט״.

אַ צווייטען מאָל אַז ר׳ אליעזר איז געקומען אַהיים און ער האָט געפרעגט זיינע הויז מענשען וואָס איז פאָרגעקומען אין דער צייט וואָס ער איז געווען אַוועק, האָבען זיי איהם געענטפערט: ״דאָ זיינען ווידער געווען געסט. און נאָכדעם ווי זיי האָבען זיך זאַט אָנגעגעסען האָבען זיי דיך געשאָלטען״.
״אויב אַזוי איז גוט״, האָט ר׳ אליעזר געזאָגט. ״יעצט וועל איך בעקומען אַ גרויסען שכר״.

12

דער לוין פון א כלל טהוער

איינמאָל האָט מען ר׳ עקיבא׳ן געוואָלט מאַכען פאַר אַ גבאי איבער די שטאָדטיגע צדקות, האָט ער געזאָגט: ״איך וועל גערן און זיך בעראַטען מיט מיין הויזגעזינד, אויב איך זאָל דעם אַמט אָננעהמען, אָדער ניט״. איז מען איהם נאָכ־געגאַנגען און מען האָט געהערט ווי ער זאָגט צו זיינע הויז־מענשען: ״איך וועל דעם אַמט אָננעהמען מיט דעם בעדינג אַז זיי זאָלען מיך שילטען און בעליידיגען״.

13

געמאַכט צוריק פאַר אן אָרימאַן

רבי האט געהאט אַן אָרימען תלמיד וועמעס גאַנצער פערמעגען איז געווען הונדערט מיט ניין און נייַנציג דינרים. פלעגט איהם רבי שטיצען מיט דעם וואָס ער פלעגט איהם געבען מעשר עני, דעם מעשר וואָס מען גיט צו אָרימע לייט. די חברים פון דעם תלמיד האָט עס פערדראָסען וואָס רבי גיט זיך אַזוי אָב מיט דעם איינציגען תלמיד און וואָס ער אינטערעסירט זיך אַזוי שטאַרק אין איהם, האָבען זיי גע־מאַכט אַז דער תלמיד זאָל רייכער ווערען מיט נאָך אַ דינר, און ער האָט שוין געהאַט פולע צוויי הונדערט. דער דין איז אַז ווען איינער האָט צוויי הונדערט דינרים טאָר ער קיין צדקה ניט נעהמען, ווייל ער איז שוין דאַן קיין אָרימאַן.
רבי האָט ניט געוואוסט פון קיין זאַך, און ווען עס איז

געקומען די צייט צו פערטיילען מעשר עני האָט ער דעם תלמיד געוואָלט געבען זיין חלק וואָס ער פלעגט איהם אימער געבען. "ניין, רבי," האָט דער תלמיד געזאָגט, "איך קען מעהר קיין מעשר ניט נעהמען, ווייל מיינע חברים האָבען מיך מיט איין דינר געמאַכט פאַר אוים אָרימאַן".

ווען רבי האָט געהערט פון דער געשיכטע האָט ער א וואונק געטהאָן צו זיינע תלמידים. די תלמידים האָבען זייער חבר אריינגעפיהרט אין א קראָם און דאָרט האָבען זיי איהם געמאַכט מיט א דינר אָרימער, און דאן האט ער ווידער געקענט נעהמען מעשר.

14

דער "יורד"

איינער פון די נשיאים האָט פערלאָרען זיין פערמעגען און איז געוואָרען אן אָרימאַן. האָט מען איהם איינמאָל גע־געבען צו עסען אין א ליימענע כלי, און אזוי ווי ער איז געוועזען געוואוינט צו עסען פון זילבערנע און גאָלדענע כלים האָט איהם דאָס עסען פון א ליימענע כלי געעקעלט און ער האָט זיין עסען ניט געקענט פערדייהען. מען האָט איהם געמוזט ברייננען א דאָקטאָר וועלכער האָט איהם ערקלערט אז עס איז פיעל געזינטער צו עסען פון ליימענע כלים, איי־דער פון מעטאַלענע כלים.

15

אן אָרימאַן מיט א בייטעל גאָלד

ר' יוחנן און ריש לקיש זיינען איינמאָל געגאנגען זיך באָדען אין די מינעראל וואסערען פון טבריא, האָבען זיי אויפ'ן וועג בעגעגענט א בעטלער. זאָגט צו זיי דער בעט־לער: "פערדיענט א מצוה און שענקט מיר א נדבה". האָ־בען זיי געענטפערט: "מיר וועלען דיר געבען אז מיר ווע־לען זיך צוריקקעהרען".

ווען זיי זיינען צוריק געקומען צו דעם אָרט האָבען זיי געפונען דעם בעטלער טויט. האָבען זיי געזאָגט: "אזוי ווי

מיר האָבען איהם קיין חסד ניט געטהאָן ביי זיין לעבען זוע־לען מיר איהם כאָטש ברייגגען צו קבר ישראל". און ווי זיי האָבען איהם גענומען ארומקוקען האָבען זיי ביי איהם גע־פונען אַ בייטעל מיט גאָלדענע רענדלעך, האָבען זיי געמאכט אַ בעמערקונג : "אָט דאָס איז וואָס ר' אבוהו האָט געזאָגט : מיר דאַרפען דאנקבאר זיין די שווינדלערישע שנאָרער, ווייל צוליעב זיי האבען מיר אַ רעכט אמאָל צו צווייפלען אין אָרימע לייט, און דער אייבערשטער איז אונז מוחל ווען מיר פערפעהלען אמאָל צוליעב אָט די שווינדלער צו געבען אַן אמת'ן אָרימאָן".

16

גענומען פאר אנדערע

ר' זכריה, דער איידים פון ר' לוי, פלעגט נעהמען צדקה צוגלייך מיט אַלע אָרימע לייט פון זיין שטאָדט. האָט מען אויף איהם געמורמעלט אז ער דאַרף גאָר קיין צדקה, נאָר ער נעהמט זיך אזוי. נאָך זיין טויט האָט מען אויסגעפונען אַז ער פלעגט די צדקה געלדער וואָס ער פלעגט נעהמען פאר זיך פערטיילען צווישען אמת'ע אָרימע לייט, וואָס ענטוועדער זיי האָבען זיך אליין געשעהמט צו נעהמען, אָדער זיי האָבען ניט בעקומען גענוג לויט זייער גרויס נויט.

17

צדקה מיט שכל

ר' יונה האָט שטארק געהאלטען פון דעם פסוק (תהלים, מא) : "אשרי משכיל אל דל" — וואויל איז צו דעם וואָס העלפט דעם אָרימאָן מיט אַ שכל. ווי פלעגט ר' יונה טהאָן ? אז ער פלעגט זעהן איינעם פון אַ פיינער משפחה וואָס איז געוואָרען אַ יורד און האָט פערלאָרען זיין פערמעגען, פלעגט ער איהם געבען אַ סומע געלד און זאָגען : "איך האָב גע־הערט אַז אימיצער, דיינער אַ קרוב, ערגעץ ווייט פון דאנען, האָט דיר איבערגעלאָזען אַ ירושה, טאָ נעהם דאָס ביסעל געלד און אַז דו וועסט די ירושה בעקומען וועסטו מיר

צוריק צאָהלען. און ווי נאָר דער אָרימער יחסן פלעגט ביי איהם דאָס געלד צונעהמען, פלעגט ר׳ יונה זאָגען: ״ווייסטו וואָס — איך מאַך דיר דאָס געלד א מתנה״.

18

אָרימע לייט אויף א וואָך

ר׳ חייא בר אדא דערצעהלט דאָס ער געדענקט אז מיט א צייט צוריק זיינען געווען אלטע לייט, אָרימע מענשען, וואָס פלעגען אָננעהמען נדבות נאָר פון ראש השנה ביז יום כפור, אָבער פון נאָך יום כפור אָן און ווייטער פלעגען זיי שוין מעהר ניט אָננעהמען. און ווען מען האָט זיי גע־פרעגט וועגען דיזען אונגעוואוינליכען אויפפיהר, האָבען זיי געענטפערט: ״אזוי איז ביי אונז דער מנהג״.

עס זיינען דאָ צוויי ערקלערונגען וועגען דעם. איינס איז אז די אלטע לייט חאָבען געגלויבט אין דעם, אז צווי־שען ראש השנה און יום כפור ווערט בעשטימט דעם מענ־שענ׳ס פרנסה אויפ׳ן גאַנצען יאָהר, און זיי האָבען געהאָט בטחון אז אין די עטליכע טעג וועט זיי דער אויבערשטער צושיקען גענוג אויפ׳ן גאַנצען יאָהר. די צווייטע ערקלע־רונג איז אז זיי האָבען די נדבות אָנגענומען ניט אזוי צו־ליעב זייער אייגענער נויט, נאָר ווייל זיי האָבען געוואָלט אז אידען זאָלען געבען צדקה און דורך דער מצוה האָבען א גוטען יאָהר.

19

כבוד צו בלינדע

ר׳ הושעיא איז געווען א זעהר גרויסער מאַן און דערפאַר האָט מען איהם גערופען ר׳ הושעיא רבה. האָט ער ביי זיך געהאַט א בלינדען רבי וועלכער האָט געלערנט מיט זיין זוהן. איינמאָל זיינען געקומען צו ר׳ הושעיא׳ן געסט אויף מיטאָג. אלע מאָל פלעגט דער בלינדער מלמד עסען מיט דער פאַמיליע ביי דעם זעלבען טיש, אָבער ווען עס זיינען געקומען די געסט האָט ר׳ הושעיא דעם בלינדען מלמד ניט גערופען צום טיש. אין אָוונעד, אז די געסט זיינען שוין אוועק, איז ר׳ הושעיא אריין צום בלינדען לעהרער אין זיין

צימער און האָט זיך אַזוי ענטשולדיגט: "האָב קיין פער־איבעל וואָס איך האָב דיך היינט ניט גערופען צום טיש, איך האָב געהאַט געסט, און איך האָב מורא געהאַט דיך צו זעצען צווישען זיי, טאָמער וועלען זיי דיך פערשעהמען."

האָט דער בלינדער רבי געזאָגט: "דו האָסט געבעטען מחילה ביי איינעם וועמען מען זעהט אָבער ער זעהט ניט, דערפאַר זאָל דיר מוחל זיין דער וואָס זעהט אָבער מען קען איהם ניט זעהן."

"און פון וואַנען ווייסטו אַז בעטען פערצייהונג איז אַזאַ גרויסע זאַך?" האָט ר' הושעיא געפרעגט.

"איך האָב עס געלערענט פון אַ געשיכטע וואָס האָט גע־טראָפען מיט רבי אליעזר בן יעקב", האָט געענטפערט דער בלינדער רבי און נאָכדעם האָט ער דערצעהלט אַזאַ געשיכטע.

אין דער שטאָדט וואו רבי אליעזר בן יעקב האָט גע־וואוינט איז איינמאָל געקומען אַ בלינדער מאַן. האָט איהם ר' אליעזר אַוועקגעזעצט אַ ביסעל העכער פון זיך און אליין האָט ער זיך געזעצט אויף אַ נידעריגערען אָרט. האָבען די שטאָדט לייט געזאָגט צווישען זיך: "אויב דער בלינדער וואָלט ניט געווען אַ גרויסער מאַן וואָלט ר' אליעזר זיך ניט אַוועקגעזעצט נידעריגער פון איהם." שפּעטער האָבען די שטאָדט־לייט בעזאָרגט דעם בלינדען גאַסט מיט אַ שעהנער פרנסה.

"פאַרוואָס קומט מיר דאָס וואָס איהר זאָרגט זיך אַזוי וועגען מיר?" האָט דער בלינדער געפרעגט.

"ווייל מיר האָבען געזעהן ווי ר' אליעזר גיט דיר אָב כבוד", האָבען זיי איהם געענטפערט.

דאַן האָט דער בלינדער געזאָגט צו רבי אליעזר בן יעקב:

"דו האָסט געטהאָן גוטעס צו איינעם וועמען מען קען זעהן, אָבער ער אליין זעהט ניט, דערפאַר זאָל דער וואָס זעהט, אָבער וואָס מען קען איהם ניט זעהן, טהאָן גוטעס מיט דיר."

20

איינגעזונקענעם געלד

רבי חמא בר חנינא און רבי הושעיא האָבען אמאָלביידע צוזאמען שפּאַציערט אַרום די שוהלען פון דער שטאָדט לוד. רופט זיך אָב רבי חמא: „אך, ווי פיעל געלד מיינע עלטערן האָבען פערזונקען אויף צו בויען די שוהלען!"

„זאָג בעסער ווי פיעל נפשות זיי האָבען איינגעזונקען אין די שוהלען!" האָט רבי הושעיא איהם געענטפערט. „דיינע עלטערן האָבען בעסער דאָס געלד געדאַרפט פערווענדען אויף אָרימע לערנער, כדי זיי זאָלען האָבען פון וואָס צו לעבען און קענען לערנען תורה."

מסכת דמאי

1

ווען איינער פערלאָזט זיך אויפ׳ן אנדערע

ר׳ ירמיה האָט געשיקט צו ר׳ זעירא א קאָרב פייגען פון וועלכע מען האָט קיין מעשר געגעבען. ר׳ ירמיה האָט זיך געטראַכט: שווין זשע וועט ר׳ זעירא עפּעס געניסען איידער ער וועט פון דעם געבען מעשר? און ר׳ זעירא האָט זיך געטראַכט: שווין זשע וועט ר׳ ירמיה מיר שיקען פייגען פון וועלכע מען האָט קיין מעשר געגעבען?

און אזוי ווי איינער האָט זיך פערלאָזען אויפ׳ן אנדערען האָט מען דערווייל די פייגען אויפגעגעסען, ניט געבענדיג פון זיי קיין מעשר. אויף מאָרגען האָבען זיך די צוויי תנאים בעגעגענט. פרעגט ר׳ זעירא ביי ר׳ ירמיה: "די פייגען וואָס דו האָסט מיר נעכטען געשיקט האָט מען פון זיי געגעבען מעשר?"

"ניין", האָט ר׳ ירמיה געענטפערט. "איך האָב קיין מעשר ניט געגעבען, דען איך האָב זיך געטראַכט: שווין־זשע איז דאָס מעגליך דאָס אזא מאַן ווי ר׳ זעירא וועט עסען פייגען איידער ער וועט פון זיי געבען מעשר?"

"און איך האָב אויך אזוי געטראַכט", האָט ר׳ זעירא געזאָגט. "ווי קען דאָס מעגליך זיין אז ר׳ ירמיה וועט מיר שיקען פייגען פון וועלכע ער האָט פריהער קיין מעשר געגעבען?".

2

בעשטראָפט פאר ניט געבען מעשר

ר' פנחס בן יאיר איז איינמאָל געקומען אין אַן אָרט, האָבען די דאָרטיגע איינוואוינער זיך בעקלאָגט פאר איהם אַז מייז עסען אויף זייער תבואה. האָט ר' פנחס בעפוילען די מייז אַז זיי זאָלען זיך צוזאַמענקומען. די מייז זיינען געקומען און האָבען אָנגעהויבען קווימשען אויף זייער קול, אַזוי ווי זיי וואָלטען עפּעס געזאָגט. "איז דאָ אימיצער וואָס פערשטעהט זייער לשון?" האָט ר' פנחס בן יאיר געפרעגט ביי די איינוואוינער פון דעם געגענד. קיינער האָט זיך אָבגערופען. דאַן האָט ר' פנחס געזאָגט:

"אויב איהר פערשטעהט ניט וועל איך אייך ערקלערען וואָס זיי זאָגען. די מייז זאָגען אַז איהר גיט קיין מעשר און דערפאַר עסען זיי אויף אייער תבואה".

האָבען די מענשען געזאָגט צו ר' פנחס בן יאיר: "זייַ דו אַן ערב פאר אונז אַז פון היינט אָן ווייטער וועלען מיר געבען מעשר".

ר' פנחס בן יאיר האָט ערב געווען און זייט דאַן האָבען די מענשען קיין שאָדען געהאַט.

3

די מויז און דער פּערל

ביים מלך פון ישמעאל איז איינמאָל אַרונטערגעפאַלען אַ טייערער פערל און אַ מויז האָט עס געכאַפּט, איינגעשלונגען און אַנטלאָפען. איז דער מלך געקומען צו רבי פנחס בן יאיר און איהם געבעטען ער זאָל איהם העלפען צוריק קריגען דעם טייערען פערל. זאָגט רבי פנחס בן יאיר: "בין איך דען אַ מכשף וואָס דו קומסט צו מיר בעטען אַז איך זאָל דיר צייגען אַזאַ קונץ?" האָט דער מלך געזאָגט: "איך ווייס אַז דו ביזט קיין מכשף, אָבער דיין גוטער נאָמען איז בעקאַנט איבעראַל און איך ווייס אַז דו ביזט אַ גרויסער צדיק און גאָט טהוט אַלעס וואָס דו פערלאַנגסט פון איהם. אָט דארום בין איך געקומען בעטען אַז דו זאָלסט מיר העלפען".

האָט ר' פנחס בן יאיר אַרויסגעגעבען אַ בעפעהל אַז

אַלע מייז זאָלען זיך צוזאַמענקומען פאַר איהם. און ווען זיי זיינען געקומען האָט ער געזעהן ווי ביי איינע פון זיי איז דער רוקען קרום און עפּעס שטאַרצט דאָרט אַרויס. האָט ער געזאָגט: "אָט די מויז האָט איינגעשלונגען דעם פּערל!" נאָכדעם האָט ער איהר בעפוילען דעם פּערל אויסצושפּייען, און זי האָט אַזוי געטהאָן.

4

דער ריינער געוויסען

רבי פּנחס בן יאיר איז איינמאָל געגאַנגען אין בית המדרש צו לערנען מיט זיינע תלמידים, ווען ער איז געקומען צו אַ טייך וואָס האָט זיך געפונען אין וועג האָט ער געזעהן אַז דער טייך האָט זי צוגאָסען און עס איז אונמעגליך געווען אַריבערצוגעהן. האָט ר׳ פּנחס אויסגערופען: "גיניי! גיניי!" (אַזוי האָט דער טייך געהייסען) "ווערסטו מיך ניט לאָזען געהן אין בית המדרש?" גלייך דאַרויף האָט דער טייך זיך גע־שפּאַלטען און ר׳ פּנחס איז אַריבערגעגאַנגען.

ווען זיינע תלמידים האָבען זיך דערוואוסט פון דעם נס וואָס איז געשעהן צו זייער רבי, האָבען זיי איהם געפרעגט: "מיר וועלען אויך אַזוי קענען אַריבערגעהן דעם טייך?" האָט זיי ר׳ פּנחס געענטפערט: "ווער עס ווייס אַז ער האָט קיינמאָל אין זיין לעבען בעליידיגט אַ אידען, דער וועט דעם טייך בשלום אַריבערגעהן".

5

צוריקגעגעבען כפל כפליים

צוויי אָרימע לייט האָבען געגעבען ר׳ פּנחס בן יאיר צו בעהאַלטען צוויי סאה (אַזא מאָס) גערשטען. האָט ר׳ פּנחס גענומען און האָט די גערשטען פערזייהט אויף זיינע פעל־דער. ווען די תבואה איז צייטיג געוואָרען האָט ער עס גע־לאָזט שניידען און בעהאַלטען אין זיינע שייערען. נאָכדעם, אַז עס זיינען געקומען די אָרימע לייט און געבעטען זייערע צוויי סאה גערשטען, האָט ר׳ פּנחס בן יאיר געזאָגט צו זיי: "ברייננט קעמלען און אייזלען און נעהמט צו אייערע גערשטען. עס איז דאָ יעצט אַ סך מעהר ווי צוויי סאה".

6

זיך ניט געלאָזט איבערבעטען

רבי (יהודה הנשיא) האָט איינמאָל פּעררופען צו זיך די גרויסע אידישע חכמים מיט דעם צוועק מתיר צו מאַכען שמיטה. רבי פּנחס בן יאיר וועלכער איז געווען געגען אַזאַ פאָרשלאָג איז געקומען צו רבי'ן און האָט איהם גענומען שטעלען פראגען וועגען דער פערזאַמלונג. רבי האָט געוואוסט אַז ר' פּנחס בן יאיר איז געגען מתיר צו מאַכען שמיטה, האָט ער פּרובירט איהם פּעררעדען וועגען אַנדערע זאַכען, און לסוף האָט איהם רבי געבעטען: "אויב דער האַר וויל מיר אָנטהאָן אַ גרויסען כבוד זאָל ער מיט מיר היינט עסען אַ גוטען מיטאָג". רבי פּנחס בן יאיר האָט די איינלאַדונג אָנ־גענומען, אָבער אַז ער איז געקומען אין רבי'ס חויף און האָט דאָרט געזעהן ווייסע מוילאייזלען, וועלכע זיינען פּערערכענט פאַר געפעהרליכע חיות, האָט ער אויסגערופען: "מעגען דען אידען האָדעווען אַזעלכע געפעהרליכע חיות?" און פאַר כעס איז ער אַוועק און האָט מיט רבי'ן ניט געגעסען.

רבי האָט געשיקט מענשען איבערצובעטען רבי פּנחס בן יאיר. ר' פּנחס איז אַוועק אין זיין שטאָדט און די שלוחים זיינען איהם נאָכגעגאַנגען. האָט רבי פּנחס געזאָגט צו זיינע שטאָדט לייט: "שטעלט זיך אַרום מיר און לאָזט קיין פרעמ־דען מענשען ניט צו". די שטאָדטלייט האָבען איהם געפאָלגט. זיי האָבען געמיינט אַז די פרעמדע מענשען ווילען איהם שלעכטס טהאָן, האָבען זיי איהם פון אַלע זייטען ארומגערינ־געלט. "אָט דיזע מענשען זיינען געשיקט פון רבי מיך אי־בערצובעטען", האָט ר' פּנחס ערקלערט צו זיינע שטאָדט־לייט. ווען די שטאָדטלייט האָבען געהערט ווער די שלוחים זיינען און צו וואָס פאַר אַ צוועק זיי זיינען געשיקט, האָבען זיי פּערלאָזען ר' פּנחס'ן כדי די שלוחים זאָלען קענען צו־קומען. האָט ר' פּנחס אויסגערופען: "זאָלען מיינע קינדער קומען און מיך אַרומרינגלען!" איז אַרונטער אַ פייער פון הימעל, האָט איהם אַרומגערינגעלט פון אַלע זייטען, און ניט צוגעלאָזט צו איהם רבי'ס שלוחים. ווען רבי האָט פון דעם געהערט האָט ער געזאָגט: "אַזוי ווי איך האָב ניט זוכה געווען צו עסען מיט איהם אַ סעודה אויף דער וועלט האָף איך צו געניסען מיט איהם אַ סעודה אויף יענער וועלט".

7

זיך גערהיט פון פרעמדעס

רבי שמעון בר כהנא איז געגאנגען אָנגעשפּאַרט אויף ר׳ אליעזר. ווען זיי זיינען פערבייגעגאנגען א גאַרטען, האָט ר׳ שמעון געזאָגט צו ר׳ אליעזר: "נעהם מיר אַרויס א שטי־קעלע האָלץ פון פּאַרקען אום צו רייניגען מיינע צייהן". און גלייך נאָכדעם האָט ר׳ שמעון איהם אָבגעהאַלטען און גע־זאָגט: "ניין, טשעפּע ניט דעם פּאַרקען. ווייל אויב דו וועסט אזוי טהאָן, וועט יעדער איינער נעהמען אָבברעכען א העל־צעל, און אויף אזא אופן וועט מען דעם פּאַרקען צונעהמען אין גאַנצען."

מסכת כלאים

1

שווער צו זיין אן עניו

רבי איז געווען א גרויסער עניו. ער פלעגט אפט זאגן: „איך בין גרייט צו ערפילן דעם פערלאנג פון יעדען מענ־שען". און איינמאל, אז מען האט גערעדט וועגען רב הונא, דער ראש גלות פון בבל, האט רבי געזאגט: „ווען ער זאל אהער קומען, וואלט איך איהם אבגעגעבען גרוים כבוד. איך וואלט איהם אוועקגעזעצט העכער פון מיר, ווייל ער איז א וויכטיגערער מענש פון מיר און דערצו אויך א גרעסערער יחסן פון מיר. דען ער קומט ארויס פון שבט יהודה און פון דעם צד פון די זכרים, אבער איך קום ארויס פון שבט בנימין און פון דעם צד פון די נקבות".

איינמאל איז צו רבי'ן אריינגעקומען רבי חייא און האט געזאגט: „רב הונא איז דא!" איז רבי שטארק רויט געווא־רען. ער האט זיך פערשעהמט ווייל ער האט זיך דערמאנט אז ער וועט דארפען אוועקזעצען רב הונא'ן העכער פון זיך.

„ניט א לעבעדיגער איז ער געקומען", האט רבי חייא ווייטער געזאגט, „נאר א טויטען האט מען איהם אהער גע־

בראכט אין אן ארון, כדי בעערדיגט צו ווערען אין ארץ ישראל״.

רבי האט זיך נאָך מעהר פערשעהמט וואס רבי חייא האט איהם אזוי אויספּרובירט, און מיט כעס האט ער געזאָגט: ״געה אַרויס אין דרויסען און זעה ווער עס דארף דיך דאָרט״.

רבי חייא איז ארויס אין דרויסען און האט דאָרט קיינעם געפונען. האט ער פערשטאַנען אז רבי איז בייז געוואָרען אויף איהם. רבי חייא האט אויף זיך גענומען ניט צו ציינען זיך פאר רבי׳ן דרייסיג טעג, ווייל דער בייז ווערען פון א רבי איז אזוי ווי א חרם.

ווען די דרייסיג טעג זיינען אריבער האט נאָך אלץ רבי חייא קיין מוטה געהאט זיך. צו צייגען פאר רבי׳ן. האט זיך אליהו הנביא פערשטעלט אין דעם געשטאלט פון רבי חייא, איז געקומען צו רבי און געפרעגט: ״וואָס מאכט חיינט דער רבי?״ האט רבי געענטפערט: ״א צאָהן טהוט מיר שטאַרק וועה״.

״צייג מיר דעם קראנקען צאָהן״, האט אליהו הנביא געזאגט.

רבי האט איהם געצייגט דעם צאָהן. אליהו הנביא האט אויף דעם ארויפגעלייגט א פינגער און גלייך איז דער צאָהן געהיילט געוואָרען.

אויף מאָרגען איז געקומען דער ריכטיגער רבי חייא. ״וואָס מאכט דעם רבי׳ס צאָהן?״ האט ער געפרעגט, ווייל עס איז געוועזן בעוואוסט, אז רבי האט שטאַרק געליטען אויף די צייהן.

האט רבי איהם געענטפערט: ״זייט דו האָסט נעכטען ארויפגעלייגט דיין פינגער אויף מיין קראנקען צאָהן, לייד איך ניט מעהר״.

״איך בין דאָך אבער דאָ נעכטען גאָר ניט געוועזן״, האט רבי חייא זיך געוואונדערט.

רבי האט פערשטאַנען, אז דער וואס האט איהם געהיילט זיין צאָהן איז געוועזן אליהו הנביא, וואס האט זיך פערשטעלט פאר רבי חייא׳ן. זעהענדיג ווער עס נעהמט זיך אָן פאר רבי חייא׳ן, האט רבי בעקומען גרויס רעספּעקט פאר איהם, און זייט דאַן האט ער איהם אבגעגעבען א סך כבוד.

אז מען פלעגט דארפען אריינגעהן אין בית המדרש, פלעגט רבי זאגען: "זאָל רבי חייא אריינגעהן פריהער פון אלע אנדערע תלמידים". האט איינמאָל רבי ישמעאל בר' יוסי געפרעגט: "פריהער פון מיר אויך?" האט רבי גע־ענטפערט: "חס ושלום! רבי חייא זאל אריינגעהן פריהער פון די אַנדערע תלמידים, אָבער ר' ישמעאל בר' יוסי גאָר צוערשט".

2

רבי'ס רעספעקט פאר ר' חייא

רבי פלעגט אימער דערצעהלען די מעלות פון רבי חייא פאר ישמעאל בר' יוסי. איינמאָל האָט זיך געטראָפען אזא געשיכטע. ר' ישמעאל איז אריין אין מרחץ און רבי חייא, וועלכער איז דאָרט געזעסען, האָט זיך פאר איהם נים אויפ־געשטעלט. כאָטש ר' ישמעאל איז געווען א גרעסערער מאַן פון איהם. ר' ישמעאל'ן האָט עס פערדראָסען און שפעטער, ווען ער האָט זיך געטראָפען מיט רבי'ן, האָט ער געזאָגט: "אָט דאָס איז דער מאַן, וועמען דו לויבסט אזוי שטארק?"

"וואָס האָט ער דיר געטהאָן?" האָט רבי געפרעגט.

"ער האָט מיך געזעהן אריינקומען אין מרחץ און האָט זיך ניט אויפגעשטעלט פאר מיר", האָט ר' ישמעאל גע־ענטפערט.

האָט רבי געפרעגט ביי ר' חייא: "פארוואָס האָסטו ר' ישמעאל'ן ניט אָבגעגעבען דעם כבוד וואָס איהם קומט?"

"זאָל אויף מיר קומען א שטראָף, אויב איך האָב איהם בעמערקט אריינקומען", האָט ר' חייא געענטפערט. "איך בין דאַן גראָדע געווען אריינגעטהאָן אין א ספר".

זייט דאַן האָט רבי געגעבען ר' חייא'ן צוויי שומרים וואָס זאָלען איהם אימער בעגלייטען און איהם היטען, אז ער זאָל אין זיין גרויס צוטראָגענהייט ניט אריינפאַלען אין אן אונגליק.

3

די גרויסקייט פון רבי חייא

אַט איז אַ בײַשפּיעל וואָס צייגט די אמת'ע גרויסקייט פון רבי חייא, וועלכער איז בעסער בעקאַנט מיט דעם נאָמען רבי חייא רבה, רבי חייא דער גרויסער.

אַ צייט נאָך ר' חייא'ס טויט האָט ר' יוסי געפּאַסט אַכציג תעניתים, ער זאָל זעהן ר' חייא'ן אין חלום. נאָך די תעניתים, אַז ער האָט שוין איהם געזעהן, האָט ר' יוסי געהאַט אַזאַ שרעק, דאָס זיינע הענד האָבען געציטערט און זיינע אויגען זיינען שוואַך געוואָרען. און טאָמער מיינט איהר, אַז ר' יוסי איז געווען ניט קיין וויכטיגער מאַן און דערפאַר האָט ער געהאַט אַזאַ שרעק, וועלען מיר אייך דערצעהלען די גרויסקייט פון ר' יוסי.

איינמאָל איז געקומען צו רבי יוחנן אַ וועבער און האָט דערצעהלט: "עס האָט זיך מיר גע'חלום'ט, אַז דער הימעל איז אַרונטערגעפאַלען, נאָר איינער פון דיינע תלמידים האָט דעם הימעל אונטערגעשפּאַרט און ניט געלאָזט פאַלען צו דער ערד".

"ווערסטו דערקענען דעם תלמיד, אויב דו וועסט איהם זעהן?" האָט ר' יוחנן געפרעגט.

"אויב איך וועל איהם נאָר זעהן, וועל איך איהם דערקענען", האָט דער וועבער געענטפערט.

ר' יוחנן האָט דורכגעפיהרט אַלע זיינע תלמידים פערביי דעם וועבער און דער וועבער האָט דערקענט ר' יוסי, אַז ער איז געווען דער תלמיד וועלכען ער האָט אין חלום געזעהן אויפהאַלטען דעם הימעל.

אַט פון דער געשיכטע קען מען זעהן, אַז ר' יוסי איז אויך געווען אַ זעהר גרויסער מאַן, אָבער ר' חייא איז געווען נאָך גרעסער פון איהם.

ר' שמעון בן לקיש האָט געפּאַסט דריי הונדערט תעניתים אַז ער זאָל זעהן ר' חייא'ן אין חלום. אָבער ר' חייא האָט זיך צו איהם ניט בעוויזען. ר' שמעון בן לקיש האָט זיך דאָס גענומען שטאַרק צום האַרצען און ער האָט געזאָגט: "שוין-זשע האָט ער געלערענט מעהר תורה פון

מיר?" האָט מען איהם געזאָגט: "ער האָט די תורה פער־שפרייט צווישען אידען מעהר פון דיר, און נאָך מעהר: ער פלעגט געהן פון אָרט צו אָרט, אימער זיין אין גלות, אום צו לערנען די תורה".

"בין איך דען וועניג ארומגעפאָהרען? בין איך דען ניט געוועזען אין גלות אזוי ווי ער?" האָט ר' שמעון גע־טענה'ט.

האָט מען איהם געענטפערט: "דו ביסט ארומגעפאָה־רען אליין צו לערנען, אָבער ער איז ארומגעפאָהרען צו לער־נען אנדערע".

4

געשטאָרבען אין דער פרעמד

עולא איז געוועזען א "נחותא", דאָס הייסט איינער וואָס האָט פערלאָזען ארץ ישראל און איז אוועק נאָך בבל. ווען עס איז געקומען זיין צייט פון שטארבען, האָט ער גענומען וויינען. האָבען די תלמידי חכמים פון בבל צו איהם גע־זאָגט: "פאַר וואָס וויינסטו? מיר וועלען דיך ברייננגען אין ארץ ישראל". האָט עולא זיי געענטפערט: "וואָס פאַר א טרייסט איז דאָס פאַר מיר, ווען איך פערליר מיין טייערען פערל (די נשמה) אין אַן אונריינער לאַנד? עס איז ניט גלייך איינער וואָס גיט אוים די נשמה אין דעם שוים פון זיין מוטער, צו דעם וואָס הויכט אוים זיין לעצטען אטהעם אין דעם שוים פון א פרעמדער".

מסכת שביעית

1

וואָס דער גוי איז אויסען געווען

ר׳ אבא בר זמינא איז געווען אַ שניידער. איינמאָל האָט ער געאַרבייט אין דער הויז פון אַ געצענדיענער אין ארם. האָט דער גוי איהם געגעבען אַ שטיקעל פלייש פון אַ נבלה צו עסען. "איך וועל דאָס ניט עסען!" האָט ר׳ אבא בר זמינא געזאָגט. "עס!" האָט דער גוי געשריען, "אויב ניט, וועל איך דיך דער׳הרג׳ענען". האָט ר׳ אבא געענטפערט: "אויב דו ווילסט מיך הרג׳ענען, קענסטו דאָס טהאָן, אָבער איך וועל קיין נבלה ניט עסען, ווייל איך בין אַ איד און עס איז מיר פערבאָטען".

"הער צו", האָט דער גוי געזאָגט נאכדעם, "אָט יעצט וועל איך דיר אויסזאָגען מיין סוד. איך האָב געמיינט פונקט פערקעהרט. ווען דו וואָלסט יא עסען די נבלה, וואָלט איך דיך דער׳הרג׳עט, ווייל איך גלויב, אז יעדער מענש דאַרף היטען זיין גלויבען. איז איינער אַ גוי, דאַרף ער זיך פיהרען ווי אַגוי, איז איינער אַ איד, דאַרף ער היטען אידישקייט".

2

ליעבע צו דער הײם

דער מלך דיקליטינוס האָט שטאַרק אונטערדריקט די אײנוואױנער פון דער שטאָדט פּנײס. האָבען די מענשען פון דער שטאָדט געזאָגט צום קעניג: „אױב דו װעסט ניט אױפהערען אונז צו דריקען, װעלען מיר אװעקגעהן אין אַן אַנדער לאַנד".

„הער זײ ניט", האָט געזאָגט אײנער פון דעם קעניג'ס ראטגעבער. „זײ װעלען פון דאַנען ניט אַװעק, און אױב יא, װעלען זײ שפּעטער צוריק קומען, װײל לאַנג קענען זײ ניט פערבלײבען אין דער פרעמד, פּונקט אַזױ װי אַ חיה װאָס איז ערצױגען אין אײן לאַנד, קען ניט לעבען אין אַן אַנדער לאַנד און אױב דו װילסט, קענסטו מײנע רײד אױספּרובירען. נעהם עטליכע הירשען פון דײן לאַנד און שיק זײ אַװעק אין אַן אַנדער לאַנד, װעסטו זעהן אַז זײ װעלען אין אַ צײט ארום צוריק קומען אַהער".

דער מלך האָט אַזױ געטהאָן. ער האָט גענומען עטליכע הירשען, ארומגעדעקט זײערע הערנער מיט זילבער אַלס אַ צײכען זײ צו דערקענען װען זײ װעלען צוריק קומען. אין דרײ יאָהר ארום זײנען זײ צוריק געקומען.

מסכת תרומות

1

די הינט האבען זיך אבגערעכענט

אין ציפורין איז געווען א קצב וואס פלעגט קארמענען אידען מיט נבלות און טרפות איינמאל, אין אן ערב שבת, האט ער זיך אנגעטרונקען מיט וויין, איז ארויף אויפ'ן דאך, איז פון דארט ארונטערגעפאלען און איז גע'הרג'עט געווארען. איז ער געלעגען שבת אין מיטען גאס און הינט האבען געלעקט זיין בלוט. זיינען אידען געקומען צו רבי חנינא און האבען איהם געפרעגט אויב מען מעג דעם גע'הרג'עטען קצב אוועקנעהמען, כדי די הינט זאלען איהם ניט אויפעסען. "לאזט די הינט צורוה", האט ר' חנינא געענטפערט, "די תורה האט אנגעזאגט, אז טרפה זאל מען אבגעבען צום הונט, און דער קצב האט די הינט בערויבט און זייער חלק פערקויפט צו אידען, טא לאזט די הינט צוריקנעהמען דאס וואס געהערט צו זיי".

2

אײדעלע נאַטורען

אײנער, אַ מאַן, האָט פײנד געהאַט שעפּסען פלײש. אײנמאָל איז ער געזעסען און געגעסען פלײש, איז פאַר־בײגעגאַנגען אײנער וואָס האָט געוואָלט מאַכען שפּאַס פון איהם, האָט ער געזאָגט: „זאָלסט וויסען זײן, אַז דו האָסט געגעסען שעפּסען פלײש". און אַזוי ווי דער עסער איז גע־ווען זעהר אַ פעראײדעלטער מענש, האָט איהם גענומען זעהר שטאַרק עקלען און ער איז גלײך געשטאָרבען.

עטליכע אַנטרײבער פון אײזלען האָבען זיך אָבגעשטעלט אויף אַן אכסניא און זײ האָבען זיך בײ דעם ווירטה בע־שטעלט אַרבעס. נאָכדעם ווי זײ האָבען די ערשטע פּאָרציע אויפגעגעסען, האָבען זײ געבעטען אַ צווײטע פּאָרציע אַר־בעס. האָט ער זײ געגעבען אַ צווײטע פּאָרציע. „דיזע אַרבעס שמעקט ניט אַזוי גוט ווי די ערשטע וואָס דו האָסט אונז פריהער געגעבען", האָבען די אַנטרײבער געזאָגט. „איך האָב אײך ניט געגעבען פון די פריהערדיגע אַרבעס", האָט דער ווירטה ערקלערט, „ווײל איך האָב אין יענע אַרבעס געפונען אַ טײל פון אַ טויטע שלאַנג". ווען די אַנטרײבער האָבען דאָס געהערט, איז זײ ניט גוט געוואָרען און זײ זײנען געשטאָרבען.

3

דער טרײער הונט

פּאַסטוכער האָבען געמאָלקען קיה און די מילך אוועק־געשטעלט אָן אַ זײט. איז געקומען אַ שלאַנג און האָט גע־טרונקען פון די מילך. דאָס האָט געזעהן דער הונט פון דער סטאַדע, אָבער די פּאַסטוכער האָבען דאָס ניט געזעהן. שפּע־טער, אַז די פּאַסטוכער האָבען געוואָלט טרינקען די מילך, האָט דער הונט גענומען בילען אום זײ צו וואָרנען פון דער געפאַהר. די פּאַסטוכער האָבען אָבער ניט פערשטאַנען זײן בילען און זײ האָבען די מילך געטרונקען. גלײך נאָכדעם זײנען זײ פון דעם גיפט געשטאָרבען.

4

די טריישע הויז שלאַנג

איינער האָט זיך געמאַכט א מאכל פון צוריבענע קנאָ־בעל און האָט עס אָוועקגעשטעלט אויף שפּעטער צו עסען. דערווייל איז אָנגעקומען א שלאַנג פון א נאָהנטען באַרג און האָט געגעסען פון דעם מאכל. האָט עס דערזעהן א הויז שלאַנג, און די נאַטור פון א הויז שלאַנג איז, אַז זי איז זעהר געטריי צו די הויז־מענשען. ווען די הויז־מענשען האָבען שפּעטער געוואָלט עסען פון דעם מאכל, האָט די הויז שלאַנג גענומען שליידערען ערד צו שטערען זייער אכילה, אָבער די הויז־מענשען האָבען די סיגנאַלען ניט פערשטאַנען. דאַן איז די שלאַנג אַליין אריינגעשפּרונגען אין דער כלי, אין וועלכער דער מאכל האָט זיך געפונען, און די מענשען האָבען דאָס שוין ניט געגעסען.

5

ער גיט אָב כבוד צום הונט

איינער האָט איינגעלאַדען צו זיך אהיים א רב. און ווען דער רב איז צו איהם געקומען, האָט דער בעל הבית גענומען זיין הונט און האָט איהם אוועקגעזעצט נעבען רב.

"וואָס איז דאָס ?" האָט דער רב בייז געפרעגט, "פאַר וואָס קומט מיך אזוי צו בעליידיגען ?"

"רבי !" האָט דער בעל הבית ערקלעהרט, "ניט אייך צו בעליידיגען איז מיין בעגעהר, נאָר איך וויל אָבגעבען מיין הונט א ביסעל כבוד, דען ער האָט עס פערדיענט. איינ־מאָל זיינען געקומען מענשען רויבער אין שטאָדט און איי־נער פון זיי האָט געוואָלט צונעהמען מיין ווייב, איז דער הונט אויף איהם ארויפגעשפּרונגען און האָט איהם צוביסען און געמאַכט פאַר א קאַליקע".

6

דער יחיד פאר'ן כלל

עולא בר קושב איז ענטלאָפען פון זיין לאַנד, ווייל ער האָט ניט געפאָלגט די מלכה און זי האָט איהם דערפאַר פער'משפט צום טויט. איז ער געקומען צו ר' יהושע בן לוי, אין לוד, און האָט זיך ביי איהם בעהאַלטען. אָבער שפּיאָנען פון דער מלכה האָבען אויסגעפונען וואו דער ענטלאָפענער בעהאַלט זיך, האָבען זיי אַרומגערינגעלט דעם אָרט פון זיין בעהעלטעניש און זיי האָבען געזאָגט צו די אידען: "אויב איהר גיט אונז ניט איבער דעם ענטלאָפענעם, וועלען מיר אויס'הרג'ענען אַלע אידען פון דעם אָרט". איז ר' יהושע בן לוי געגאַנגען צו עולא בר קושב, האָט איהם מיט גוטע רייד געבעטען ער זאָל איהם מוחל זיין, און ערקלעהרט, אַז ער מוז איהם איבערגעבען, ווייל עס איז בעסער אַז אַ יחיד זאָל אומקומען איידער מען זאָל אויס'הרג'ענען אַ שטאָדט מיט אידען. און נאכדעם האָט ער עולא'ן איבער-געגעבען צו די שפּיאָנען.

איידער די געשיכטע האָט געטראָפען, איז אליהו גע-ווען אַן אָפטער גאַסט ביי ר' יהושע בן לוי, אָבער נאכדעם ווי ר' יהושע האָט עולא'ן איבערגעגעבען צו דער רעגיע-רונג, האָט אליהו אויפגעהערט צו איהם צו קומען.

ר' יהושע בן לוי האָט געפאַסט דרייסיג תעניתים כדי אליהו זאָל צו איהם ווידער קומען. נאָך די תעניתים האָט זיך אליהו צו איהם בעוויזען און אַז ר' יהושע בן לוי האָט איהם געפרעגט פאַר וואָס ער האָט אויפגעהערט צו קומען, האָט אליהו געענטפערט: "וואָס ווילסטו? איך זאָל קו-מען צו מענשען וואָס גיבען איבער אידען אין גוי'שע הענד?"

האָט ר' יהושע געענטפערט:

"איך האָב געטהאָן ווי דער דין איז, אין אַ משנה האָ-בען מיר געלערענט, אַז ווען גוים פאָדערען אַז זיי ווילען האָבען אַ געוויסען איינצעלנעם אידען פון אַ גרופּע, און אויב ניט וועלען זיי אויס'הרג'ענען די גאַנצע גרופּע, מעג מען אויסגעבען דעם יחיד, אום צו פערהיטען די לעבענס פון דער גאַנצער גרופּע".

"דער דין קען זיך זיין אזוי", האט אליהו געזאגט, "אבער אזא פרומער מאן ווי דו, האט פאר קיין פאל דאס ניט געדארפט טהאן. בעסער זאלען אלע אומקומען איידער אידען זאלען מיט זייערע אייגענע הענד איבערגעבען זייערען א ברודער אין גוי'אישע הענד".

7

די שטראף פון שונאי ישראל

ר' איסי איז געפאנגען געווארען אין דער שטאדט ספסופה צוליעב א בלבול. איז מען געקומען פרעגען ביי ר' יונתן וואס מען קען טהאן ר' איסי'ן צו ראטעווען. האט ר' יונתן געזאגט: "לאזט דעם מת ליגען אין זיינע תכריכים". ער האט געמיינט מיט דעם צו זאגען, אז מען זאל די זאך לאזען צורוה, ווייל קיינער קען דא גארנישט העלפען. אבער ווען ר' שמעון בן לקיש האט פון דעם געהערט, האט ער געזאגט: "עס קען זיין, אז עס וועט מיר אויסקומען אימיצען צו דער'הרג'ענען, און עס קען זיין, אז מען וועט מיך דער'הרג'ענען, אבער איך וועל זיך געהן שטעלען אין סכנה און ר' איסי'ן בעפרייען".

ר' שמעון בן לקיש איז אהין געקומען, האט די אויפזעהער פון געפענגנים געבעטען מיט גוטע רייד און עס איז איהם געלונגען ר' איסי'ן צו בעפרייען.ביים אוועקגעהן האט ער צו די גוים געזאגט: "קומט יעצט צו אונזער זקן און ער וועט אייך בענשען פאר דעם וואס איהר האט מיר צוריק אבגעגעבען ר' איסי". די גוים זיינען געקומען צו ר' נתן און ער האט זיי אזוי געבענשט: "דאס וואס איהר האט איהם געוואלט טהאן, זאל מען אייך טהאן". ווען די גוים זיינען אוועק און זיי זיינען אנגעקומען נעבען א לאנד וואס גרעניצט זיך מיט זייערע, האבען זיי זייערע שכנים דער'הרג'עט.

8

דער אומגעריכטער נס

ר׳ זעירא בר חנינא איז געפאנגען געווארען און מען האט איהם געהאלטען אין דער שטאדט ספסופא. זיינען געקומען ר׳ אימי און ר׳ שמואל צו דער קעניגין, וועלכע האט געהייסען זנבית אום צו בעטען אז זי זאל דעם געפאנגענעם פריילאזען. האט די קעניגין געזאגט: ״אזוי ווי איהר האט א גאט, וואס האט אייך זעהר ליעב און מהוט אייך א סך נסים, טא זאל ער אייך יעצט אויך טהאן א נס״. די צוויי שלוחים זיינען געבליבען שטעהן אין א פערלעגענהייט. זיי האבען זיך געטראכט: וועט א נס געשעהן, אדער ניט? פלוצלינג איז אריינגעקומען אן אראבער, טראגענדיג א שווערד אין האנד און האט געזאגט צו דער קעניגין: ״אט מיט דיזען שווערד האט דער בעוואוסטער גזלן בר ניצור גע׳הרג׳עט דיין ברודער״. די קעניגין האט זיך שטארק דער־שראקען פון דער בשורה און זי האט געהייסען, אז מען זאל ר׳ איסי פריילאזען.

9

די הארץ הייגט אן דער בייטעל

ווען ר׳ יוחנן איז איינמאל דורכגעגאנגען א געגענד וואס האט געהייסען קנייה זיינען איהם די דארטיגע מענשען בע־פאלען און ביי איהם גערויבט זיין געלד. ר׳ יוחנן איז נאכ־דעם אוועק אין בית מדרש. ר׳ שמעון בן לקיש, וועלכער איז געוועזען זיין שוואגער, האט איהם געפרעגט א הלכה, אבער ר׳ יוחנן האט איהם ניט געענטפערט. האט ר׳ שמעון געפרעגט א צווייטען מאל, האט ר׳ יוחנן ווידער ניט געענטפערט. ״פאר וואס ענטפערסטו מיר ניט?״ האט ר׳ שמעון בן לקיש גע־פרעגט. האט איהם ר׳ יוחנן אזוי ערקלעהרט: ״דו ווייסט דאך אז אלע גלידער פון דעם מענשען הייגען אן דער הארץ און די הארץ הייגט אן זיין בייטעל געלד, און יעצט אז מען האט ביי מיר צוגענומען מיין געלד בין איך ניט אויפגעלייגט צום לערנען״. ר׳ שמעון בן לקיש האט איהם גענומען ארומ־פרעגען וועגען דער רויבעריי און נאכדעם ווי ר׳ יוחנן האט

איהם דערצעהלט די גאנצע געשיכטע, האט ר׳ שמעון בן לקיש געזאָגט: ״קום צייג מיר דעם אָרט וואו די רויבער געפינען זיך״. האט ר׳ יוחנן איהם געפיהרט צייגען. ווען זיי זיינען שוין געווען ביי דעם אָרט, האט ר׳ שמעון נאָך פון ווייטען אנגעהויבען צו שרייען אויף די רויבער. אזוי ווי ר׳ שמעון איז געווען א זעהר שטארקער מאן, האבען די רויבער זיך דערשראָקען פאר איהם און זיי האבען געזאגט: ״אזוי ווי דער מאן וועמען מיר האבען בערויבט איז ר׳ יוחנן, ווע־לען מיר איהם א העלפט פון דעם געלד צוריקגעבען״.

״איך שווער ביי אייער לעבען״, האט ר׳ שמעון בן לקיש געשריען, ״אז איך וועל ביי אייך צונעהמען דאס גאנצע געלד וואס איהר האט ביי איהם גערויבט״.

און ער האט טאקע צוגענומען אין גאנצען.

10

פון א פאסטוך א קעניג

דיקלוט איז געווען א פאסטוך וואס האט געפאַשעט חזירים. די קינדער פון רבי יהודה הנשיא פלעגען ליעב האַ־בען מיט איהם זיך צו רייצען און איהם צו שלאָגען. יאהרען זיינען אריבער און דער חזירים פאסטוך איז געוואָרען א מלך. דאָ האט ער געזוכט א וועג ווי מיט די אידען זיך אבצורע־כענען. האט ער געטהאָן אזוי. ער איז געקומען אין פמייס, אן ארט וואס איז געווען ווייט פון אידישען ישוב, און פון דאָרט האט ער געשיקט א שליח מיט א בריעף צו רבי יהודה הנשיא אז ער מיט נאָך א רב זאָלען זיך פאר איהם מעלדען מוצאי שבת. און דעם שליח האט ער אנגעזאגט אז דעם בריעף זאָל ער דעם אידישען נשיא אבגעבען ערב שבת שפעט אין אווענד, ווען עס ווערט שוין פינסטער. זיין כונה איז געווען דאס אזוי ווי שבת וועלען דאָך די אידען ניט פאָהרען און דער וועג איז זעהר א ווייטער וועלען זיי ניט קענען קומען צו איהם צו דער צייט וואס ער האט זיי בעפוילען.

רבי יהודה הנשיא האט דעם בעפעהל ערהאלטען גראדע ווען ער און רבי שמואל בר נחמן זיינען געגאנגען זיך באדען לכבוד שבת אין די ווארימע קוואל וואסערן פון טבריא. אויפ׳ן וועג האבען זיי געטראָפען א שד מיט׳ן נאָמען אנ־טיגרוס. רבי יהודה האט אויף דעם שד אנגעשריען און איהם

געוואָלט פערטרייבען, אבער רבי שמעון בר נחמן האט גע־זאָגט: "לאָמיר איהם צורוה לאָזען. אפשר איז ער געשיקט געוואָרען צו טהאָן א נס פון אונזערטוועגען".

"וואָס מאכט איהר, אידישע רבנים?" האט דער שד געפרעגט.

האבען זיי איהם פערצעהלט די מעשה מיט דעם בע־פעהל וואס דיקלוט האט זיי געשיקט.

"זאָרגט זיך ניט", האט דער שד געזאגט. "אייער בע־שעפער וועט אייך טהאָן א נס".

מוצאי שבת איז געקומען דער שד, האט זיי ביידען גע־נומען אויף זיינע פלייצעס און אין איין רגע זיינען זיי שוין געווען ביים מלך. אז די דיענער האבען געמעלדעט דעם מלך דאס די אידען זיינען שוין דאָ, האט ער געזאגט: "זיי זאָלען זיך ניט ציינען פאר מיר איידער זיי וועלען זיך באָדען אין מרחץ".

און א מרחץ האט מען פאר זיי אנגעגרייט וועלכען מען האט געהייצט זיבען טעג מיט זיבען נעכט. אבער אנטיגרוס, דער גוטער שד, איז ווידער געקומען צו הילף און האט גע־מאכט אז די צוויי אידישע גדולים זאָלען ניט צוברענט ווערען. ענדליך אז מען האט זיי געבראכט פאר'ן מלך האט ער צו זיי געזאגט:

"דערפאר וואס אייער גאָט טהוט אייך נסים מיינט איהר אז איהר האט א רעכט צו בעליידיגען א מלך?"

האבען די צוויי אידישע חכמים איהם געענטפערט:

"ווען דיקלוט האט געפאַשעט חזירים האבען מיר איהם בעליידיגט, אבער יעצט אז ער איז דיקלוט דער קעניג בעליי־דיגען מיר איהם ניט".

"און דאָך", האט דיקלוט געזאָגט, "דארף מען געדענקען דעם כלל, אז מען טאָהר זיך ניט טשעפען מיט א קליינעם גוי ווייל ער קען אמאָל ווערען א גרויסער גוי".

מסכת מעשר שני

1

עס ווענדעט זיך אַן דער צייט

איינער א מאן איז געקומען צו רבי יוסי בר חלפתא און האט איהם געבעטען ער זאל איהם פותר חלום זיין. עס האט זיך איהם גע'חלום'ט אז ער האט אויף זיך געטראגען א קרוין אויסגעפלאָכטען פון לאָרבער בלעטער. האט איהם ר' יוסי געזאגט: "דאס צייגט אז דו וועסט דערהויבען ווערען".

א צייט שפעטער איז געקומען אן אנדער מאן און האט אויך דערצעהלט דאס זעלבע: "עס האט זיך מיר גע'חלום'ט אז איך האב געטראגען א קרוין פון לאָרבער בלעטער". האט איהם ר' יוסי געזאגט: "דאס ווייזט אז מען וועט דיך שלאָגען".

"פאר וואס האסטו דעם אנדערן, וואס האט אויך געהאט אזא חלום געזאגט אז ער וועט דערהויבען ווערען און מיר זאָגסטו אז מען וועט מיך שלאָגען?" האט דער מאן גע־טענה'ט.

"גאנץ פשוט", האט ר' יוסי בר חלפתא ערקלעהרט. "יע־נער האט דעם חלום געטרוימט אין דער צייט ווען אויפבערט

בוימער האבען געהאלטען אין בליהען, אבער דיר האט זיך דאס גע׳חלום׳ט יעצט, ווען מען קלאפט די אליוועז ארונטער פון די בוימער״.

2

ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי איז פותר חלומות

איינער איז געקומען צו ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי און האט געזאגט: ״עס האט זיך מיר גע׳חלום׳ט אז איך האב אויף זיך געטראגען א רייסטער מיט צוועלף בלעטער אין דעם״.

״דאס צייגט אז די דעקע פון דיין אייזעל האט צוועלף לאטעס אויף צוועלף צוריסענע ערטער״, האט ר׳ ישמעאל ערקלעהרט.

עס איז איינמאל געקומען א גוי צו ר׳ ישמעאל און האט געזאגט: ״עס האט זיך מיר גע׳חלום׳ט אז איך האב פערשלונגען א שטערן״.

״די נשמה זאל דיר ארויס!״ האט ר׳ ישמעאל אויסגעשריען. ״דו האסט גע׳הרג׳עט א אידען, ווייל א איד איז געגליכען צו א שטערן. אין פסוק שטעהט: דרך ככב מיעקב, פון יעקב איז א שטערן ארויס״.

צו ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי איז איינמאל געקומען א מאן און האט געזאגט: ״איך האב געזעהן אין חלום ווי אין מיין וויינגארטען וואקסט חריין״. האט איהם ר׳ ישמעאל פותר חלום געווען: ״דיין וויין וועט ווערען עסיג און דו וועסט אין דעם אריינטהאן חריין און עסען״.

״מיר האט זיך גע׳חלום׳ט אז מען האט מיר געהייסען בייגען מיין פינגער ארונטער״, האט א מאן געזאגט צו ר׳ ישמעאל.

״בעצאהל מיר פאר פותר חלום זיין״, האט ר׳ ישמעאל געבעטען.

בעצאהלען האט דער מאן ניט געוואלט, אבער ער איז געקומען א צווייטען מאל מיט אן אנדער חלום:

"עס האָט זיך מיר גע'חלום'ט אז מען האָט מיר געהייסען בלאָזען מיט'ן מויל".

האט ר' ישמעאל ווידער געפאָדערט אז דער מאן זאל איהם בעצאָהלען פאר פותר חלום זיין.

ווידער האט דער מאן זיך ענטזאגט צו בעצאָהלען, און ער איז געקומען א דריטען מאָל מיט א דריטען חלום:

"מען האט מיר אין חלום געהייסען צייגען מיט א פינגער ארויף".

"האָב איך דיר דען ניט פריהער געזאָגט אז דו מוזט מיר בעצאָהלען?" האט ר' ישמעאל געזאָגט. "נאָר פון דעסט־וועגען וועל איך דיר פותר חלום זיין. דאס וואס מען האט האט דיר געהייסען דיין פינגער ארונטערבויגען איז א סימן אז א גרויסער רעגען וועט פאלען אויף די ווייץ וואס געפינט זיך אין דיין שפייכלער. דאס וואס מען האט דיר געהייסען בלאָזען מיט'ן מויל צייגט אז די ווייץ וועט זיך אויפבלאָזען און געשוואָלען ווערען פון די צופיעל וואסער, און דאס וואס מען האט דיר געהייסען צייגען מיט'ן פינגער ארויף, מיינט עס אז די ווייץ וועט אויפגעשפראָצט ווערען פון נאסקייט און וועט פערדארבען ווערען".

3

אן אויסגעטראכטער חלום

א געצענדיענער האט איינמאָל געזאגט: "איך וועל געהן און האבען א ביסעל שפאס מיט דעם אידישען זקן". ער האט מיט דעם געמיינט ר' ישמעאל'ן. איז ער געקומען צו ר' ישמעאל און האט אזוי דערצעהלט:

"עס האט זיך מיר גע'חלום'ט אז איך האב געזעהן פיער צעדערבוימער, פיער פייגענבוימער, אויך א צאָהל שטאַנגען, און אן אקס איז געווען אויסגעצויגען אויף א משא, און איך בין געזעסען ניט שלאָפעדיג, ניט וואכעדיג".

"די נשמה זאל דיר ארויס!" האט ר' ישמעאל אויסגע־רופען. "דיר האט זיך דאס ניט גע'חלום'ט, נאָר כאָטש די האָסט די זאכען אליין אויסגעטראכט פון דיין קאָפ, וועל איך דיר דאָך געבען אן ערקלעהרונג: די פיער צעדערבוימער זיינען די פיער זייטען פון א בעט, די פיער פייגענבוימער

זיינען די פיס פון דער בעט, די שטאַנגען זיינען די ברעטלעך וואס זיינען אויסגעלייגט פון אויבען, די משא איז די שטרוי וואס איז אויסגעבעט אויף די ברעטלעך, און דער אקס איז די פעל וואס איז איבערצויגען איבער׳ן שטרויענעם מאטראץ. אויף אזא בעט וועסטו ליגען ניט טויט, ניט לעבעדיג״.

און אזוי איז מיט דעם לץ געשעהן.

4

די ווירקונג פון חלומות

א פרוי איז איינמאָל געקומען צו ר׳ אליעזר און האט דערצעהלט: ״עס האט זיך מיר גע׳חלום׳ט אז די טיהר פאָסט פון מיין הויז איז צובראָכען״.

״עס איז א סימן אז דו וועסט האבען א בן זכר״, האט ר׳ אליעזר איהר פותר חלום געווען.

״די פרוי איז אוועק אהיים און האט טאקע געבוירען א אינגעלע. א קורצע צייט שפעטער איז זי ווידער געקומען צו ר׳ אליעזר, אבער זי האט איהם ניט געטראפען אין דער היים.

״וואס דארפסטו איהם?״ האבען די תלמידים איהר געפרעגט.

״איך האב געוואלט ער זאל מיר פותר חלום זיין״, האט די פרוי געענטפערט. ״עס האט זיך מיר גע׳חלום׳ט אז די טיהר פאָסט ביי מיר אין הויז איז צובראכען״.

״עס איז א סימן אז דיין מאן וועט שטארבען״, האבען די תלמידים איהר פותר חלום געווען.

ווען ר׳ אליעזר איז געקומען און די תלמידים האבען איהם דערצעהלט די געשיכטע ווי זיי האבען דער פרוי פותר חלום געווען, האט ר׳ אליעזר אויף זיי זיך אנגעבייזערט: ״איהר האט א מענשען גע׳הרג׳עט! ווייל א חלום געהט נאָכ׳ן מויל, ווי מען איז דאס פותר אזוי געשעהט עס אין דער ווירקליכקייט״.

5

א חלום אויף איין פוס

איינער א מאַן איז געקומען צו ר׳ עקיבא און האט דער־צעהלט: ״עס האט זיך מיר גע׳חלום׳ט אז מיין פוס איז איינ־געדארט געוואָרען״.

"דאס צייגט אז דו וועסט האבען א מאָגערן יום טוב, אָהן פלייש", האט ר' עקיבא ערקלעהרט, "ווייל רגל איז אי א פוס, אי א יום טוב".

שפעטער איז געקומען אן אנדער מאן און האט דער־צעהלט אז ער האט געזעהן אין חלום אז זיין פוס איז גע־ווארען זעהר דיק".

"דאס צייגט אז דו וועסט האבען א סך פלייש אויף יום טוב", האט ר' עקיבא געענטפערט.

6

שלעכטער חלום, סימן אויף גוטעס

רבי עקיבא האט איינמאָל בעמערקט ווי איינער פון זיינע תלמידים זיצט אין בית המדרש און זיין פנים איז זעהר פערטרויערט. האט איהם ר' עקיבא געפרעגט: "פארוואס ביזטו אזוי אומעטיג?" האט דער תלמיד געענטפערט: "איך האב געהאט א שלעכטען חלום. דריי זאכען האט מען מיר אין חלום אנגעזאגט. ערשטענס, אין אדר וועל איך שטארבען. צווייטענס, אז איך וועל ניט אנזעהן ניסן. דריטענס, אז דאָס וואָס איך וועל זייהען וועל איך ניט שניידען".

"דיזע דריי שלעכטע זאכען וואס דו האסט געזעהן אין חלום זיינען גראדע גוטע", האט איהם ר' עקיבא ערקלעהרט. "דאס וואס מען האט דיר געזאגט אז דו וועסט שטארבען אין אדר, מיינט אז דו וועסט זיך אבגעבען מיט דיין גאנצען לעבען פאר דער תורה און דו וועסט דורך דעם ווערען גרויס און בעריהמט, ווייל "אדר" מיינט גרויסקייט און בעריהמט־קייט. דאָס וואָס מען האָט דיר געזאָגט אז דו וועסט מעהר ניט אנזעהן ניסן, מיינט אז דו וועסט קיינמאָל קומען צו א נסיון, און דאס וואס מען האט דיר געזאגט אז דאס וואס דו וועסט זייהען וועסטו ניט שניידען, מיינט אז דו וועסט הא־בען קינדער און זיי וועלען ביי דיר לאנג לעבען".

מסכת בכורים

1

כבוד צו א שוויגערפאטער

ר׳ יהודה בר חייא פלעגט אבגעבען גרויס כבוד צו זיין שווער ר׳ ינאי. יעדען ערב שבת פלעגט ער מאכען א שפאציער צו דעם געגענד וואו ר׳ ינאי האט געוואוינט, ער פלעגט זיך אוועקזעצען אויף א הויכען בארג, כדי ער זאל זעהן פון ווייטען ווי זיין שווער קומט אן און ער זאל פאר איהם אויפשטעהן.

זיינע תלמידים האבען איינמאל געפרעגט ביי ר׳ יהודה: ״עס איז דאך געוונג אז מען זאל אויפשטעהן פאר א תלמיד חכם ווען ער איז פיער איילען נאהנט, אבער דארפסטו דען אויפשטעהן פאר ר׳ ינאי ווען ער געפינט זיך נאך אזוי ווייט?״

״פאר׳ן בארג סיני דארף מען זיך אויפשטעלען אפילו פון דער ווייטענס״, האט זיי ר׳ יהודה געענטפערט. מיינען האט ער געמיינט דאס אזוי ווי זיין שווער איז געווען א תלמיד פון ר׳ יוסף וועלכער האט געהאט דעם צונאמען ״סיני״, קומט דעם תלמיד דעם זעלבען כבוד ווי דעם רבי.

אזוי רעגעלמעסיג איז ר׳ יהודה געווען מיט זיינע ערב

שבת'דיגע בעזוכען, דאס איין פרייטאג, ווען ער האט פער־פעהלט צו קומען, האָט ר' ינאי זיין שווער געזאָגט:

"ניט אומזיסט האט ער פערפעהלט צו קומען. איך זאל זאָגען אַז ער איז ניט געקומען צוליעב קראנקהייט? גלויב איך ניט דאס עס קען קומען קראנקהייט אויף אזא צדיק ווי מיין איידים. עס מוז ניט אנדערש זיין ווי ער איז גע־שטאָרבען."

2

א גרויסער קענער אבער אָהן מזל

רבי שמעון בר ווא איז א חוץ דעם וואס ער האט גע־קענט א סך תורה איז ער אויך געווען געלערענט אין וועלט־ליכע זאכען. ער איז דערצו געווען בעקאנט אין אלערליי מסחורים און איז געווען א גרויסער מבין אויף פערל און בריליאַנטען. אָבער טראָץ זיין גרויסע וויסענשאַפט איז ער געווען אזא גרויסער ארימאן דאס ער האט ניט געהאט א בזלקעלע צו עסען. ער האט פערלאָזען בבל, וואו ער האט גע־וואוינט, און איז אוועקגעפאהרען זוכען גליקען אין ארץ ישראל. און דאָך, טראָץ דעם וואָס ער האָט שוין געהאַט א גרויסען נאָמען אין ארץ־ישראל האָט ער דאָרט קיין שטעלע געקענט בעקומען. וואו עס איז נאָר געווען א שטעלע, אדער אן אַמט, האָט מען עס געגעבען צו אינגערע און וועניגער פער־היגערע מענשען פון איהם. ר' יוחנן האט אויף איהם געלעזען דעם פסוק: "לא לחכמים לחם"—די קלוגע און געלערענטע איז ניט בעשערט צו האבען אויף ברויט.

א צייט שפּעטער איז ר' שמעון ווידער געפאָהרען נאָך ארץ ישראל. דיזען מאָל אויף דער איינלאדונג פון ר' אבהו, וועלכער האט איהם געשיקט א בריעף און אין דעם בריעף האט ר' אבהו ארייגעלייגט זיינע א ווייסע האָאָר פון קאָפּ, צום צייכען אז ער איז שוין אלט און קען אויף זיך מעהר ניט טראגען ד לאסט פון זיין ישיבה, און דארום לאַדט ער איין ר' שמעון אז ער זאל קומען און איבערנעהמען זיין אַמט.

אבער ר' שמעון האט דעם אַמט ניט בעקומען, און ר' אבהו האט מיט פערדרוס אויסגערופען:

"ווען מען זאל קענען אראבנעהמען די ערד פון דיינע אויגען, ר' יוחנן, (ר' יוחנן איז שוין דאן געווען טויט) און

דו זאָלסט זעהן וואס פאר א פערקעהרטע וועלט מיר האבען. איך, וואס איך בין א ניעדריגער מענשעלע געגען ר' שמעון בין יא געווארען א ראש ישיבה און ר' שמעון וועלכער איז אזא גרויסער מאן קען ניט ווערען ראש ישיבה!"

מסכת שבת

1

ווען קינדער לערנען

ר׳ **יהושע** פלעגט יעדען ערב שבת פערהערען זיין איי־ניקעל. איין פרייטאג האט זיך געמאכט אז ער האט אויף דעם פערגעסען און ער איז אוועק אין די בעדער פון טבריה זיך באָדען לכבוד שבת. איז ער דארט געשטאנען און זיך אנגעשפארט אויף די שולטערן פון ר׳ חייא בר בא. פלוצלונג האט זיך ר׳ שמעון דערמאָנט אז ער האט דעם פרייטאג זיין אייניקעל ניט פערהערט האט ער זיך גענומען איילען אוועק־צוגעהן פון מרחץ. ר׳ חייא האט איהם געוואָלט אבהאלטען, זאָגענדיג אז ער איז ניט מחויב צוליעב אזא זאך פערלאָזען דעם מרחץ, אבער ר׳ שמעון האט אויסגערופען: ״חייא, מיין זוהן, עס איז עפעס ביי דיר א קלייניגקייט? ווייסטו דען ניט אז ווער עס הערט א פרשה חומש פון א קינד איז גלייך ווי ער האט געהערט די תורה פון בארג סיני?״

2

ווען א מענש וואָלט געהאט צוויי מיילער

ר׳ שמעון בן יוחאי האט איינמאָל געזאגט:

״ווען איך וואלט געווען דערביי ווען די אידען האבען בעקומען די תורה פון בארג סיני, וואלט איך זיך אוועקגע־

שטעלט און געפאָדערט ביי דעם אויבערשטען אז ער זאל גע־בען יעדען מענשען צוויי מיילער, איין מויל אויף צו לערנען תורה און דעם אנדער מויל אויף דאוונען און אויף זיינע בע־דערפנעסען אין לעבען".

גלייך דארויף האט ר' שמעון בן יוחאי חרטה בעקומען אויף זיינע רייד און ער האט געזאגט:

"ווען א מענש האט בלויז איין מויל ליידעט די וועלט אזוי פיעל פון לשון הרע און רכילות, היינט ווי ביטער וואָלט שוין געווען ווען דער מענש וואָלט געהאט צוויי מיילער!"

3

קיינער קען זיך ניט אליין

"גלויב ניט אין זיך ביז דעם טאָג פון דיין טויט", האָ־בען די חכמים אונז געלערענט. עס מיינט אז קיין מענש איז ניט זיכער פון זינד ביז דעם לעצטען טאָג פון זיין לעבען.

עס איז געווען איינמאָל א חסיד, א פרומער מאן, וואס האט די רייד פון די חכמים אזוי איבערגעלייגט:

"גלויב ניט אין זיך ביז דו קומסט אין דיינע עלטערע יאהרען, אָט אזוי ווי איך".

איז געקומען א שד'יכע, האָט זיך פארשטעלט אלס א שעהנע פרויענצימער און האט דעם אלטען פרומען מאן פערפיהרט. נאכדעם האט דער אלטער שטארק חרטה בע־קומען און האט זיך זעהר געערגערט אויף זיין זינד. איז די שד'יכע ווידער געקומען צו איהם און געזאגט: "זאָלסט זיך ניט ערגערן, דען איך בין בלויז א רוח, קיין מענש. איך האב דיר געוואלט בלויז צייגען, אז דו זאָלסט וויסען אז דו ביזט אזוי ווי אלע מענשען, און אז דו דארפסט זיך ניט האלטען פאר בעסער און פרימער פון אנדערע".

4

זיך איינגעקויפט ביי דער מאכט

ווען ר' יונתן פלעגט זיך דערוויסען אז עס קומט אָן אין שטאָדט א גרויסער שררה פלעגט ער איהם שיקען אנקעגען שעהנע מתנות. ער פלעגט די זאך אזוי ערקלעהרען: "טאָמער קומט פאַר פאר'ן שררה דער משפט פון א יתום, אדער פון אן אלמנה איז גוט אז איך זאל ביי איהם זיין אן אנגענומענער מענש און אָל קענען ריידען א וואָרט פאר זיי".

5.

ניט געפאָלגט די ווארנונג

פון סכות ביז חנוכה איז די געפעהרליכסטע צייט צו פאָהרען אויפ'ן ים. איינמאָל האט א מאן מיט'ן נאָמען אהא פון דער שטאָדט אסיא זיך געגרייט צו פאָהרען אויפ'ן ים באלד נאָך סכות, האט צו איהם א רוימישע דאמע געזאָגט: "אין אזא צייט ווילסטו פאָהרען איבער'ן גרויסען ים?" אזיך האט זיך זיין פאטער געוויזען צו איהם אין חלום און האט איהם געווארנט אז ער וועט שטארבען אָהן קבורה, עס הייסט אז ער וועט דערטרונקען ווערען אין ים. אבער אהא האט ניט געפאָלגט די דאמע און אויך ניט דעם חלום, און אזוי ווי מען האט איהם אנגעזאגט אזוי איז געשעהן.

6

די תפלה פון א רבים

ר' כהן, דער ברודער פון ר' חייא בר אבא, פלעגט אָפט רייזען איבער'ן ים. איינמאָל האט ער געזאָלט אבפאָהרען פון דערהיים אויף א שיף צווישען סכות און חנוכה, האט ער געזאגט צו זיין ברודער: "בעט גאָט פאר מיר אז איך זאל האָבען א גליקליכע רייזע, אָהן שטורעמס". האט דער ברודער איהם געענטפערט: "געוויס וועל איך גאָט בעטען פאר דיר.

אבער דו דארפסט וויסען אז נאָך סכות זאגען אלע משיב הרוח ומוריד הגשם, און דאס איז א געבעט אויף רעגען און ווינטען. קענסטו זיך אויף מיין תפלה ניט פערלאָזען ווייל די תפלה פון רבים ווערט בעסער אנגענומען אלס די תפלה פון א יחיד. א כלל וועל איך דיר געבען: פון דער צייט וואָס דו בינדסט ארום דיין לולב פערבינד אויך דיינע פיס און בלייב אין דער היים".

7

ניט אלע פרויען זיינען גלייך

ווען רבי עקיבא איז נאָך געווען אן ארימער פאסטוך און האט געלעבט מיט זיין פרוי, די פערטריבענע טאָכטער פון דעם רייכען כלבא שבוע, אין גרויס דחקות, האט ער איהר צוגעזאגט אז ווען ער וועט אמאָל ווערען רייך און גרויס וועט ער איהר קויפען א "גאָלדענע שטאָדט", דאס איז געווען אזא גאָלדענע ציערונג וואס פרויען פלעגען טראגען אויפ'ן קאָפּ, און אויף דער ציערונג איז געווען אויסגעקריצט א מיניאטור בילד פון ירושלים.

ר' עקיבא האט געהאלטען וואָרט. עס איז געקומען די גליקליכע צייט ווען זיין פרוי האט די לאנג ערווארטעטע "גאָלדענע שטאָדט" בעקומען.

אבער ווען די פרוי פון ר' גמליאל האט דערזעהן די ציערונג האט זי מקנא געווען די פרוי פון ר' עקיבא, און זי האט געבעטען ביי איהר מאן, ער זאל איהר אויך קויפען אזא גאָלדענע שטאָדט.

"זאג מיר", האט ר' גמליאל געזאגט צו זיין פרוי, "די האָסט דען זיך געאָפּפערט פאר מיר אזוי ווי זי האט זיך געאָפּפערט פאר איהר מאַן? זי פלעגט דאָך פערקויפען דעם טוך פון איהר קאָפּ און איהם געבען דאס געלד, כדי ער זאל קענען זיצען און לערנען".

8

א קרבן פאר'ן צדיק

ר' אלעזר איז איינמאל געקומען צו א פערזאמלונג אין דער שטאדט פגיית. איז אריינגעקומען א רוימישער אפיצער, האט איהם א הויב געטהאן פון ארט און זיך אליין אוועקגעזעצט אויף דעם.

"עס מוז דאך עפעס זיין אין דעם וואס פון אלע מענשען איז איהם איינגעפאלען גראדע מיין פלאץ אוועקצונעהמען", האט ר' אלעזר געזאגט. "איך וועל ניט אוועקגעהן פון דאנען ביז איך וועל אויסגעפינען וואס דא וועט ווייטער פארקומען".

אונטער דעם ארט וואו ר' אלעזר איז געזעסען האט זיך געפונען א שלאנג. ווי נאר דער אפיצער האט זיך אוועקגעזעצט איז די שלאנג ארויס פון איהר בעהעלטעניס, האט איהם א ביס געטהאן, און פון דעם ביס איז דער אפיצער געשטארבען.

איינער פון די וועכטער וואס איז דערביי געווען האט דערמאנט דעם פסוק: ואתן אדם תחתיך—און אנדערער וועט זיין א קרבן פאר דיר.

איינער פון בר קפרא'ס תלמידים איז ארויס אין וואלד האקען האלץ. ניט ווייט פון דעם ארט איז געשטאנען א גערט־נער און האט געשניטען פייגען צום טריקענען. פלוצלונג האט דער גערטנער בעמערקט א גרויסע שלאנג נעבען בר קפרא'ס תלמיד. "ענטלויף! ענטלויף!" האט דער גערטנער צו איהם אויסגעשריען. "א שלאנג געהט דיר נאך". דער תלמיד איז אנטלאפען. דאן האט די שלאנג געלאזט דעם תלמיד לויפען און האט זיך א ווארף געטהאן צו דעם גערטנער.

ביי ר' יהודה הנשיא איז געווען א קנעכט מיט'ן נאמען גרמניא (גערמאנוס). איינמאל האט איהם דער נשיא געשיקט אז ער זאל בעגלייטען ר' חילא אהיים. אויפ'ן וועג איז אנגע־קומען א משוגענער הונד און האט געוואלט בייסען ר' חילא'ן,

האט דער קנעכט אויף דעם הונד אנגעשריען, האט דער הונד אבגעלאָזען ר׳ חילא׳ן און איז אנגעפאלען אויפ׳ן קנעכט.

דאס זיינען אלץ ביישפיעלען ווי דער צדיק ווערט פער־היט פון שלעכטס און אן אנדערער פאלט אלס קרבן פאר איהם.

9

א גוט וואָרט איז א נבואה

ר׳ יונה און ר׳ יוסה זיינען איינמאָל געגאנגען מבקר חולה זיין ר׳ אחא׳ן וועלכער איז געווען זעהר קראנק. אויפ׳ן וועג האבען זיי געהערט ווי איין פרוי פרעגט ביי א צווייטער ״דיין ליכט האט זיך פערלאָשען ?״ און די אנדער פרוי האט געענטפערט: ״עס איז ניט פערלאָשען געוואָרען און וועט ניט פערלאָשען ווערען די ליכט וואס בעלייכט די אידען אין גלות״. האבען זיי דאס אנגענומען פאר א נבואה אז ר׳ אחא וועט לעבען בלייבען.

10

משנה מקום—משנה מזל

ר׳ יוחנן איז איינמאָל געגאנגען איבער׳ן מארק. האט ער דארט געזעהן א מאן פערקויפען צוקערקעס. ״פון אזא קליי־ניגקייט פערדיענסטו אויפ׳ן לעבען ?״ האט ר׳ יוחנן פער־וואונדערט געפרעגט דעם מאן. ״יא״, האט דער מאן געענט־פערט.

ר׳ יוחנן איז נאכדעם אוועק ווייטער. א שטונדע שפּע־טער איז ר׳ יוחנן ווידער פערבייגעגאנגען דעם צוקערקע סוחר, האט דער סוחר צו איהם געזאגט: ״זייט דו האָסט מיך פריהער געזעהן און געמאכט חוזק פון מיין פּרנסה האב איך גאָרנישט געלייזט״.

״זוך זיך אויס אן אנדער אָרט״, האט ר׳ יוחנן איהם געראטהען, ״ווייל אז מען ענדערט א נאָמען, אדער מען ענ־דערט א פּלאַץ, ווערט דער מזל בעסער״.

11

אלץ ווי איינער גלויבט

ווער עס גלויבט אין מכשפים און אין שטערנזעהער, דעם טרעפט זייערע נביאות.

א מאָל איז געווען א גר וועלכער איז פריהער, איידער ער איז געוואָרען א איד, געווען א שטערנזעהער. איינמאָל האט ער געדארפט געהן אין וועג. האט ער געזאגט צו זיך: "היינט זאל איך זיך לאָזען געהן? עס שטעהט דאָך מיר פאָר א סכנה!" ווייל לויט זיין שטערנזעהעריי האָט איהם געזאָלט טרעפען אן אונגליק.

אבער גלייך צוריק האט ער חרטה בעקומען אויף זיינע רייד און האט געזאגט:

"ניט אומזיסט בין איך דאָך געווארען א מיטגליעד פון דער הייליגער אומה. דאס האב איך געטהאָן אום איך זאָל אוועקווארפען די אלע נארעשקייטען פון כשוף און שטערנ־זעהעריי. לאָמיך געהן אין וועג און זיך פערלאָזען אויף דעם הייליגען נאָמען פון דעם האר פון דער וועלט".

איז ער אוועק. אויפ'ן וועג איז דעם גר בעפאלען א ווילדע חיה און זי האט איהם שיער צוריסען. דער גר האט זיך גערעטעט מיט דעם וואס ער האט צו דער חיה אבגעגעבען זיין אייזעל, וועלכע די חיה האט אויפגעגעסען אנשטאט איהם.

12

חכמה בעשיינט דעם פנים

ר' אבהו איז איינמאָל געקומען אין טבריה. האָבען איהם געזעהן ר' יוחנן'ס תלמידים און זיי האבען בעמערקט אז זיין פנים שיינט. זיינען די תלמידים געקומען צו ר' יוחנן און גע־זאָגט: "ר' אבהו האט געמוזט געפינען עפעס אן אוצר".

"ווארום דענקט איהר אזוי?" האט ר' יוחנן געפרעגט.

"ווייל זיין פנים לייכט זעהר", האבען די תלמידים גע־ענטפערט.

"אפשר האָט ער געפונען עפּעס אַ נייע תורה?" האָט ר' יוחנן געזאגט.

ר' יוחנן איז אליין אוועק צו ר' אבהו און איהם געפרעגט: "וואס פאַר אַ נייע תורה האסטו געפונען?"

"איך האב געפונען אַן אלטע תוספתא" (ביילאגע צו דער משנה), האָט ר' אבהו געענטפערט, און איך האב דאָרט געלערנט נייע זאכען וועלכע איך האָב ביז יעצט נים געוואוסט".

13

יחוס און כבוד

צווישען די משפחות פון ר' הושעיא און די משפחות פון בר פּזי איז פאַר אַ לאַנגע צייט אָנגעגאַנגען אַ קאָנקורענץ. די משפחות פוןביידע צדדים פלעגען יעדען טאָג קומען בעגריסען דעם נשיא. עס איז געווען איינגעפיהרט אַז די משפחות פון ר' הושעיא פלעגען אריין פריהער און אַרויס פריהער פון די משפחות פון בר פּזי, ווייל זיי האבען שוין אויף דעם געהאַט אַ חזקה. האבען די משפחות פון בר פּזי געטהאָן אַ שדוך מיט דער פאַמיליע פון דעם נשיא, און נאָכדעם אַז זיי זיינען געוואָרען דעם נשיא'ס מחותנים האבען זיי געוואָלט אַז מען זאָל זיי לאָזען אריינקומען און אַרויסגעהן פריהער פון די אַנדערע.

האָט מען די פראַגע פאַרגעבראַכט פאַר ר' אימי, האָט ר' אימי געפּסקנ'ט אַז טראָץ דעם וואָס די משפחות פון בר פּזי זיינען דערהויבען געוואָרען האבען זיי בלויז די זעלבע רעכטע ווי די אַנדערע, אָבער זיי שטעהען נים העכער פון זיי, און אַזוי ווי די משפחות פון ר' הושעיא האבען אַ חזקה קען מען ביי זיי דאָס נים אַוועקנעהמען.

צוויי משפחות זיינען געווען אין צפּורי. איין משפחה איז בעשטאַנען פון אַריסטאָקראַטען, קלוגע מענשען, בעלי עצה. די אַנדערע איז בעשטאַנען פון אַ נידעריגע קלאַס, גאַנץ פּשוט'ע מענשען. יעדען טאָג אַז זיי פלעגען געהן בעגריסען דעם נשיא פלעגען די אַריסטאָקראַטען אריינקומען און אַרויס־

געהן צוערשט, און נאָך זיי פלעגען אריינקומען די נידעריגערע קלאַס מענשען. האבען די מענשען פון נידעריגערען קלאַס זיך גענומען צום לערנען, זיינען געוואָרען גרויסע לומדים, און דאן האבען זיי געפאָדערט אז מען זאל זיי אריינלאָזען צום נשיא פריהער פון די אריסטאָקראַטען, וועלכע האבען גע־קענט ווייניגער פון זיי.

האט מען וועגען דעם געפרעגט ביי ר׳ שמעון בן לקיש. ר׳ שמעון האט די פראגע איבערגעגעבען צו ר׳ יוחנן צו ענט־שיידען, און ר׳ יוחנן האט אזוי גע׳פסקנ׳ט: ״א ממזר וואס איז א תלמיד חכם שטעהט העכער פון א כהן גדול וואס איז אן עם הארץ״.

14

א נאָבעלער ביישפיעל

ר׳ יוחנן האט געליטען אויף צייהנוועהטאָג. פלעגט ער געהן צו דער טאָכטער פון איינעם א גוי׳אישען בעאמטען אין טבריה וועלכע פלעגט איהם קורירען. איינמאָל איז ער צו איהר געקומען פרייטאָג פארנאכט און האט געפרעגט, אויב ער וועט מאָרגען אויך דארפען נעהמען מעדיצין. האט די גויה איהם געענטפערט: ״מאָרגען וועסט נים דארפען, נאָר טאָ־מער קריגסטו ווידער א שטארקען אנפאל פון צייהנוועהטאָג וועל איך דיר געבען מיין רעצעפט אז דו זאָלסט זיך אליין קענען מאכען די מעדיצין מיט וועלכע איך קוריר דיך, אבער דאס זאָלסטו האלטען בסוד און נים אויסזאגען צו קיין אנ־דערען״. נאכדעם האט זי איהם געזאגט ווי ער זאל די מע־דיצין צוזאמענשטעלען פון פערשיעדענע קערנער און שטאָפען.

אויף מאָרגען, שבת, האט ר׳ יוחנן אין שוהל, פאר׳ן גאנצען עולם אויסגעזאגט ווי מען מאכט די רפואה צו צייהנ־וועהטאָג.

איינינע דערצעהלען אז ווען די גויה האט זיך דער־וואוסט אז ר׳ יוחנן האט ארויסגעגעבען איהר רעצעפט האט זי זיך פאר גרויס צער דערוואָרגען, און אנדערע דערצעהלען אז זי האט זיך מגייר געווען. פון אנפאנג האט זי געמיינט אז ר׳ יוחנן וועט זוכען צו מאכען געלד פון איהר רעצעפט,

אבער ווען זי האט זיך דערוואוסט אז ער גיט דעם רעצעפּט
אוועק צו אלע אידען אומזיסט, האט זי געזאגט: "אַט דאס
איז א שעהנע נאַציאָן צו וועלכע עס איז כדאי זיך אנ־
צושליסען!"

15

א צדיק'ס בטחון

איינמאָל שבת האָט ביי ר' יונה אין הויז אויסגעבראָ־
כען א פּייער. איז געקומען זיינער א שכן, א גוי, און האָט
געוואָלט לעשען. אָבער ר' יונה האָט איהם ניט געלאָזען,
ווייל ער האָט געהאַט בטחון אַז דער פייער וועט זיך אַליין
אויסלעשען. דער גוי, זעהענדיג אַז ר' יונה איז איינגע־
שפּאַרט אין זיין גלויבען, האָט געזאָגט:

"איך וועל אויף דיין פעראַנטוואָרטליכקייט אוועקלייגען
מיין פערמעגען אין דיין הויז, און אויב דאָס וועט פער־
ברענט ווערען וועסטו מיר דאַרפען צוריקקעהרען דעם שאַ־
דען."

"גוט!" האָט ר' יונה געענטפערט.

דער פייער האָט באַלד פון זיך אַליין זיך אויסגעלאָשען.

מסכת עירובין

1.

פירגעהאלטע א רבי'ן

ר' יוחנן האט איינמאָל, אין געגענוואדט פון זיין רבי ר' הושעיא, איבערגעזאגט ר' הושעיא'ס א דין וועגען דעם ווי צו מעסטען אן עירוב. האט ר' הושעיא אויף איהם א קוק גע־טהאָן מיט א שפאסיגען בליק. ר' יוחנן האט עס פערדראסען און ער האט אויסגערופען צו זיין רבי'ן:

„פון דעם וועלכער מוז צו דיר אנקומען מאכסטו שפאס, אָבער דעם וואָס דארף צו דיר ניט אָנקומען לויבסטו און גיעבסט איהם אָב כבוד!"

און כאָטש ר' יוחנן האט אזוי שארף זיך אויסגערעדט געגען זיין רבי'ן האט ער נאָכדעם פאר דרייצעהן יאהר כסדר ניט פערפעהלט א טאָג צו קומען צו ר' הושעיא, כאָטש אפילו ער האט ביי איהם מעהר ניט געדארפט לערנען, ווייל די מצוה פון מקבל פנים זיין א רבי איז אזוי גרויס ווי מקבל פנים זיין די שכינה.

מסכת פסחים

ו

תורה און מעשים טובים

ר׳ אבהו האט געשיקט זיין זוהן ר׳ חנינא קיין טבריה, ער זאָל דאָרט לערנען תורה ביי ר׳ יוחנן. איינמאָל זיינען געקומען מענשען פון טבריא אין קסרין, די שטאָדט וואו ר׳ אבהו האט געוואוינט. ״ווי לערנט עפּעס מיין זוהן דארט ביי אייך?״ האט זיי ר׳ אבהו געפרעגט. האבען זיי איהם געענטפערט אז זיין זוהן לערנט גאר ניט, נאָר ער גיט אָב זיין צייט צו צדקה, צו העלפען מענשען אין נויט.

ווען ר׳ אבהו האָט פון דעם דערהערט האָט ער גלייך געשיקט א בריעף צו חנינא זיין זוהן און האט איהם אנגעפרעגט: ״האבען מיר דען דאָ ניט אן אייגענעם בית עולם אין קסרין וואס דו זיצסט דוקא אין טבריא? (ער האט מיט דעם געמיינט צו זאָגען, האבען מיר דען דאָ ניט אייגענע אָרימע לייט וואס דו ביזט געפאָהרען זיך אבגעבען מיט צדקה אין טבריא?) איך האב דיך אהין געשיקט לערנען און ניט זיך אבגעבען מיט צדקה. זאָלסט וויסען זיין אז איינמאָל, אויף א פערזאמלונג אין לוד, האבען די אידישע חכמים אנ־

גענומען א בעשלום אז לערנען איז בילכער ווי זיך אָבצוגעבען מיט וואלטהאט״.

אבער די רבנן פון קסרין האבען גע׳פסקנ׳ט אז תורה לערנען איז נאָר דאן בילכער פון וואָהלטהאט ווען עס זיינען דאָ אנדערע מענשען וואס קענען זיך אבגעבען מיט די ארימע לייט, אבער ווען קיין אנדערע מענשען זיינען ניטאָ דארף מען אוועקלייגען דעם לערנען און זיך אבגעבען מיט צדקה.

2

קארג פאר זיך, ניט פאר צדקה

איינמאָל האָט מען געדארפט האָבען געלד פאר אָרימע תלמידים וואָס האָבען געלערענט אין דער ישיבה, האָבען די אידישע געלעהרטע ארויסגעשיקט ר׳ עקיבא מיט נאָך איי־נעם פון די חכמים צו קלייבען נדבות. ווי זייער שטייגער איז אימער געווען זיינען זיי צוערשט געגאנגען צו א רייכען מאן מיט|ן נאָמען ברבוחין. ווען זיי זיינען שוין געווען ביי דער טהיר פון דער הויז, האָבען זיי געהערט ווי די קינדער פון ברבוחין פרעגען זייער פאָטער: ״וואָס זאָלען מיר היינט קויפען צום עסען?״ און דער פאָטער האָט זיי געענטפערט: ״קויפט תרוכסמין (אזא ביליגע פרוכט) אָבער קויפט ניט פון די וואס מען האט היינט געבראכט אין מארק, נאָר פון נעכטיגע, וועלכע זיינען שוין ווייך געוואָרען און זיינען בי־ליגער.״

ווען די צוויי צדקה שלוחים האָבען געהערט אזעלכע רייד, האָבען זיי געזאָגט: ״צו וואָס זאָלען מיר געהן צו איהם, ווען ער איז אזוי קארג געוואָרען און זוכט שוין איינצושפּאָרען אויפ׳ן עסען?״ זיינען זיי אוועק ווייטער איבער׳ן שטאָט.

נאכדעם ווי זיי האָבען שוין בעזוכט אלע בעלי בתים פון דער שטאָט האָבען די צוויי שלוחים זיך בעדענקט, אפשר זאָ־לען זיי דאָך אריינגעהן צו דעם ברבוחין. און ווען זיי זיינען אריינגעקומען, האָט ער זיי געפרעגט: ווארום האָט איהר מיך דאָס היינטיגע מאָל געלאָזט אויף צו לעצט? איהר פלעגט דאָך אימער קומען צו מיר צוערשט.״

מיר האָבען געהערט וואָס דו האָסט גערעדט מיט דיינע קינדער״, האָבען די שלוחים געענטפערט. ״מיר האָבען גע־

הערט ווי זיי האָבען דיך געפרעגט וואָס זיי זאָלען קויפען צו עסען און דו האָסט זיי געהייסען קויפען אַ ביליגע פרוכט, און דיזא ניט קיין פרישע. זעהענדיג אַז דו ביזט אַזוי קאַרג געוואָרען, האָבען מיר געדענקט אַז עס לוינט זיך ניט צו דיר אריינצוקומען."

"פון דעם וואָס איך האָב גערעדט מיט מיינע קינדער ווייסט איהר נאָר אַז איך בין קאַרג געוואָרען צו זיך און צו מיין פאַמיליע, אָבער איהר קענט דאָך ניט וויסען ווי איך פערהאַלט זיך צו צדקה. פאַר דעם בין איך גראַדע ניט קאַרג. געהט צו מיין פרוי און זאָגט איהר אַז איך האָב געהייסען אייך געבען אַ מעסטעל מיט רענדלעך".

די שלוחים זיינען געגאַנגען צו זיין פרוי און האָבען איהר איבערגעגעבען איהר מאַן'ס בעפעהל.

"וואָס פאַר אַ מעסטעל האָט ער געהייסען געבען? אַ פולע אָדער אַ קאַרגע?" האָט די פרוי געפרעגט.

"מיר ווייסען ניט. ער האָט אונז געזאָגט סתם אַ מעסטעל" — האָבען די שלוחים געענטפערט.

"איך וועל אייך געבען אַ פולע מעסטעל", האָט די פרוי געזאָגט. "און טאָמער האָב איך געמאַכט אַ טעות און ער האָט געמיינט אַ קאַרגע מעסטעל, וועט ער דעם שאָדען קענען ארונטער רעכענען פון מיין כתובה".

אַז די צוויי שלוחים האָבען בעקומען די שעהנע נדבה זיינען זיי אריין צום מאַן איהם אָבדאַנקען.

"זאָגט מיר", האָט ברבוהין געפרעגט, "וואָס פאַר אַ מעסטעל האָט אייך מיין פרוי געגעבען? אַ פולע אָדער אַ קאַרגע?"

"אַ פולע", האָבען די שלוחים געענטפערט. "נאָר אויב זי האָט אונז געגעבען צופיעל, איז זי גרייט גוט צו מאַכען דעם שאָדען פון איהר כתובה."

ווען דער מאַן האָט דאָס געהערט איז ער געגאַנגען און האָט זיין ווייב'ס כתובה פערדאָפּעלט.

3

ניט צוליעב כבוד

ר' יהושע בן קבסוי, וועלכער איז געווען אַן איידים פון ר' עקיבא, האָט איינמאָל געזאָגט:

"מיין גאנצען לעבען פלעג איך ענטלויפען פון עמטער און הערשאפט, אבער יעצט, אז איך האב שוין בעקומען א מאכט, וואלט איך אט מיט דעם קעסעל קאכענדיג וואסער דערגאנגען די יאהרען דעם מאן וואס וואלט פרובירט ביי מיר די מאכט אוועקצונעהמען. פונקט אזוי ווי דער קעסעל ווען ער זאל פאלען אויף א מענשען וואלט ער איהם צו־קלאפט, צוואוואונדעט און צובריהט, אזוי וואלט איך אויך געטהאן צו יענעם מאן."

ר' יוסי בן רבי בון האט די ווערטער פון ר' יהושע אזוי ערקלעהרט: ניט ער האט געמיינט זיין אייגענעם כבוד צו פערהיטען, נאר ער האט מורא געהאט, טאמער וועט זיין נאכפאלגער ניט פיהרען זיין אמט אזוי עהרליך ווי ער האט עס געפיהרט.

מסכת יומא

1

דער שם המפורש

אמאָל האָט מען דעם שם המפורש איבערגעגעבן צו יעדען איינעם, אָבער זייט עס האָבען זיך בעוויזען אַ סך אויסגעלאַסענע יונגען, וואָס האָבען מיסברויכט דעם היילִיגען נאָמען, פלעגט מען עס פערטרויען נאָר צו די פרומע און די עהרליכע.

שמואל איז איינמאָל געווען אין וועג, האָט ער געהערט ווי אַ פרסי (אָדער מעגליך אַ פרושי) האָט געשאָלטען זיין זוהן מיט דעם שם המפורש און דער זוהן איז דורך דעם גע־שטאָרבען. נאָכדעם האָט דער פאָטער אַזוי געקלאָגט: ״וועה איז מיר! צוויי זינד האָב איך בעגאַנגען. איינס וואָס צוליעב מיר איז מיין זוהן געשטאָרבען, און צווייטענס, וואָס דערווייל האָבען זייטיגע מענשען געהערט ווי איך רייד ארויס דעם שם המפורש.״

ר׳ אביוני איז איינמאָל געקומען צו גאַסט צו ר׳ חנינא אין ציפורין. האָט ער געזאָגט צו חנינא: ״קום און איך

וועל דיר פערטרויען דעם שם המפורש.״ זיינען זיי ביידע אריין אין א צימער, אבער דער זוהן פון ר׳ חנינא, וועלכער האט אויך געוואלט הערען דעם סוד, האט זיך פער׳גנב׳עט אונטער א בעט און זיך געוואלט איינהערען. ר׳ איניוני האט עס בעמערקט און ער האט מיט כעס אויסגערופען: ״אזעלכע שווינדלען געהען דא ביי אייך אן? ניין, איך וועל נים פער־טרויען צו דיר און ניט צו דיין זוהן!״ און ער איז אוועק.

אין ציפורין איז געווען אן ארצט, תאט ער איין מאל געזאגט צו פנחס בר חמא: ״קום און איך וועל דיר פערטרוי־ען דעם שם המפורש.״

״איך קען דעם סוד ביי דיר ניט נעהמען״, האט ר׳ פנחס געענטפערט, ״ווייל איך בין א כהן, און אמאל קען איך ביין ווערען אויף אימיצען און איהם פערשילטען מיט׳ן הייליגען נאמען.״

2

אבגעשוואכט דעם יצר הרע

דער יצר הרע גלוסט נאר זאכען וואס זיינען דעם מענשען פערבאטען. צו זאכען וואס מען מעג האט ער גאר קיין חשק.

ר׳ מנא איז איין מאל אום יום כפור געגאנגען מבקר חולה זיין ר׳ חגי׳ן.

״וואס טהוט מען, איך בין זעהר דארשטיג,״ האט איהם ר׳ חגי געפרעגט.

״מעגסט טרינקען, אויב דו ווילסט״, האט ר׳ מנא גע־זאגט.

ר׳ מנא איז נאכדעם אוועק. אין א שטונדע ארום איז ער ווידער געקומען בעזוכען דעם חולה.

״נו, האסטו געשטילט דיין דארשט?״ האט ר׳ מנא געפרעגט.

״ניין״, האט ר׳ חגי געענטפערט. ״גלייך ווי דו האסט מיר ערלויבט צו טרינקען איז מיין דארשט פערגאנגען.״

3

קינדער דארפען ניט פאסטען

ר׳ חייא בר בא פלעגט דערצעהלען אזא געשיכטע.

איינמאָל, יום כפור, איז אַ מאַן געגאַנגען מיט זיין קליינע טאָכטער אין גאַס. האָט די טאָכטער געזאָגט: ״פאטער, איך בין דאָרשטיג.״ האָט ער געענטפערט: ״וואַרט אַ ווײַלע.״ אַ קורצע צייט נאָך דעם זאָגט זי ווידער: ״פאָטער, עס דאָרשט מיר״. האָט ער איהר ווידער געהייסען וואַרטען. און די מיידעלע איז פאַר דאָרשט געשטאָרבען.

דער פאטער איז אוועק אין שוהל און נאָכדעם ווי מען האָט אָבגעדאַווענט מוסף האָט ער אויסגערופען צום עולם: ״ווער עס האָט אַ קינד אין דער חיים זאָל ער געהן און איהם געבען עסען און טרינקען און ניט שטעלען קיין יונגע לעבענס אין סכנה.״

4

אין דער מוטער׳ס בויך

קינדער ווערען געבוירען גוט און שלעכט. נאָך אין דער מוטער׳ס בויך וואַקסען זיי מיט זייערע מעלות און חסרונות, ווי עס צייגט דיזע וואונדערליכע פּאַסירונג.

צוויי שוואַנגערע פרויען זיינען געקומען צו רבי טרפון פרעגען אויב זיי מעגען עסען יום כפור. האָט ער צו זיי געשיקט צוויי פון זיינע תלמידים און געזאָגט: ״רוימט זיי איין אין אויער אַז היינט איז יום כפור, כדי זייערע קינדער זאָלען עס הערען און ניט צאַפּלען זיך פאַר הונגער.״

איין פרוי האָט עס געהאָלפען, האָט ר׳ טרפון געזאָגט אַז דאָס צייגט אַז דאָס קינד וועט זיין גוט און פרום. די אַנדער פרוי האָט עס ניט געהאָלפען. האָט ר׳ טרפון געזאָגט, אַז דאָס צייגט אַז זי וועט ברענגען אויף דער וועלט אַ רשע.

מסכת ראש השנה

1

געבענשט מיט לאנגע יאָהר

רבי חייא בר בא איז איינמאָל געשטאַנען און געדאַווענט. איז אריינגעקומען רב כהנא, האָט זיך אוועקגעשטעלט הינ־טער איהם און האָט אויך גענומען דאַווענען. ווען ר׳ חייא האָט געענדיגט זיין תפילה האָט ער זיך אַוועקגעזעצט און געוואַרט ביז ר׳ חייא וועט ענדיגען, ווייל מען טאָר ניט פער־בייגעהן אימיצען בעת ער שטעהט און דאַווענט.

רב כהנא האָט געצויגען זיין דאַוונען זעהר לאַנג און אַז ער האָט שוין געענדיגט, איז צו איהם צוגעגאַנגען רבי חייא און האָט געפרעגט: ״איז ביי אייך (אין בבל) אַזאַ מנהג צו דאַ־קוטשען אייערע גרויסע לייט?״ האָט רב כהנא געענטפערט: ״איך שטאַם פון עלי׳ס משפחה, וועמעס קינדער און קינד׳ס קינדער זיינען פער׳משפט געוואָרען צו לעבען קורצע יאָה־רען. און איך ווייס אַז נאָר דורך תפילה קען איך זיך רעטען פון אַ פריה־צייטיגען טויט.״

ווען ר׳ חייא האָט דאָס געהערט איז ער שטאַרק גערירהט געוואָרען און ער האָט געבעטען פאַר רב כהנא. די תפילה

האָט געווירקט און רב כהנא האָט דערלעבט אַ שעהנע עלטער ביז זיינע נעגעל זיינען געוואָרען רויט אַזוי ווי די נעגעל פון אַ קינד.

2

אָבגעלייגט שופר בלאָזען

אַמאָל איז געווען אַ מנהג אַז ראש השנה פלעגט מען בלאָזען שופר אין דער פריה, גלייך ביים אָנפאַנג דאַווגען. שפּעטער האָט מען איינגעפיהרט אַז מען זאָל בלאָזען נאָר צו מוסף, און געטהאָן האָט מען דאָס צוליעב אַזאַ פּאַסירונג:

איינמאָל, ראש השנה, אַז די אידען האָבען געבלאָזען שופר, האָבען די רוימישע סאָלדאַטען, וואָס זיינען געשטאַנען אַרום ירושלים, געמיינט אַז די אידען האָבען געמאַכט אַן אויפשטאַנד געגען זיי און זיי קלייבען צוזאַמען זייער אַרמעע צו געהן אויף די רוימער. זיינען די סאָלדאַטען אַריין אין שטאָדט און גענומען שלאָגען און מערדערן די אידישע בעפעלקערונג, ביז ווי זיינען אָנגעקומען אין בית המקדש און געזעהן אַז אידען שטעהען רוהיג און זאָגען זייערע תפילות. ״זיי גיבען זיך אָב מיט זייער גאָטעס דיענסט״, האָבען די רוימער געזאָגט און האָבען זיך גלייך צוריקגעצויגען. זייט דאַן האָט מען פריהער געדאַווענט און געבלאָזען שופר האָט מען צו מוסף.

מסכת סוכה

1

א בלבול איף אידע

דאָס איז געשעהן אין די צייטען פון טרוגיינוס הרשע. בעת טרוגיינוס איז געווען אוועק פון דער היים, האלטענדיג מלחמה מיט די ברבריים, האָט זיין פרוי געבוירען א זוהן. מאכט עס זיך גראָדע אַז אין דעם טאָג ווען דער פרינצעל איז געבוירען געוואָרען איז ביי אידען געווען תשעה באב, און די אידען האָבען אין דעם טאָג געפאסט, געוויינט און געקלאָגט.

פונקט אום חנוכה איז דאָס קינד געשטאָרבען. האָבען זיך די אידען געפרעגט איינע די אנדערע: ”זאָלען מיר אָנ־צינדען חנוכה ליכט, אָדער ניט? ניט אָנצינדען איז דאָך אן עברה, יא אָנצינדען שמעקט עס מיט סכנת נפשות. דען וואָס וועלען די אידישע שונאים זאָגען? אין דעם טאָג ווען דער קליינער פרינץ איז געבוירען געוואָרען האָבען זיי געטרויערט, און אין דעם טאָג וואָס ער איז געשטאָרבען האָבען זיי געמאכט א יום טוב מיט אילומינאציעם!”

האָבען די פרימערע אידען געזאָגט: "מיר וועלען די חנוכה ליכט אָנצינדען אזוי ווי אלע יאָהר, און די וואָס וועלען זוכען אונז צו בעשטראָפען זאָלען זיי טהאָן וואָס זיי ווילען."

זיינען געקומען שלעכטע מענשען צו דער פרוי פון טרוגיינוס מיט א מסירה אויף די אידען. "זעה", האָבען זיי געזאָגט, "וואָס די אידען זיינען! אז דו האָסט געבוירען א קינד האָבען זיי געטרויערט, אָבער אז דאָס קינד איז געשטאָרבען האָבען זיי אָנגעצונדען ליכט און געמאַכט א יום טוב."

האָט די פרוי אוועקגעשיקט צו איהר מאַן א שליח מיט א שרייבען: "ביז דו נעהמסט איין די ברבריים, געה אפריהער און נעהם איין די אידען וואָס האָבען געמאַכט א בונט געגען דיר".

ווי דער רשע האָט דעם בריעף בעקומען האָט ער זיך גלייך ארויפגעזעצט אויף א שיף צו פאָהרען אהיים. ער האָט גערעכענט צו קומען אין צעהן טעג, איז געקומען א גוטער ווינד און האָט איהם געבראַכט אין פינף טעג. ווען טרוגיינוס איז אריינגעקומען אין שטאָדט האָט ער זיך גלייך געלאָזט געהן צו די אידען און ער האָט זיי געפונען לערנענדיג תורה. הערט ער ווי זיי לערנען דעם פסוק (דברים, כח): "גאָט וועט אויף דיר אָנטראָגען א פאָלק פון דערווייטענס, פון עק וועלט, און ער וועט קומען אזוי שנעל ווי עס שוועבט אן אָדלער".

"דער אָדלער, דאָס בין איך", האָט טרוגיינוס געזאָגט. "דען איך האָב גערעכענט צו מאַכען דעם וועג אין צעהן טעג צייט, אָבער איך בין געקומען אין פינף טעג".

נאָכדעם האָט ער געגעבען א בעפעהל צו זיינע סאָלדאַטען און זיי האָבען די אידען ארומגערינגעלט און אויסגעהרג'עט.

אויסגעהרג'עט די מענער, האָט זיך דער רשע געווענדעט צו די פרויען און האָט צו זיי געזאָגט:

"אויב איהר ווילט געהאָרכען מיינע סאָלדאַטען, איז גוט, אויב ניט הרג'ע איך אייך אויס."

"וואָס דו האָסט געטהאָן צו די וואָס ליגען שוין אין דער

ערד קענסטו טהאָן צו די וואָס זיינען אויף דער ערד״, האָבען די פרזיען מוטחיג געענטפערט.

און די בלוט פון די פרזיען האָט זיך געמישט מיט די בלוט פון זייערע מענער, און דער רויטער שטראָם איז געפלאָסען אין ים אריין, ביז קיפרוס.

מסכת תענית

1

א רפואה צו שטאמלען

איינער וועלכער איז געווען א שטאמלער איז געקומען צו ר׳ יוחנן איהם פרעגען אן עצה ווי ער קען געהיילט ווערען פון זיין פעהלער. ר׳ יוחנן האט דעם שטאמלער אבגעשיקט צו ר׳ חנינא, און ר׳ חנינא האט איהם געזאגט:

"געה אהיים, טהו תשובה אויף דיינע זינד און לערן תורה, וועסטו געהאלפען ווערען ווייל אויף דער תורה זאגט דער פסוק אז זי היילט דעם לשון און איז דער בוים פון לעבען".

2

מענשען מיט א גרויסען זכות

אז עס פלעגט קומען דער זיעבצעהנטער טאג אין חשון און קיין רעגען איז נאך ניט געגאנגען, פלעגט מען גוזר תענית זיין און בעטען אויף רעגען.

און אז דער תענית האָט ניט געהאָלפען פלעגט מען בעה־מען זוכען א צדיק, טאָמער וועט זיין תפילה העלפען.

עס איז שווער געווען צו געפינען דעם ריכטיגען צדיק, בלויז א צופאַל פלעגט ענטדעקען דעם צדיק וועלכען מען האָט געזוכט.

איינער א מאַן איז געקומען צו איינעם פון ר׳ ינאי׳ס קרובים און געבעטען ביי איהם א נדבה.

"ווי קומט עס אז דו זאָלסט בעטען נדבות?" האָט דער קרוב פון ר׳ ינאי געפרעגט. "דיין פאָטער איז דאָך געווען א רייכער מאַן."

"ניין, ער האָט ניט געהאַט קיין געלד", האָט דער אָרי־מאַן געענטפערט.

"ווי קענסטו עס זאָגען?" האָט ר׳ ינאי׳ס קרוב גע־טענה׳ט. "ביי מיר איז דאָך איינגעלייגט דיין פאָטער׳ס געלד. קענסט עס צונעהמען".

"איך האָב אָבער געהערט אז דאָס געלד האָט מיין פאָטער ניט עהרליך פערדיענט", האָט דער אָרימאַן גע־ענטפערט. "פשוט, עס איז גזלה, און דארום געהערט עס ניט צו מיר."

"אויב דו ביזט אזא אָרענטליכער מענש", האָט ר׳ ינאי׳ס קרוב אויסגערופען, "איז כדאַי אז דו זאָלסט בעטען אויף רעגען, דען די תפילה פון אזא צדיק ווי דו וועט זיכער אָנ־גענומען ווערען."

איינמאָל האָט מען זיך שטאַרק ־געניטיגט אין רעגען, האָט מען פון הימעל אָנגעזאָגט די חכמים אין חלום אז אין א געוויסען אָרט געפינט זיך אַן אָנטרייבער פון אייזלען, און אז ער איז אזא צדיק וואָס זיין תפילה וועט ברייגגען רעגען.

האָט מען געשיקט נאָך דעם אייזעל־טרייבער, און אז מען האָט איהם געבראַכט האָבען איהם די חכמים געפרעגט:
"זאָג אונז, וואָס פאַר א מעשים טובים האָסטו געטהאָן?"

האָט דער אייזעל טרייבער אזוי דערצעהלט:

"איינמאָל האָב איך געפיהרט אויף מיין אייזעל א פּאַ־סאַזשיר, א פרוי. אין וועג האָב איך בעמערקט אז די פרוי וויינט. האָב איך איהר געפרעגט וואָרום זי וויינט, האָט זי מיר געענטפערט: "מיין מאַן זיצט אין געפענגניס און איך זוך געלד איהם אויסצולייזען. פאָהר איך דאָס יעצט

אום זיך צו פּערקויפֿען און מײַן מאַן צו בעפֿרײַען פֿאַר דעם געלד". ווען איך האָב דאָס געהערט האָב איך גלײַך פֿערקויפֿט מײַן אײזעל, געגעבען דאָס געלד צו דער פֿרוי און געזאָגט: "נאַ דיר געלד, בעפֿרײַ דײַן מאַן פֿון תּפֿיסה און פֿערקויף זיך ניט צו זינד".

האָבען די חכמים געזאָגט: "דו פֿערדיענסט אַז דײַן תּפֿילה אויף רעגען זאָל געהערט ווערען".

ווידער איז אײנמאָל געווען אַ גרויסע טריקעניש. האָט מען פֿון הימעל אָנגעזאָגט צו ר' אבהו אין חלום אַז ער זאָל שיקען נאָך אַ מאַן מיט'ן נאָמען פּנטקקה און אַז דער מאַן וועט תּפֿילה טהאָן וועט רעגענען.

ר' אבהו האָט זיך ניט געקענט אָבוואונדערען. יענער מאַן איז געווען בעוואוסט אַלס אַן אויסגעלאַסענער יונג. זײַן נאָמען פּנטקקה מײנט אין גריכיש: "דער מאַן מיט די פֿינף שלעכטע זיטען". דאָך האָט ר' אבהו נאָך איהם געשיקט און איהם געפֿרעגט מיט וואָס ער בעשעפֿטיגט זיך.

"איך גיב זיך אָב מיט פֿינף זינד", האָט פּנטקקה געענטפֿערט. "איך בין אַ מעקלער פֿון אויסגעלאַסענע פֿרויען, איך דעקאָריר דעם טאַנץ־זאַל וואו זײ קומען זיך צוזאַמען, איך פּוץ אויס די אויסגעלאַסענע פֿרויען און מאַך זײ שעהן, איך אַלײן טאַנץ פֿאַר זײ, און איך אַלײן בין דער מוזיקאַנט וואָס שפּיעלט די טאַנץ־מוזיק".

"האָסטו אפשר אין דײַן לעבען געטהאָן כאָטש אײנמאָל אַ גוטע זאַך?" האָט ר' אבהו געפֿרעגט.

האָט פּנטקקה אַזוי דערצעהלט:

"אײנמאָל ווען איך האָב געהאַלטען אין צוקלײַבען מײַן טאַנץ־זאַל האָב איך בעמערקט ווי אַן אונבעקאַנטע פֿרוי שטעהט ערגעץ אין אַ ווינקעל און ווײנט מיט ביטערע טרערען. פֿרעג איך איהר וואָרום זי ווײנט, דערצעהלט זי מיר אַז זי איז אַן אָרענטליכע פֿרוי, אָבער אַזוי ווי איהר מאַן ויצט אין געפֿענגניס און זי האָט ניט מיט וואָס איהם אויסצולעזען, איז זי געקומען זיך פֿערקויפֿען אום צו קענען בעפֿרײַען איהר מאַן. האָב איך פֿערקויפֿט מײַן בעט מיט דער קאָלדרע, האָב דאָס געלד אָוועקגעגעבען צו דער פֿרוי

און געזאָגט: "נאַ, גנה בעפריי דיין מאַן, אָבער זינדיג ניט".
האָט ר' אבהו געזאָגט: "פאַר די איין גוטע זאַך בײַטו שוין ווערט צו בעטען אויף רעגנען און דיין תפילה זאָל גע־הערט ווער'ן."

3

גאָט — דער ארך אפים

ר' לוי האָט געזאָגט:
וואָס מיינט ארך אפים? עס מיינט אז גאָט דערווייטערט פון זיך זיין כעס.
א מלך האָט געהאַט צוויי פאַלקען סאָלדאַטען, וועלכע זיינען געוועזן זעהר שטרענג צו זיינע בירגער. זאָגט זיך דער מלך אזוי: "אויב איך וועל די סאָלדאַטען לאָזען וואוינען מיט מיר אין איין לאַנד, האָב איך מורא, טאָמער אמאָל ווע־לען מיינע אונטערטאַנען מיך איינ'רוגז'ן וועלען די סאָלדאַ־טען זיך אויפשטעלען געגען זיי און זיי פערניכטען. אלא, וואָס דען טהו איך? איך וועל ליעבערשט אוועקשיקען די סאָלדאַ־טען ערגעץ ווייט פון דאַנען. און אויב מיינע אונטערטאַנען וועלען מיך דערצאָרנען, איז ביז איך וועל שיקען נאָך די סאָל־דאַטען, און ביז די סאָלדאַטען וועלען אהער אָנקומען, וועלען מיינע בירגער מיך דערוויל מחילה בעטען און איך וועל זיי מוחל זיין". און אזוי האָט אויך געזאָגט דער אייבערשטער: "כעס און גרימצאָרן דאָס זיינען דאָך צוויי מלאכי חבלה, וועל איך זיי אוועקשיקען אין ווייטען וועג, און טאָמער וועלען די אידען מיך דערצאָרענען, איז ביז איך וועל נאָך זיי שיקען און זיי צוריק ברייננען, וועלען אידען דערוויל תשובה טהאָן און איך וועל זייער תשובה אָננעהמען."

4

א שותפות'דיגער נאָמען

רבי שמעון בן לקיש האָט געזאָגט אין נאָמען פון ר' ינאי:
דער אייבערשטער האָט זיין נאָמען געמאַכט שותפות

מיט די אידען. (עס הייסט, פון "ישורון" און "אלהים" האט ער געמאכט איין נאמען — ישראל.) דאס איז א משל צו א מלך וועלכער האט געהאט א קליינעם שליסעלע צו זיינעם א פריוואט צימער פון זיין פאלאסט. האט דער מלך געזאגט צו זיך: "אויב איך וועל דעם שליסעל טראגען אזוי ווי ער איז, קען זיין אז איך וועל איהם אמאל פערלירען און קיינער וועט איהם ניט בעמערקען, און קיינער וועט איהם ניט אויפהויבען. דארום וועל איך צו איהם צומאכען א קייטעלע, און ווען איך וועל דעם שליסעל פערלירען וועלען שוין מענשען דעם שלי־סעל מוזען בעמערקען צוליעב דער קייטעלע."

און דער אייבערשטער האט אויך אזוי געזאגט: "אויב איך וועל לאזען די אידען אזוי ווי זיי זיינען וועלען זיי פער־שלונגען ווערען צווישען די געצענדיענער, וועל איך דארום פערבינדען מיין גרויסען נאמען מיט זייערען, דאן וועלען זיי אימער לעבען אלס א בעזונדער פאלק."

5

ניט אמער גילט דעם צדיק'ס זכות

אין ציפורין איז אמאל געווען א מגפה. אין דער גאנצער שטאדט זיינען מענשען געפאלען ווי פליגען, אבער אין דער גאס וואו רבי חנינא האט געוואוינט איז קיינער ניט גע־שטארבען. האבען די מענשען פון דער שטאדט זיך גע־פרעגט: "וואס טהוט זיך מיט דעם אלטען? אונזער שטאדט און דאס גאנצע לאנד איז אין אזא אונגליק און ער מיט זיין נאכבארשאפט לעבען זיך רוהיג און ער בעט גאר ניט גאט פאר אונז?"

דאן איז ר' חנינא געקומען צו די שטאדט־מענשען און האט צו זיי געזאגט:

"עס איז געווען אמאל זמרי, איין איינציגער זינדיגער אין זיין דור, און צוליעב זיינע זינד זיינען אויסגעשטארבען פיער און צוואנציג טויזענד אידען, און אפילו דער זכות פון משה רבינו האט זיי ניט געקענט בעשיצען. און אין אונזער דור געפינען זיך א סך אזעלכע זינדיגע ווי זמרי, און איהר

האָט נאָך תרעומות וואָס מיר האָבען אַ מגפה און קיין זכות קען איך ניט בעשיצען!"

אַ צייט שפּעטער איז געווען אַ טריקענים אין ציפּורין און מען האָט גוזר תענית געווען און געבעטען אויף רעגען, איז אָבער קיין רעגען ניט געגאַנגען. צו דערזעלבער צייט האָט ר' יהושע בן לוי געמאַכט אַ תענית אין דעם דרום־טייל פון לאַנד און דאָרט האָט יאָ גערעגענט. האָבען די מענשען פון ציפּורין זיך בעקלאָגט: "אָט האָט ר' יהושע געמאַכט אַ תענית אין דרום און עס האָט גערעגענט, און רבי חנינא האָט מיט זיינע שלעכטע רייד אויף אונז פערהאַלטען דעם רעגען".

האָט מען געמוזט מאַכען אַ צווייטען תענית אין ציפּורין און ר' חנניא האָט געשיקט נאָך ר' יהושע בן לוי און איהם געבעטען: "קום צו אונז און מיר וועלען צוזאַמען בעטען אויף רעגען".ביידע האָבען געפאַסט און געבעטען אויף רעגען, אָבער קיין רעגען איז נאָך אַלץ ניט געגאַנגען.

האָט ר' חנינא געזאָגט צו זיינע שטאָדט־לייט: "ניט ר' יהושע ברייננט אַרונטער רעגען פאַר די מענשען פון דרום און ניט איך פערהאַלט רעגען פון ציפּורין. נאָר די זאַך איז אַזוי: די מענשען וואָס וואוינען אין דרום האָבען ווייכע הערצער, זיי הערען זיך צו וואָס די תורה זאָגט און פאָלגען די תורה. אָבער די מענשען פון ציפּורין האָבען פערהאַרטעוועטע הערצער, זיי הערען די תורה און פאָלגען ניט."

ווען ר' חנינא איז געקומען אַהיים און ער האָט בעטראַכט ווי ריין דער הימעל איז, האָט ער זיך ניט געקענט אָבוואַונ־דערען און אויסגערופען: "אָט אַזוי האַלט עס, נאָכדעם ווי מיר האָבען ביידע געפאַסט און געבעטען! מעהר וועל איך שוין ניט צושטעהן צום רבונו של עולם אַז ער זאָל ענדערען זיין ווילען, ווייל די מענשען פון ציפּורין פערדיענען עס ניט. דען ווי קען איך זאָגען אַ קרעדיטאָר אַז ער זאָל ניט אויפ־מאָנען דאָס וואָס איהם קומט?"

6.

פאר דעם כבוד פון זיין רבי

ר׳ אליעזר האט איינמאל גוזר תענית געווען אויף רעגען, איז אבער קיין רעגען געגאנגען. זיין תלמיד ר׳ עקיבא האט גוזר תענית געווען איז יא געגאנגען א רעגען. אום עס זאל ניט ליידען דער כבוד פון זיין רבי, איז ר׳ עקיבא ארויס צום עולם און האט צו זיי אזוי געזאגט:

״איהר זאלט זיך ניט וואונדערען וואס מיין רבי׳ס תפילה איז ניט אנגענומען געווארען און מיינע איז יא אנגענומען געווארן. איך וועל אייך אויף דעם געבען א משל: א מלך האט געהאט צוויי טעכטער. איינע איז געווען א חצופה און די אנ־דערע א גוטע און א פרומע. יעדען מאל אז די חצופה פלעגט עפעס בעטען פלעגט איהר פאטער זאגען צו זיינע קנעכט, ״גיט איהר וואס זי וויל און זאל זי זיך געהן״. אבער אז די גוטע טאכטער פלעגט קומען עפעס בעטען, פלעגט דער קעניג איהר ניט נאכגעבען אזוי גיך, נאר ער האט געהאט פערגעניגען ווי זי בעט און פיעסצעט זיך ביי איהם, אזוי ווי א ליעב קינד.״

אט אזוי האט ר׳ עקיבא זיך אליין ערנידעריגט כדי צו דערהויבען דעם כבוד פון זיין רבי.

7.

דער סוף פון א לץ

ר׳ אחא האט געמאכט דרייצעהן תעניתים און קיין רע־גען איז ניט געגאנגען. האט א כותי וואס האט איהם געטראָ־פען אין גאס געזאגט צו איהם אין שפאס: ״דריק אוים דיין מאנטעל, ער איז דאך דורכגעווייקט פון רעגען״.

״איך שווער ביי דיין לעבען״, האט ר׳ אחא אויסגערו־פען, ״אז דער אייבערשטער וועט מאכען א נס און עס וועט זיין א געראטענער יאהר, אבער דו וועסט עס ניט דער־לעבען״.

איז טאקע געשעהן א נס, עס איז געווארען א גרויסע געראטעניס אין לאנד, אבער יענער כותי איז געפאלען טויט

אין מיטען גאס און דער רעגען האט אויף איהם געגאסען. האבען פערבייגעהער בעמערקט, אויך אין שפאס: "זעהט, ווי ער טריקענט זיך אויף דער זון".

8

מיט דעם כח פון דער תורה

אין די צייטען פון לוי בן סיסי איז א פיינדליכע ארמעע בעפאלען די שטאדט אין וועלכע ער האט געוואוינט. האט לוי גענומען א ספר תורה, איז ארויף אויפ'ן דאך פון זיין הויז און האט אזוי אויסגערופען: "רבונו של עולם! אויב איך האב ניט געהאלטען בלויז איין זאך פון דעם וואס שטעהט אין דער תורה, זאלען די סאלדאטען קומען אייננעהמען די שטאדט, אבער אויב איך האב קיין זאך פון דער תורה פערלעצט, זאלסטו מאכען אז זיי זאלען אוועקגעהן."

זיינען די סאלדאטען אוועק און קיינער האט זיי אנגעזעהן.

א צייט שפעטער, ווען ר' לוי איז שוין ניט געווען, זיינען ווידער אנגעקומען סאלדאטען אין שטאדט. האט א תלמיד פון לוי בן סיסי געטהאן די זעלבע זאך, איז ארויף אויפ'ן דאך מיט א ספר תורה און האט געזאגט די זעלבע תפילה ווי זיין רבי. זיינען די סאלדאטען אוועק, אבער דעם תלמיד'ס האנד איז געלעהמט געווארען. דאס איז דערפאר וואס ער איז ניט געווען אזא גרויסער צדיק ווי זיין רבי און ער האט זיך אונטערנומען צו ווייזען אזא גרויסען נס ווי ער.

יאהרען שפעטער זיינען די פיינדליכע סאלדאטען ווידער געקומען אין שטאדט, האט א תלמיד פון יענעם תלמיד געטהאן די זעלבע זאך. זיין תפילה איז ניט געהערט געווארען און קיין שטראף האט ער אויך ניט בעקומען, ווייל ער האט ניט געהאט גענוג שכל צו פערשטעהן אז ער טהוט ניט רעכט און עס איז א כלל אז א נאר קומט ניט קיין שטראף.

9

בן כוזבא, דער העלד פון ביתר

נאָך דעם חורבן בית שני, ווען עס איז אויפגעשטאנען דער העלדישער בן כוזבא, אדער ווי אנדערע פלעגען איהם רופען בר כוכבא, און ער האט געוואלט בעפרייען די אידען פון די רוימער, זיינען די חכמים געווען צוטהיילט אין צוויי פארטייען. איין פארטיי האט אין דעם העלד געגלויבט און די אנדערע האט ניט געגלויבט.

ווען ר׳ עקיבא האט געזעהן דעם בן כוזבא האט ער געזאגט: ״אָט דאס איז דער מלך המשיח״. האט ר׳ יוחנן געזאגט צו ר׳ עקיבא: ״עס וועלען נאָך אריבער געהן יאָהרען, דו וועסט שוין ליגען אין קבר, גראָז וועט וואקסען אין דיינע באקען, און משיח וועט נאָך אלץ ניט קומען״.

וועגען דעם קאמפף פון דער גרויסער אידישער פעסטונגס שטאָדט ביתר דערצעהלט ר׳ יוחנן אזוי:

אכציג טויזענד פאָאר טראָמפעטען בלאָזער האבען ארומגערינגעלט ביתר און יעדער פון די טראָמפעטען בלאָזער האָט אונטער זיך געהאַט אייניגע פאָלקען סאָלדאַטען וועלכע פלעגען זיך צוזאַמענקומען אויף זיין בלאָזען. בן כוזבא האָט די שטאָדט פערטיידיגט מיט צוויי הונדערט טויזענד פינגערלאָזע סאָלדאַטען. יעדער אידישער העלד וואָס האָט זיך געוואָלט אָנשליסען צו בן כוזבא׳ס ארמעע האָט געמוזט דורכגעהן אַ שווערע פראָבע, נעמליך: ער פלעגט אַליין מוזען מיט זיינע צייהן זיך אָפּבייסען די פינגער אום צו צייגען זיין העלדענמוטה. האָבען די אידישע חכמים געשיקט שלוחים צו בן כוזבא און איהם געפרעגט: ״ביז וואַנען וועסטו נאָך אָנגעהן מיט דיין ארבייט צו מאַכען אידען פאַר קאליקעס?״ האָט בן כוזבא צוריק געפרעגט: ״טאָ ווי אַזוי זאָל איך זיי אויספּרובירען?״ האָבען די חכמים געענטפערט: ״דו טהו אַזוי: דער וואָס קען ניט אַרויסרייסען אַ בוים פון לבנון בעת ער לויפט פערביי דעם בוים, רייטענדיג אויף אַ פערד, דעם זאָלסטו אין דיין אַרמעע ניט אָננעהמען״. בן כוזבא האָט נאָכדעם איינגעפיהרט די נייע פּראָבע. האָט ער געהאַט יענע צוויי הונדערט טויזענד און אויך צוויי הונדערט פון די וואָס זיינען דורכגעגאַנגען די נייע פּראָבע.

יעדען מאָל ווען די אידישע קעמפפער פלעגען ארויסגעהן אין א שלאכט פלעגען זיי זאָגען די תפילה: "רבונו של עולם! אזוי ווי דו האָסט אונז פערלאָזען און דו געהסט מעהר ניט מיט אונזער ארמעע, בעטען מיר דיך, שטיץ אונז ניט, אָבער שטראָפען זאָלסטו אונז אויך ניט. לאָז אלעס צום צופאַל".

דריי און א האַלב יאָהר האָט אדריינוס בעלאגערט ביתר. די גאַנצע צייט איז ר' אלעזר המודעי געזעסען, אנגעטהאָן אין א זאק און מיט אש אויף זיין קאָפּ, אלס צייכען פון טרויער, און האָט יעדען טאָג געבעטען גאָט, זאָגענדיג: "האַר פון אלע וועלטען! אָה, האַר פון אַלע וועלטען! משפט אונז ניט היינט! משפט אונז ניט היינט!"

זעהענדיג אז ער קען די שטאָדט ניט איינגעהמען האָט שוין אדריינוס געוואָלט אוועקגעהן. איז צו איהם געקומען א כותי און האָט געזאָגט: "געה ניט אוועק. איך וועל זעהן אז די אידען זאָלען זיך דיר אונטערגעבען".

דער כותי איז אריין אין ביתר, בגנבה, דורך א קאנאל. געהענדיג איבער'ן שטאָדט האָט ער געפונען ר' אלעזר המודעי שטעהן און בעטען גאָט. האָט דער כותי זיך געמאכט ווי ער רוימט איהם אריין עפּעס אין אויער. די שטאָדט מענשען האָבען דאָס געזעהן איז ביי זיי אויסגעקומען אז ר' אלעזר סוד'עט זיך מיט דעם פרעמדען, און ווארשיינליך איז דער פרעמדער גאָר א שפּיאָן! האָבען זיי גענומען דעם כותי און האָבען איהם געבראַכט צו בן כוזבא און געזאָגט: "מיר האָבען געזעהן דיזען אלטען גוי שמועסען מיט דיין גוטען פריינד ר' אלעזר".

"וואָס פאַר א סודות האָסטו מיט איהם גערעדט?" האָט בן כוזבא געפרעגט דעם כותי.

האָט דער כותי געענטפערט:

"אויב איך וועל דיר אויסזאָגען וועט מיין מלך מיך טויטען, און אויב איך וועל דיר ניט אויסזאָגען וועסטו מיך טויטען, איז שוין בעסער אז מיין מלך זאָל מיך טויטען און ניט דו, און דערפאַר וועל איך דיר אויסזאָגען, אז ר' אלעזר האָט מיר פערשפּראָכען אז ער וועט דורכפיהרען דאָס די שטאָדט זאָל זיך אונטערגעבען צו אדריינוס".

בן כוזבא איז נאָכדעם אוועק צו ר' אלעזר המודעי און האָט איהם געפרעגט:

"וואָס האָט דיר דער כותי געזאָגט?"
"גאָרנישט", האָט ר' אלעזר געענטפערט.
"און וואָס האָסטו איהם געזאָגט?"
"אויך גאָרנישט".

בן כוזבא האָט איהם געגעבען אַ שטויס מיט'ן פוס און ר' אלעזר איז גלייך געפאלען טויט. באלד האָט מען גע־הערט אַ בת קול אויסרופען: "דו האָסט געטויטעט ר' אלעזר המודעי וועלכער איז געווען דער שטאַרקער אָרם פון די איי־דען און זייער רעכטע אויג. דערפאַר זאָל דיין אָרם געלעהמט ווערען און דיין רעכטע אויג זאָל בלינד ווערען!" אין יענעם טאָג איז ביתר בעזיעגט געוואָרען און בן כוזבא איז גע־הרג'עט געוואָרען.

ווען מען האָט געבראַכט בן כוזבא'ס טויטען קאָפּ צו אדריינוס האָט ער געפרעגט: "ווער האָט איהם גע'הרג'עט?" האָט אַ כותי געזאָגט: "איך האָב איהם גע'הרג'עט". אדריי־נוס האָט דעם כותי ניט געוואָלט גלויבען, האָט ער געזאָגט: "זאָל מען מיר ברייננען זיין קערפּער". ווען מען האָט גע־בראַכט בן כוזבא'ס קערפּער האָט אדריינוס געזעהן אַז אַ שלאַנג איז אַרום איהם אַרומגעוויקעלט. דאַן האָט אדריינוס געזאָגט: "ווען ניט זיין גאָט וואָלט איהם גע'הרג'עט, ווער וואָלט עס געווען שטאַרק גענוג איהם צו דער'הרג'ענען?"

10

ביתר האָט זיך געפרעהט מיט'ן חורבן

צוויי און פופציג יאָהר האָט די שטאָדט ביתר אָנ־געהאַלטען נאָכ'ן חורבן בית המקדש, און וואָרום איז ביתר ענדליך אויך חרוב געוואָרען? דאָס איז דערפאַר וואָס ווען דער בית המקדש איז חרוב געוואָרען, האָבען די איינוואוינער פון ביתר אָנגעצונדען ליכט, אַזוי ווי עס וואָלט געווען אַ יום טוב. און וואָרום האָבען זיי אָנגעצונדען ליכט און זיך געפרעהט מיט'ן חורבן? דאָס איז וויל זיי האָבען אין דעם געזעהן אַ נקמה אויף די מענשען פון ירושלים. די מעשה איז אַזוי געווען:

צווישען די שררות און די ראַטמענער פון ירושלים

זיינען געווען גרויסע שווינדלער. פלעגען זיי זיך ארומדרעהען אין מיטען שטאָדט, און ווען זיי פלעגען זעהן א פרעמדען מענשען קומען פון אן אנדער שטאָדט, פלעגען זיי איהם בעגריסען און פרעגען: "מיר האָבען דאכט זיך געהערט אז דו ביזט אהער געקומען מיט דעם צוועק צו קריגען א גרויסען אמט". פלעגט ער געוואוינליך דאָס אָבלייקענען. פלעגען זיי ווייטער זאָגען: "מיר האָבען געהערט אז דו ביזט אהער געקומען צו פערקויפען דיינע גיטער". פלעגט ער ענטפערען: "ניין, דאָס איז מיר גאָר קיינמאָל אויפ'ן זינען ארויף". גלייך דארויף פלעגט אן אנדער שווינדלער אויסרופען הויך אויפ'ן קול: "גענוג צו דינגען זיך! פערקויפט איז פערקויפט! שרייבט אָן א שטר מכירה און איך וועל זיך אונטערשרייבען אלס עדות". שנעל פלעגט דער שטר מכירה פערטיג ווערען און דער פאלשער עדות פלעגט עס אונטערשרייבען.

נאָך איידער דער פרעמדער גאסט פלעגט צייט האָבען זיך צוריק צו קעהרען אהיים, פלעגען די שווינדלער אוועקשיקען זייערען א מענשען צו איהם אהיים און פערנעהמען זיינע גיטער. ווען דער גאסט פלעגט ענדליך קומען אהיים און ער פלעגט זעהן וואָס מען האָט איהם אָבגעטהאָן און ווי מען האָט איהם בדלות געשטעלט, פלעגט ער זאָגען: "הלואי וואָלט איך מיר בעסער די פיס צובראָכען איידער איך בין נעגאנגען אין ירושלים".

מסכת חגיגה

1

די אמת'ע וועכטער

רבי יהודה הנשיא האָט איינמאָל געשיקט ר' חייא, ר' אמי און ר' אסי אז זיי זאָלען ארומרייזען איבער ארץ ישראל און בעזאָרגען די אידען מיט לעהרער וואס זאָלען מיט די קינדער לערנען פסוק און משניות. זיינען זיי געקומען אין איין אָרט איז דאָרט ניט געווען ניט אַ מלמד תנ"ך און ניט אַ מלמד פון משנה. האָבען די שלוחים געזאָגט צו די שטאָדט מענשען: "ברענגט אונז אייערע שטאָדט וועכטער". האָט מען גלייך געבראַכט די שטאָדט וועכטער. "אָט דיזע מענשען רופט איהר די וועכטער פון שטאָדט?" האָבען די שלוחים געזאָגט. "דיזע בעוואַכען ניט, נאָר זיי מאַכען חרוב אייער שטאָדט. און ווייסט איהר ווער זיינען די וועכטער פון אַ שטאָדט? דאס זיינען די לעהרער וואס לערנען מיט קינדער תורה."

2

די וועלט שטעהט אויף לופט

אדריינוס האָט געפרעגט ביי עקילס דעם גר: "איז דאס אמת וואס איהר זאָגט אַז די וועלט האַלט זיך אויף לופט?"

"יא", האָט עקילס געענטפערט.

"און ווי קענסטו מיר איבערצייגען אז דאס איז טאקע אזוי?" האָט אדריינוס געפרעגט.

"ברייננ מיר קליינע קאמעלען", האָט עקילס געזאָגט.

האָט מען געבראכט יונגע, קליינע קאמעלען. עקילס האָט געהייסען אויף זיי אָנלאָדען שווערען געוויכט, מעהר און מעהר, זיי אויפגעשטעלט און געטומען טרייבען. זיינען די יונגע קאמעלען דערשטיקט געוואָרען אונטער זייער משא, דער אטהעם איז זיי אויסגעגאנגען און זיי זיינען געפאלען טויט.

"יעצט שטעל זיי אויף", האָט עקילס געזאָגט צו אדריינוס.

"נאכדעם ווי דו האָסט זיי דערשטיקט ווילסטו אז איך זאָל זיי לעבעדיג מאכען?" האָט אדריינוס געפרעגט.

"וואס פעהלט דען די קאמעלען?" האָט עקילס גע־טענה'ט. "עס פעהלט זיי בלויז די מעגליכקייט אריינצו־אטהעמען לופט, נו, יעצט אז דו האָסט געזעהן ווי לעבעדיגע בעשעפעניסען בעשטעהען אויף לופט, ווי שוין פער־שטעהן, אז די ערד האלט זיך אויך אויף לופט".

3

חושד געווען זיין רבי

יהודה בן טבאי איז געווען א גרויסער ענו און פלעגט זיך דערוויטערען פון כבוד. איינמאָל האבען די אידען פון ירושלים איהם געוואָלט מאכען פאר א נשיא. איז ער אנט־לאָפען נאָך אלכסנדריא. האָבען די ירושלים'ער געשריבען פון ירושלים די גרויסע נאָך אלכסנדריא די קליינע: "ביז וואנען וועט מיין ליעבער חתן זיצען ביי אייך און איך וועל זיצען דאָ און בענקען נאָך איהם?" דיזער ריהרענדער אפיעל האָט געווירקט אויף יהודה בן טבאי און ער האָט זיך בעשלאָסען צו פאָהרען צוריק אין ירושלים און אָננעהמען דעם גרויסען אמט.

ער האָט זיך ארויפגעזעצט אויף א שיף און מיטגענומען איינינע פון זיינע תלמידים. ווי עס זעהט אויס איז ער אָבער ניט געווען אין גאנצען צופריעדען מיט דעם וואס ער פאָהרט צוריק נאָך ירושלים, דען ווען ער מיט זיינע תלמידים

זיינען שוין געווען אויף דער רייזע האט יהודה געמאכט א בעמערקונג: "וואָס האָט געפעהלט דבורה די בעל הבית'טע ביי וועלכע איך בין איינגעשטאַנען אין אלכסנדריא?" איי־נער פון די תלמידים האט די פראגע אָנגענומען פאר א שפּאסיגע בעמערקונג האָט ער געענטפערט אויך אין א שפּאסיגען טאָן: "רבי! איין אויג איז ביי איהר אן אויס־געשלאָגענע".

"דו האָסט בעגאנגען צוויי עברות", האָט יהודה בן טבאי געזאָגט צום תלמיד. "ערשטענס וואָס דו האָסט מיך חושד געווען אז איך האָב זיך אינטערעסירט מיט דעם אויסזעהן פון דער פרוי, און צווייטענס, וואָס דו האָסט געקוקט אויף אן אשת איש. וואָס האָב איך דען געמיינט? איך האָב ניט געמיינט צו זאָגען אז זי איז קערפּערליך שעהן, נור שעהן אין איהרע מעשים!"

יהודה בן טבאי איז געוואָרען בייז אויף דעם תלמיד און דער תלמיד האָט געמוזט אוועקגעהן.

מסכת מועד קטן

1.

דער כבוד פון ארץ ישראל

ר׳ שמעון בר בא איז איינמאָל געקומען צו ר׳ חנינא און האָט געזאָגט: ״שרייב מיר אָן א שעהנעם רעקאָמענדאַציאָנס בריעף, ווייל איך וויל פאָהרען אין חוץ לארץ זוכען פרנסה.

אָבער אוועקצופאָהרען פון ארץ ישראל איז געווען פער־רעכענט פאר אן אומ׳כבוד פאר דאָס הייליגע לאנד, האָט ר׳ חנינא געענטפערט צו ר׳ שמעון:

״איך בין שוין אן עלטערער מענש. אפשר מאָרגען וועל איך מוזען געהן צו דיינע פערשטאָרבענע עלטערען, און זיי וועלען מיך געוויס פירהאַלטען און זאגען: ״מיר האבען געהאט א שעהנע פלאנצע אין ארץ ישראל, האָסטו ער־לויבט אז דאָס זאָל אוועק אין חוץ לארץ!״

2

רבי בעשטראָפט בר קפרא

רבי האט געהאט גרויס רעספעקט פאר זיין איידים בר אלעשא וועלכער איז געווען א גרויסער נגיד אָבער א

קנאפער למדן. בר קפרא וועלכער האָט ביי יעדער גע־לעגענהייט געזוכט צו מאַכען א שפּאס, האָט איינמאָל גע־זאָגט צו בר אלעשא: ״זעה, די גאנצע וועלט קומט צו דיין שווער פרעגען עפּעס וועגען תורה זאכען און דו פרעגסט איהם קיינמאָל גאָרנישט״.

״וואס זאָל איך איהם פרעגען?״ האט בר אלעשע גע־פרעגט.

בר קפרא האָט איהם געגומען איינלערנען א פסוק מיט א רעטענים וואָס איז אויסגעקומען א שארפע סאטירע אויף רבי.

רבי וועלכער האט פריהער בר קפרא׳ן גאר ניט בעמערקט, האָט הערענדיג ווי ער רעדט מיט זיין איידים זיך אומגע־דרעהט מיט׳ן פּנים צו איהם און ער האט געזעהן ווי בר קפרא לאכט, דאָס האָט רבי׳ן פערדראָסען און ער האָט געזאָגט צו בר קפרא:

״איך אנערקען דיך ניט פאר א זקן״.

און בר קפרא האָט געוואוסט וואָס דאָס מיינט: אז אזוי לאנג ווי רבי לעבט וועט מען איהם ניט ארייננעהמען צווישען די זקנים.

3

די שווערע שיידונג

שווער איז פאר דער נשמה זיך צו שיידען פון גוף!

ר׳ לוי זאָגט:

דריי טעג כסדר נאָכדעם ווי דער מענש שטארבט שוועבט די נשמה איבער׳ן גוף און דענקט פון צוריק קעה־רען זיך אין איהם, אָבער נאָכדעם ווי דער פּנים פון דעם טויטען ווערט פערענדערט און פערליערט זיין שעהנקייט געהט די נשמה אין גאנצען אוועק.

נאָכדעם ווי דער מענש ליעגט אָב דריי טעג אין קבר, שפּאלט זיך זיין בויך און זאָגט צו איהם: ״נא דיר צוריק דאָס וואָס דו האָסט אָנגערויבט און אָנגע׳גזל׳ט ביי פרעמדע און דאָס ארייננעטהאָן אין מיר״.

4

ווען מען קען ניט איינשלאָפן

א תלמיד פון רב חסדא איז שווער קראַנק געוואָרן. האָט רב חסדא געשיקט צו איהם צוויי תלמידים אז זיי זאָלען זיצען נעבען איהם און לערנען מיט איהם, כדי דער מלאך המות זאָל ניט קענען צוקומען, ווייל דער מלאך המות האט ניט קיין מאכט אוועקצונעהמען די נשמה בעת ער לערנט תורה.

איז געקומען דער מלאך המות און האָט זיך פערשטעלט פאר א שלאנג. ווען די תלמידים האָבען דערזעהן דעם שלאַנג האבען זיי זיך איבערגעשראָקען און האבען אויפגע־הערט צו לערנען. דאָ האָט דער מלאך המות געהאט זיין געלעגענהייט און דער חולה איז געשטאָרבען.

אן ענליכע מעשה האט געטראָפען מיט דעם תלמיד פון בר פדיה. דער תלמיד איז קראַנק געוואָרען און האָט גע־האַלטען ביים שטאַרבען, האָט דער רבי איהם געשיקט צוויי תלמידים צו זיצען און לערנען מיט'ן חולה, כדי דער מלאך המות זאָל קיין צוטריט ניט האָבען. איז דער מלאך המות געקומען און האָט זיך פערשטעלט פאר א קאָמעט וואָס האַלט אין לויפען, האָבען די תלמידים פאר שרעק אויפגע־הערט צו לערנען און זייער חבר איז געשטאָרבען.

מסכת יבמות

ז

רבי׳ס קעסט קינדער

דרייסיק ברידער זיינען זיי געווען, זייבעצן צוועלף פון זיי געשטאָרבען, איז געבליבען איינער. די צוועלף אלמנות זיינען געבליבען אָהן קינדער, האָבען זיי געוואָלט אז דער פערבליבענער שוואָגער זאָל זיי מיבם זיין, עס הייסט מיט זיי חתונה האָבען, ווי דער דין איז. דער יבם האָט ניט געוואָלט, האָבען איהם די צוועלף אלמנות פערקלאָגט ביי רבי, דאָס איז רבי יהודה הנשיא.

„פאר וואָס מהוסט ניט ווי דער דין הייסט?" האָט רבי דעם יבם געפרעגט.

„איך בין ניט רייך גענוג זיי אלעמען אויסצוהאַלטען", האָט דער יבם געענטפערט.

„מיר פערלאַנגען בלויז אז ער זאָל אויסהאַלטען יעדע איינע פון אונז בלויז איין חודש אין יאָהר", האָבען די צוועלף יונגע אלמנות געזאָגט.

דער יבם איז שוין אויף דעם איינגעגאַנגען, „אָבער", האָט ער געפרעגט, „ווער וועט זיי אויסהאַלטען אין אַן

עיבור יאָהר? ווער וועט זיי שפּייזען אין דעם דרייצעהנטען חודש?"

"אין אן עיבור יאָהר וועל איך זיי שפּייזען א חודש", האָט רבי זיך אָנגעבאָטען.

נאָכדעם האָט רבי זיי אַלעמען געבענשט אז זיי זאָלען האָבען קינדער און זיי זיינען אַוועקגעגאנגען.

דריי יאָהר שפּעטער זיינען די צוועלף פרויען געקומען צו רבי און יעדע איינע האָט מיטגעבראכט צו דריי קינדערלעך. די צוועלף מאַמעס מיט די זעקס און דרייסיג קינדערלעך האָבען זיך אַוועקגעשטעלט ביי רבי'ס הויז, אין דרויסען. זיינען די דיענער געקומען און געמעלדעט צו רבי: "אַ גאַנצער דאָרף מיט קינדער זיינען געקומען פרעגען וואָס דו מאַכסט אין געזונד". רבי האָט א קוק געטהאָן פון פענסטער און האט דערזעהן זיינע געסט.

"וואָס פערלאַנגט איהר" האָט רבי געפרעגט.

"האָט איהר האָבען מיר אַן עיבור יאָהר", האָבען די געסט געענטפערט, "זיינען מיר געקומען בעטען אז דו זאָלסט אונז שפּייזען דעם דרייצעהנטען חודש פון יאָהר".

און רבי האָט זיי געשפּייזט דעם גאַנצען חודש.

מסכת סוטה

1

די וויכטיגקייט פון שלום בית

דער גרויסער תנא ר׳ מאיר האָט איינמאָל פרייטאָג צו נאַכטס גע׳דרש׳ענט אין בית המדרש. איז געקומען אַ פרוי, האָט זיך אוועקגעשטעלט, זיך צוגעהערט צו ר׳ מאיר׳ס לערנען און האָט ניט אָבגעטראָטען פון שוהל ביז ער האָט גע־ענדיגט. ווען ר׳ מאיר האָט שוין געענדיגט איז זי אוועק אהיים. קומענדיג האָט זי געפונען אַז איהרע שבת ליכט האָבען זיך שוין אויסגעלאָשען, אין הויז איז פינסטער און איהר מאַן איז שטאַרק בייז.

”וואו ביזטו געווען?” האָט דער מאַן געפרעגט.

”איך בין געווען אין בית המדרש און געהערט ר׳ מאיר׳ן לערנען מיט׳ן עולם”, האָט די פרוי געענטפערט.

”דו קענסט ניט אריינגעהן אין הויז וואו דו וועסט פריהער ניט געהן און אָנשפייען איהם אין פנים”, האָט דער מאַן אויסגעשריען און האָט פערמאַכט די טיהר, אי־בערלאָזענדיג די פרוי אין דרויסען.

די פרוי איז געוואָרען שטאַרק פערצווייפעלט און האָט

ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. זי איז געזעסען איין שבת ביי ר׳ מאיר׳ס טיהר, זי איז געזעסען א צווייטען שבת און א דריטען, אָבער זי האָט אלץ קיין מוטה געהאט צו טהאָן אזא שרעקליכע זאך ווי איהר מאן האָט פון איהר געפאָדערט. שכנות האָבען זי איינמאָל דערזעהן, האָבען זיי צו איהר געזאָגט: "וואָס? איהר לעבט נאָך אלץ ניט בשלום איינער מיט׳ן אנדערען? קום מיט אונז אין בית המדרש און מיר וועלען זעהן וואס מיר קענען טהאָן".

ווען ר׳ מאיר האָט דערזעהן די פרויען אין בית המדרש האט ער דורכ׳ן רוח הקודש זיך דערוואוסט וואס דאָ איז פאָרגעקומען, האט ר׳ מאיר זיך געווענדעט צו די פרויען און געזאָגט: "איז אפשר דאָ צווישען אייך איינע א געלערענטע פרוי וואָס קען מיר אָבשפרעכען א קראנקע אויג?"

האָבען די שכנות געזאָגט צו דער פערטריבענער פרוי: "אָט דאָ האָסטו א געלעגענהייט ר׳ מאיר׳ן אָנצושפייען אין פנים און שלום ווערען מיט דיין מאן". (ביים אייבשפרעכען אן אויג פלעגט מען דעם חולה צו רפואה אָנשפייען אין פנים).

די פרוי איז צוגעקומען נעהנטער צו רבי מאיר און האָט זיך אוועקגעזעצט נעבען איהם צו זאָגען דעם שפרוך, אָבער די נאָהענטקייט פון דעם גרויסען מאַן האָט אויף איהר ארויפגעוואָרפען אזא מורא דאָס זי איז א פערציטערטע געוואָרען, און זי האָט געזאגט: "רבי! איך בין קיין געלערענטע פרוי. איך ווייס גאָר ניט ווי אָבצושפרעכען א קראנקע אויג".

"דאָך", האָט ר׳ מאיר געזאָגט, אז דו וועסט מיר אָנשפייען זיבען מאָל אין פנים וועל איך געהיילט ווערען".

די פרוי האָט אזוי געטהאָן.

"יעצט", האָט ר׳ מאיר געזאָגט, "געה און זאָג דיין מאן אזוי: "דו האָסט מיר געהייסען אָנשפייען ר׳ מאיר׳ן אין פנים בלויז איין מאָל, אבער איך האָב איהם אָנגעשפיגען זיבען מאָל".

נאָכדעם ווי די פרוי איז אוועק האָבען די תלמידים געזאָגט צו רבי מאיר: "אָט אזוי לאָזטו ערנידעריגען דעם כבוד פון די וואָס לערנען די תורה?"

האָט ר׳ מאיר געענטפערט: "איז דען ניט גענוג כבוד פאר מיר אז איך טהו די זעלבע נאָבעלע ארבייט ווי מיין

בעשעפער? ר׳ ישמעאל האָט אונז געלערנט: גרויס איז דער שלום ווייל גאָט׳ס גרויסער נאָמען וואָס ווערט געשריבען מיט קדושה האָט דער אויבערשטער ערלויבט אז מען זאָל עס אָבמעקען, (ווען מען דאַרף א סוטה געבען צו טרינקען די מים המאררים, כדי אויסצוגעפינען אויב זי האָט געזינדיגט געגען איהר מאַן) און דאָס אַלץ כדי צו מאַכען שלום צווישען מאַן און פרוי!״

2

כבוד פאַר כבוד

דערפאַר וואָס משה רבינו האט אויף זיך גענומען די מיה מיטצונעהמען די ביינער פון יוסף הצדיק ווען די אידען זיינען ארויס פון מצרים, האט ער דערפאַר זוכה געווען אז מיט זיין קבורה זאָל זיך אָבגעבען דער אויבערשטער אליין.

ר׳ חמא בר חנינא גיט א משל אויף דעם:

א מלך האט חתונה געמאכט זיין זוהן, איז געקומען א גרויסער שררה און האט געוואלט העלפען טראגען דעם ״אפריון״ (א טראָג שטוהל מיט א חופה אויף דעם אין וועלכען מען פלעגט טראגען די כלה). אבער די דיענער האבען גערעכענט אז דאס פאסט זיך ניט פאַר אזא גרויסען שררה, האבען זיי איהם ניט געלאָזען. דאן האט דער קעניג געזאגט: ״לאָזט איהם! שפּעטער אז ער וועט חתונה מאכען זיין טאָכטער וועל איך איהם בעצאָהלען מיט דעם זעלבען כבוד״.

מסכת כתובות

ז

ר׳ יוסי הגלילי און זיין גרושה

ר׳ יוסי הגלילי האט געהאט א שלעכטע פרוי. זי איז געווען זיינע א פלימעניצע, די טאָכטער פון זיין שוועסטער. און אזוי שלעכט איז זי געווען צו איהם דאס זי פלעגט איהם באליידיגען אין געגענוואַרט פון זיינע תלמידים, האָבען די תלמידים געזאגט צו ר׳ יוסי: ״גיב איהר א גט און ווער פטור פון דער מרשעת וואס באליידיגט דיך אזוי״. האט ר׳ יוסי געענטפערט: ״זי האט א גרויסע כתובה און איך האב ניט אזוי פיעל געלד איהר צו בעצאָהלען״.

איינמאָל זיינען די תלמידים געזעסען און געלערענט און ר׳ יוסי און ר׳ אלעזר בן עזריה האָבען אויך מיט זיי געלער־רענט. ווען זיי האבען געענדיגט לערנען האט ר׳ יוסי איינ־געלאַדען ר׳ אלעזר בן עזריה צו זיך אהיים אויף מיטאג. ווען ר׳ יוסי איז אריינגעקומען אין הויז האט זיין פרוי אבגע־קעהרט איהר קאָפּ און איז ארויסגעגאנגען. ר׳ יוסי האט א קוק געטהאָן אויפ׳ן טאָפּ און ביי איהר געפרעגט: ״איז דאָ עפּעס אין טאָפּ צו עסען?״ האט די פרוי בייז געענטפערט: ״עס איז דאָ א געקעכטס פון גרינסען״. ר׳ יוסי האָט א קוק

געטהאָן אינגוועניג און האט דארט געפונען געשטאָפּטע הינ־דעלעך. ר׳ אלעזר האט דאס אלץ צוגעזעהן און צוגעהערט און האט פערשטאַנען וואס דא טהוט זיך.

אז זיי האבען זיך געזעצט עסען האט ר׳ אלעזר געזאגט:

"רבי! זי האט דאָך געזאגט אז אין טאָפּ איז דאָ בלויז א געקעכטס פון גרינסען און איך זעה אז דאָ איז גאָר גע־שטאָפּטע הינדעלעך".

"עס איז געשעהן א נס און די גרינסען זיינען געוואָרען הינדעלעך", האט ר׳ יוסי געזאגט אום צו פערגלעטען זיין פרוי׳ס אונרעכט.

אבער ר׳ אלעזר האט אלעס פערשטאַנען. האט ער גע־זאָגט:

"שיק זי אוועק רבי! זי וויס ניט ווי דיך צו אכטען!"

"זי האט א גרויסע כתובה און איך קען איהר דערפאר ניט אב׳גט׳ען".

"מיר, דיינע תלמידים, וועלען דיר געבען אויף דער כתובה צו בעצאָהלען און דו גט זי אָב".

די תלמידים האבען אזוי געטהאָן. ר׳ יוסי האט זיין פרוי בעצאָהלט איהר כתובה און האט זי אבגע׳גט. נאכדעם האט מען איהם חתונה געמאכט מיט אן אנדער פרוי, א בעסערע.

יענע פרוי, די גרושה, איז צוליעב איהרע זינד ארייננגע־פאלען אין די הענד פון דעם שטאָדט וועכטער וועלכער האט מיט איהר חתונה געהאט. א צייט שפעטער איז אויף דעם שטאָדט־וועכטער געקומען אן אונגליק—ער איז בלינד גע־וואָרען. פלעגט די פרוי איהם פיהרען איבער די גאַסען און בעטען נדבות. ווען זיי פלעגען קומען צו דער גאס וואו ר׳ יוסי הגלילי האט געוואוינט פלעגט די פרוי אויסמיידען יענע גאַס און זיך צוריק קעהרען. אזוי ווי איהר מאַן איז פיעלע יאָהרען געווען א שטאָדט־וועכטער האָט ער גוט געקענט יעדע גאַס. האָט ער זי איינמאָל געפרעגט: "וואָרום פיהרסטו מיך ניט אין דער גאַס וואו רבי יוסי הגלילי וואוינט? איך האָב געהערט אז ער גיט א סך צדקה".

"איך בין זיין גרושה", האָט די פרוי געענטפערט, "און איך שעהם מיך פאר איהם מיין פנים צו צייגען".

איינמאָל זיינען זיי געגאַנגען אין דער נאכבארשאפט פון ר׳ יוסי, האט זיך דער בלינדער אנגעהויבען מיט איהר צו קריגען, ווייל זי האט ניט געוואָלט געהן צו ר׳ יוסי׳ס הויז. איין טאָג האָבען זיי זיך געקריגט און א צווייטען טאָג, און ער האט זי גענומען שלאָגען. זייערע געשרייען האבען זיך געהערט איבער דער גאנצער שטאָדט, און ווען ר׳ יוסי האט די געשרייען דערהערט, האט ער ארויסגעקוקט דורכ׳ן פענסטער און האט דערזעהען די פּאָרעל. "וואָרום שלאָגסטו זי?" האט ר׳ יוסי געפרעגט ביי דעם בלינדען בעטלער. האט דער בעטלער געענטפערט: "יעדען טאָג פערליער איך פרנסה אין דיינער גאס צוליעב איהר". ווען ר׳ יוסי האט דאס געהערט און געזעהן ווער די פרוי איז, האט ער די פּאָר פּאָלק אריינגעזעצט אין איינע פון זיינע הייזער און האט זיי אויסגעהאלטען דעם גאנצען לעבען.

מסכת נדרים

1

רייכקייט דויערט ניט עוויג

איינער, אן ארימאן, האט געהאט א קריוודע געגען א גרויסען עושר. האט ער געוואלט איהם לאדען צו א דין תורה פאר רב. רב האט געשיקט נאך דעם עושר אז ער זאל צו איהם קומען. האט דער עושר אנגעזאגט דורכ'ן שליח: "מיט אזא אביון פאסט זיך מיר גאר ניט צו משפט'ן. עפעס א קלייניגקייט איך, אזא גביר, וואס איז אזוי רייך, דאס ווען מען זאל צוזאמענגעהמען אלע קעמלען פון אראביען וועט מען אויף זיי ניט קענען אנלאדען די שליסלען פון מיינע שפייכלערס און ארצרות".

ווען רב האט געהערט דעם ענטפער פון דעם בעריהמער, האט ער געזאגט: "דער מענש גרויסט זיך מיט דעם וואס עס איז ניט זיינס. א פלוך אויף איהם! זיין רייכטהום וועט זיך ביי איהם ניט האלטען."

באלד נאכדעם איז אנגעקומען א בעפעהל פון דער מלוכה אז דעם עושר זאל מען פערנעהמען צוזאמען מיט זיינע רייכטימער. איז דער עושר געקומען צו רב און האט געבעטען: "טהו תפילה פאר מיר, דאס איך זאל כאטש לעבען בלייבען". האט רב תפילה געטהאן און דער מאן איז לעבען געבליבען, בלויז זיין געלד האט די רעגיערונג צוגענומען.

מסכת גיטין

1

ר׳ דוסתאי׳ס שרעק

ר׳ דוסתאי בן ר׳ ינאי און ר׳ יוסי בן כיפר זיינען געגאנגען קיין בבל אויפצומאַהנען געלד פאר די אידישע געלעהרטע פון מענשען ביי וועמען דאס איז געווען איינגעלייגט. די פערטרויטע מענשען האָבען זיי דאס געלד אָבגעגעבען, אבער נאָך איידער די שלוחים זיינען אוועק איז אויף זיי ארויס אַ קלאנג אז זיי זיינען ניט אָרענטליך, האָבען די פערטרויטע מענשען געפאָדערט אז די שלוחים זאָלען זיי צוריק אָבגעבען דאס געלד.

"דאס געלד קענען מיר געזעצליך צוריק ניט אָבגעבען", האָבען די שלוחים געענטפערט, "ווייל דאס געהערט צו די מענשען פאר וועמען מיר האָבען דאס אויפגעמאָנט פון אייך".

"ווילען מיר אז איהר זאָלט ארויסגעבען א שרייבען אז איהר נעהמט אויף זיך די פעראַנטוואָרטליכקייט פאר דאס געלט" האָבען די מענשען פון בבל געזאָגט.

"מיר זיינען שומרי חנם און מען קען אונז ניט האַלטען פעראַנטוואָרטליך", האָבען די שלוחים געענטפערט.

זיינען די מענשען פון בבל געקומען צו ר׳ דוסתאי און האָבען ביי איהם געוואָלט אָבנעהמען דאס געלד מיט גוואַלד.

האָט ר׳ דוסתאי געצייגט אויף ר׳ יוסי און געזאָגט: ״ער האָט דאָס געלד״. האָט מען ביי ר׳ יוסי אָבגענומען דאָס געלד מיט געוואלד.

ווען זיי זיינען צוריק געקומען אין ארץ ישראל האָט ר׳ יוסי זיך בעקלאָגט ביי ר׳ ינאי און געזאָגט: ״זעה, וואָס דיין זוהן האָט מיר געטהאָן! ווען ער וואָלט געהאַלטען מיט מיר וואָלט זיי ניט געליגגען דאָס געלד אָבצונעהמען״.

״וואָרום האָסטו עס געטהאָן?״ האָט ר׳ ינאי געפרעגט ביי ר׳ דוסתאי זיין זוהן.

״איך האָב געזעהן אז זיי זיינען מורא׳דיגע מענשען. זיי זיינען זעהר גרויס, טראָגען משונה׳דיגע היטלען און קליי־דער, ריידען פון בויך, און איך זעה ווי יוסי מיין ברודער ליעגט געבונדען און אַ רימען געהט איבער זיין לייב ארויף און אראָב, האָב איך זיך געטראַכט: ווען זיי זאָלען מיך אזוי שלאָגען און דער׳הרג׳ענען, האָט מיין פאטער אַן אנדער דוסתאי?״

מסכת בבא קמא

1

געלערנט און פארגעסען

א גוי'אישער קעניג האט געשיקט צוויי פון זיינע מיניס־טארען אז זיי זאלען לערנען תורה ביי רבן גמליאל. האבען זיי ביי איהם געלערנט פסוק, משניות, גמרא, הלכה און אגדה, און ווען זיי האבען דאס אלעס אויסגעלערנט האבען די מי־ניסטארען געזאגט: "אייער גאנצע תורה איז שעהן און ליבענסווערטה, א חוץ צוויי זאכען אין וועלכע איהר מאכט אן אונטערשיעד צווישען א גוי און א אידען".

גלייך דארויף האט רבן גמליאל איינגעפיהרט אז דער געלד שארען פון א גוי זאל זיין אסור, פון חלול השם וועגען. און פון דעסטוועגען האבען די מיניסטארען פארגעסען אלעס וואס זיי האבען געלערנט נאך איידער זיי זיינען אנגעקו־מען צו דעם וואסערפאל פון צור.

2

זיך פערהיט פון א חשד

אבא אושעיא פון טרייא איז געווען א וועשער וואס פלעגט וואשען וואל פאר אנדערע. ער פלעגט זיך מאכען קליי־דער פון א בעזונדער סארט וואל, ניט פון די סארטען וואל וועלכע ער פלעגט וואשען, כדי מען זאל אויף איהם ניט זאגען אז ער מאכט זיך קליידער פון די רעשטלעך וואס קריכען ארויס ביים וואשען, אבוואהל לויט דעם דין געהערען דיזע רעשטלעך צום וועשער.

מסכת בבא מציעא

1

צדקה בדרך כבוד

שמעון בר ווה איז געגאנגען הינטער ר׳ לעזר. איז ביי ר׳ לעזר ארויסגעפאלען א רענדעל. שמעון האט דאס אויפגעהויבען און דערלאנגט צו ר׳ לעזר.

"דו קענסט האלטען דעם רענדעל", האט ר׳ לעזר געזאגט. "דאס געהערט צו דיר, ווייל איך האב זיך שוין פון דעם רענדעל מייאש געווען. דער דין איז אז אויב אימיצער פערליערט עפעס און איז זיך מייאש פון דעם דארף מען עס צו איהם נים אומקעהרען".

און מען דערצעהלט אז ר׳ לעזר האט בכיוון אונטערגעווארפען די מטבע, ווייל ער האט געוואוסט אז שמעון איז א גרויסער ארימאן און ער נויטיגט זיך אין דעם געלד.

2

דער אייזעל מיטן טייערען פערל

שמעון בן שטח האט זיך בעשעפטיגט מיט פלאקס און ער האט געהאט א שווערע פרנסה. האבען זיינע תלמידים צו איהם געזאגט: "רבי! לאז צורוה דיין ארבייט און מיר וועלען דיר קויפען אן אייזעל, וועסטו מיט איהם מאכען געשעפטען און נים דארפען אזוי שווער ארבייטען. האבען זיי געקויפט אן אייזעל ביי אן אראבער און געפיהרט צו זייער רבי. אויפ׳ן וועג האבען זיי בעמערקט אז ביים אייזעל הענגט

אַ טייערער פערל און ווען זיי זיינען געקומען צו שמעון בן שטח האָבען זיי צו איהם געזאָגט: „פון היינט אָן און ווייטער וועסטו שוין מעהר אין גאַנצען ניט דאַרפען טהאָן קיין זאַך“.

„וואס מיינט איהר?“ האָט שמעון בן שטח געפרעגט.

„די מעשה איז אזוי“, האָבען די תלמידים דערצעהלט. „מיר האָבען דיר געקויפט אַן אייזעל ביי אַן אַראַבער און מיר האָבען ביים אייזעל געפונען הייגגען אַ טייערען פערל וואס וועט דיך שוין בעזאָרגען אויפ'ן גאַנצען לעבען“.

„ווייס דערפון דער אייגענטהימער פון דעם פערל?“

„ניין“, האָבען די תלמידים געענטפערט.

„אויב אזוי געהט און קעהרט איהם אום דעם פערל“, האָט שמעון בן שטח געזאָגט.

„רבי!“ האָבען די תלמידים גע'טענה'ט, „ווייסטו דען ניט, דאס על פי דין דאַרף מען אַ גוי ניט אומקעהרען ווען ער פערליערט עפּעס?“

„וואס מיינט איהר?“ האָט ער אויסגעשריען. „איהר מיינט אַז שמעון בן שטח איז געוואָרען אַ גראָבער יונג, אַ געלד כאַפּער? ניין! שמעון בן שטח וויל בעסער הערען ווי אַ גוי וועט זאָגען: געבענשט זאָל זיין דער אידישער גאָט וואס האָט אַזאַ אָרענטליכעם פאָלק!“

3

עהרע דעם אידישען נאמען

ר' חנינא פלעגט דערצעהלען דיזע געשיכטע.

די זקנים האָבען איינמאָל געקויפט איניגע מאָס ווייץ פון סאָלדאַטען. האָבען זיי אין דעם ווייץ געפונען אַ בייטעל מיט רענדלעך און זיי האָבען דאס אומגעקעהרט צו די סאָלדאַטען. האָבען די סאָלדאַטען געזאָגט: „געבענשט זאָל זיין דער גאָט פון די אידען!“

אבא אושעיא פון טרייא, וועלכער איז געווען א וועשער, האָט איינמאָל געוואַשען וועש ביים ברעג טייך. האָט ער דאָרט געפונען א פעקעל ציערונג וואס די מלכה האָט דאָרט פערלאָרען. אבא אושעיא האָט גלייך גענומען די ציערונג און האָט אָבגעטראָגען צו דער מלכה. די מלכה איז גערירהט גע־וואָרען פון דעם אָרימען וועשער׳ס עהרליכקייט און זי האָט צו איהם געזאָגט:

״נעהם דאס דיר. ביי מיר האָט די ציערונג קיין ווערטה נים. איך האָב א סך מעהר און בעסערע״.

״אונזער תורה הייסט מיר דאס צוריק קעהרען״, האָט אבא אושעיא געזאָגט. ״איך האָב קיין רעכט נים דאס צו נעהמען״.

״האָט די מלכה אויסגערופען:

״געבענשט זאָל זיין דער גאָט פון די אידען!״

4

אין רוים, געטהאָן בעסער ווי רוימער

רבי שמואל בר סוסרטיי איז איינמאָל געקומען אין רוים. און גראָדע צו יענער צייט האָט די קעניגין פערלאָרען איהר ציערונג און רבי שמואל האָט דאס געפונען. די קעניגין האָט בעקאנט געמאכט איבער׳ן גאנצען לאַנד דאס ווער עס וועט די ציערונג אומקעהרען אין דרייסיג טעג צייט זאָל בעקומען אזוי פיעל און אזוי פיעל אָלס בעלוינונג. ווער עס וועט אבער די געפונענע ציערונג נים אומקעהרען אָן מען וועט עס ביי איהם געפינען נאָך די דרייסיג טעג זאָל ער פערלירען זיין קאָפּ.

רבי שמואל האָט דוקא אָבגעוואַרט דרייסיג טעג און ערשט נאכדעם האָט ער גענומען און אָבגעבראַכט די גע־פונענע ציערונג צו דער קעניגין.

די קעניגין האָט זיך געוואונדערט וואס גראָדע נאָך די דרייסיג טעג צייט זאָל א מענש קומען און אומקעהרען דעם

פערלוסט, בלויז אום בעשטראפט צו ווערען פאר דעם מיט'ן טויט. האָט זי איהם געפרעגט:

„ביזטו אפשר ניט געווען אין לאנד די גאנצע צייט?”

„איך בין יא געווען”, האָט ר' שמואל געענטפערט.

„האָסטו געהערט מיין בעקאַנטמאַכונג?”

„יא”.

„און וואס האָט די בעקאַנטמאַכונג געזאָגט?”

„עס האָט געזאָגט: ווער עס וועט אומקעהרען די ציערונג אין צייט פון דרייסיג טעג זאָל בעקומען אזוי פיעל און אזוי פיעל אלס בעלוינונג. און ווער עס האָט געפונען און מען וועט עס ביי איהם געפינען נאָך די דרייסיג טעג זאָל ער פערלירען זיין קאָפּ”.

„טאָ פארוואס האָסטו די ציערונג פריהער ניט אומגעקעהרט?”

„ווייל איך האָב ניט געוואָלט אז מען זאָל דענקען דאס איך האָב דאס געטהאָן ווייל איך האָב מורא געהאַט פאר דיר. איך האָב דיר דיין פערלוסט אומגעקעהרט ווייל איך האָב מורא פאר גאָט”.

האָט די קעניגין אויסגערופען:

„געבענשט זאָל זיין דער גאָט פון די אידען!”

5.

אלכסנדר מוקדון אין א פרעמד לאנד

אלכסנדר מוקדון איז איינמאָל, בעת ער האָט בערייזט די וועלט, אָנגעקומען אין דער הויפט שטאָדט פון דעם קעניג פון קציא. האָט איהם דער מלך געצייגט א סך גאָלד און זילבער. „ניט דאס בין איך געקומען זעהן”, האָט אלכסנדר מוקדון געזאָגט, „נאָר איך בין געקומען זעהן ווי איהר פּיהרט זיך און ווי איהר משפט צווישען מענש און מענש”. און גראדע ווי זיי ריידען אזוי, קומען צוויי מענשען אויף א משפט פאר'ן קעניג. עס האָט זיך געהאנדעלט אום דעם: איינער האָט דעם אנדערען פערקויפט א פעלד. דער קויפער

האָט איך די מיסט אויפ׳ן פעלד געפונען אַן אוצר, און זייענ־דיג אַן עהרליכער מאַן האָט ער דעם אוצר צוריק געבראַכט צו דעם פריהערדיגען איינגענטהימער פון פעלד. האָט אָבער יענער ניט געוואָלט אָננעהמען. זיינען זיי געקומען און גע׳טענה׳ט פאַר׳ן מלך. איינער זאָגט: ״דו האָסט מיר בלויז פערקויפט דעם פעלד מיט דעם מיסט אויף דעם אָבער ניט דעם אוצר״. דער אַנדערער טענה׳ט: ״איך האָב דיר פער־קויפט די פעלד מיט דעם מיסט, מיט אַלעם וואָס אין דעם״.

דער קעניג האָט זיך צוגעהערט צו זייערע טענות, נאָכדעם האָט ער איינעם געפרעגט: ״דו האָסט אַ זוהן?״

״יאָ״, האָט דער איינער געענטפערט.

״און דו האָסט אַ טאָכטער?״ האָט דער מלך געפרעגט דעם אַנדערען.

האָט דער אַנדערער אויך געענטפערט ״יאָ!״

״אויב אַזוי״, האָט דער מלך געזאָגט, ״זאָל דער זוהן נעהמען די טאָכטער און דער אוצר זאָל בלייבען ביי זיי״.

אַלכסנדר מוקדון האָט דאָס אַלעס צוגעהערט און גע־לאַכט.

״וואָס לאַכסטו?״ האָט דער מלך פון קציא געפרעגט. ״האָב איך דען ניט גוט גע׳משפט? אדרבה, זאָג מיר, ווען אַזאַ פראָצעס וואָלט ביי אייך פאָרגעקומען, ווי וואָלטען איי־ערע ריכטער גע׳משפט?״

״גאַנץ איינפאַך״, האָט אַלכסנדר געענטפערט. ״מיר וואָלטען די צוויי מענשען געהייסען הרג׳ענען און דעם אוצר וואָלטען מיר איבערגעגעבען צו דער קעניגליכער קאַסע״.

״אַזוי שטאַרק האָט איהר עס ליעב גאָלד און זילבער!״ האָט דער מלך אויסגערופען, און ער האָט געהייסען גרייטען צום טיש גאָלדענע לאָבענס ברויט און גאָלדענע היהנער.

״איך קען דען עסען גאָלד?״ האָט אַלכסנדר מוקדון זיך געוואונדערט.

״אויב דו און דיינע מענשען עסען ניט קיין גאָלד, טאָ

צו וואס יאָגט איהר זיך אזוי נאָך דעם און פאר וואס ליעבט איהר אזוי גאָלד?"

אלכסנדר האָט געשוויגען און דער מלך פון קציא האָט איהם ווייטער גענומען פרעגען:

"זאָג מיר, אין דיין לאַנד שיינט די זון? געהט עס דאָרט אמאָל א רעגען?"

"יא", האָט אלכסנדר געענטפערט.

"האָט איהר שעפּסען און ציעגען אין אייער לאַנד?"

"יא", האָט אלכסנדר געענטפערט.

"דאַן בין איך זיכער", האָט דער מלך פון קציא געזאָגט, "אז זון און רעגען האָט איהר ניט צוליעב אייער אייגענעם זכות נאָר צוליעב דעם זכות פון די בהמות דקות..."

6

גנבים אין א שוהל

יהודה בן רועץ איז געגאַנגען אין שוהל. האָט ער איבער־געלאָזען זיינע שיך אין דרויסען. ווען ער איז ארויס האָט ער די שיך ניט געפונען. אימיצער האָט זיי צוגענומען. האָט ער איז שפּאַס געזאָגט: "ווען איך וואָלט אין שוהל ניט געגאַנגען וואָלט איך מיינע שיך ניט פערלאָרען".

דאס איז א קריטיק אויף אזעלכע מענשען וואס מאַכען זיך פרום, אבער זיי זיינען אזעלכע גנבים אז אפילו אין שוהל קען מען זיך פון זיי ניט איינהיטען.

מסכת בבא בתרא

1

זיך פערהיט פון א חשד

א מענש דארף זיך היטען פון צו טהאָן אזא זאך וואס קען אויף איהם ברייגגען אן אומזיסטען חשד.

צו ר׳ יונתן איז געקומען א פרוי וועגען א דין תורה. האָט זי איהם געבראכט פייגען. האָט ר׳ יונתן צו איהר געזאָגט: ״איך בעט דיך, אויב דו האָסט די פייגען אהער געבראכט אָבגעדעקטע זאָלסטו זיי ארויסטראָגען אָבגעדעקטע, און אויב דו האָסט זיי אריינגעטראָגען צוגעדעקטע זאָלסטו זיי ארויס־טראָגען צוגעדעקטע, כדי מענשען זאָלען ניט זאָגען: ״זי האָט איהם געבראכט רענדלעך און ער האָט איהר מכבד גע־וועו מיט פייגען״.

2

פערלאָרען די גאנצע ירושה

איינער א מאן האָט פאר זיין טויט איבערגעגעבען זיין גאנצען פערמעגען צו ר׳ בא בר ממל און האָט איהם אזוי פערזאָגט: ״אויב מיינע קינדער וועלען זיך אויפפיהרען גוט און ארענטליך זאָלסטו זיי געבען א העלפט פון מיין פער־

מעגען און די אנדער העלפט זאלסטו האלטען פאר זיך. אבער אויב זיי וועלען זיך שלעכט אויפפיהרען זאל מיין פערמע־גען אין גאנצען בלייבען ביי דיר".

נאך זיין טויט זיינען די קינדער געקומען צו ר' בא בר ממל און ער האט זיי אבגעגעבען זייער העלפט פון זייער פאטער'ס ירושה. עטליכע טעג שפעטער זיינען די יורשים ווידער געקומען און געפאדערט די אנדער העלפט.

"אזוי גאר!" האט ר' בא בר ממל אויסגערופען. "האט דען אייער פאטער מיר ניט געזאגט אז אויב איהר וועט זיך אויפפיהרען ארענטליך זאל איך אייך געבען א העלפט און א העלפט זאל איך נעהמען פאר זיך? אבער יעצט אז איהר האנדעלט ווי באנדיטען און ווילט ניט פאלגען אייער פא־טער'ס צוואה, נעהם איך ביי אייך צו די העלפט וואס איך האב אייך שוין געגעבען".

מסכת סנהדרין

1

אײנגעדונג'ט דעם נשיא

אײנמאָל, אין בית המדרש, האָט ריש לקיש געלערנט דעם דין, דאס װען אַ נשיא בעגעהט אַ זינד דאַרף מען איהם שלאָגען מלקות אין געגענװאַרט פון אַ בית דין פון דרײ מענשען.

"קען מען דעם נשיא נאָך זײן שטראַף אומקעהרען צו זײן אַמט?" האָט אײנער פון די תלמידים געפרעגט.

"נײן!" האָט אויסגערופען ר' חגײ. "איך שװער בײ משה'ן אז מען קעהרט איהם ניט אום, װײל אויב ער זאָל צוריק קריגען זײן אַמט קען ער נאָך הרג'ענען די װאס האָבען איהם בעשטראַפט".

װען יודן נשײא (יהודה נשיאה, אן אײניקעל פון ר' יהודה הנשיא) האָט פון דעם דערהערט אַז ריש לקיש רעדט מיט אַזאַ גרינגשעצונג פון אַ נשיא, איז ער אין כעס געװאָרען און האָט געשיקט אַ צאָהל סאָלדאַטען איהם צו פאַנגען. אבער ריש לקיש האָט זיך דערװאוסט פון דעם בעצײטענס און ער איז ענטלאָפען און זיך בעהאַלטען אין אַ פעסטונג. אַנדערע זאָגען אַז ער האָט זיך בעהאַלטען אין דעם דאָרף חיטײא.

אויף מאָרגען איז ר' יוחנן געקומען אין בית המדרש און דער נשיא איז אויך געקומען אַהין. זאָגט דער נשיא צו ר' יוחנן: "זאָל דער רבי זאָגען עפּעס תורה". האָט ר' יוחנן אָנ־

געהויבען צו פּאַטשען מיט איין האנד. "ווי פּאַטשטו דאס מיט איין האנד?" פרעגט דער נשיא. "וואס זאָל איך טהאָן אז די אנדער האנד פעהלט מיר?" ר' יוחנן האָט מיט דעם געמיינט אז עס פעהלט איהם ריש לקיש וועלכער איז געווען זיין שוואַגער, זיין תלמיד און זיין חבר.

"וואו בעהאַלט ער זיך?" האָט דער נשיא געפרעגט.

"אין יענער פעסטונג", האָט ר' יוחנן געענטפערט.

"מאָרגען", האָט דער נשיא געזאָגט, "וועלען איך און דו געהן איהם בעזוכען".

ר' יוחנן האָט געשיקט אָנזאָגען ריש לקיש'ן אז ער זאָל אָנגרייטען א שעהן שטיקעל תורה ווייל דער נשיא קומט איהם זעהן.

ריש לקיש איז ארוים מקבל פנים זיין דעם נשיא וועלכער איז געקומען מיט ר' יוחנן, און האָט אזוי געזאָגט:

"דער ביישפּיעל וואס איהר האָט היינט געצייגט איז ענליך צו דער אויפפיהרונג פון אייער בעשעפער. ווען דער בארימהארציגער האָט געוואָלט בעפרייען די אידען פון מצרים האָט ער ניט געשיקט א שליח, אָדער א מלאך, נאָר ער איז אליין געקומען זיי צו בעפרייען."

"זאָג מיר", האָט דער נשיא געפרעגט, "צו וואס האָסטו דאס געדאַרפט זאָגען אזעלכע הארטע ווערטער, אז אויב א נשיא בעגעהט א זינד דאַרף מען איהם מלקות שלאָגען?"

"און וואס מיינט איהר?" האָט ריש לקיש געענטפערט, "אַז צוליעב די מורא פאר אייך וועל איך זיך אָבהאַלטען און ניט זאָגען א דין פון דער תורה?"

2

כבוד דאַרף מען אָבהיטען

ר' חנינא איז איינמאָל געגאַנגען זעהן ר' יודן נשיא. איז דער נשיא ארוים צו איהם אין אַן אַלטען, פערפלעקטען בגד. האָט ר' חנינא געזאָגט צו איהם: "געה אריין צוריק אין דיין הויז און טהו אָן א שעהנעם מלבוש, ווייל דער

פסוק זאָגט (ישעיה, לג) "מלך ביופיו תחזינה עיניך", אַ קעניג וועלען דיינע אויגען זעהן אין זיין פולען גלאַנץ".

ווען ר' יוחנן איז איינמאָל ארוים איבער'ן שטאָדט האָט ער געזעהן ווי ר' חנינא בר סיסי האַקט האָלץ. "די ארבייט איז ניט פאר דיין כבוד", האָט איהם ר' יוחנן פירנעהאַל־טען, ווייל ר' חנינא איז געווען אַ דיין.

"וואָס זאָל איך טהאָן?" האָט ר' חנינא גע'טענה'ט, "אַז איך האָב ניט ווער עס זאָל מיך בעדיענען".

"אויב דו האָסט ניט די מעגליכקייט צו האַלטען אַ דיע־נער", האָט ר' יוחנן געזאָגט, "האָסטו קיין רעכט געהאַט אָנ־צונעהמען אַזאַ אַמט".

3

צדוק הדין

ר' אבהו'ן האָט געטראָפען אַן אונגליק, ער האָט פער־לאָרען אַ קינד. זיינען אריינגעקומען ר' יונה און ר' יוסי איהם מנחם אָבל זיין. אוים מורא פאר איהם, זיך פיהלענדיג קליין אין זיין געגענוואַרט, האָבען זיי קיין תורה געזאָגט. האָט ר' אבהו צו זיי געזאָגט: "אפשר וואָלטען די רבנן גע־זאָגט אַ ביסעל תורה?" האָבען זיי געענטפערט: "זאָל דער רבי עפּעס זאָגען". און ר' אבהו האָט אַזוי געזאָגט:

"מה דאָך די מלוכה אויף דער ערד, וואָס זי האָט אין זיך ליגען, און פאַלשקייט, און נאַרעריי, און משוא פנים, און כאַבאַר, און וואָס איז היינט דאָ און מאָרגען איז עס אוים, פון דעסטוועגען אַז דיזע מלוכה פער'משפט אַ מענשען צום טויט טאָרען די קרובים זיך ניט בעקלאַגען, נאָר פערקעהרט, זיי דאַרפען קומען און בעגריסען די ריכטער און די עדות צו צייגען אַז זיי האָבען קיין האַרץ אויף קיינעם און אַז דער משפט איז אַ גערעכטער; היינט ווי איז שוין די מלוכה אין הימעל וואָס האָט אין זיך קיין ליגען, קיין פאַלשקייט, קיין

נארעריי, קיין משוא פנים און קיין כאבאר, און ער, דער אלערהעכסטער ריכטער, לעבט אימער און אייביג, דארפען מיר דאך געוויס זיין משפט אננעהמען פאר גערעכט".

4

זיך אבגערעכענט מיט'ן מכשף

ר' ליעזר און ר' עקיבא זיינען געגאנגען זיך באדען אין די בעדער פון טבריא. האט זיי געזעהן איינער, אן אפיקורס, וועלכער איז געוועזן א מכשף, און ער האט א זאג געטהאן א שפרוך, האט דער סופיט פון דעם מרחץ זיך ארונטערגעלאזט אויף זיי און זיי האבען זיך ניט געקענט ריהרען פון ארט. האט ר' ליעזר געזאגט צו ר' יהושע: "לאמיר זעהן, יהושע בן חנניה, וואס דו וועסט יעצט טהאן!" האט ר' יהושע געזאגט א שפרוך און די טיהר פון מרחץ האט צוגעצויגען דעם אפיקורס וועלכער האט זיך צוגעקלעפט צום טיהר און האט זיך פון דארט ניט געקענט ריהרען. און ווער עס האט גע־דארפט אריין אין מרחץ און פלעגט געבען א שטופ די טיהר פלעגט ער מיט'ן פויסט טרעפען דעם אפיקורס אין תארצען. און ווער עס איז ארויס פון מרחץ פלעגט איהם א שטויס טהאן אין רוקען.

"בעפרייט מיך", האט דער אפיקורס זיך געבעטען ביי די אידישע חכמים.

"בעפריי דו אונז וועלען מיר דיך אויך בעפרייען", הא־בען זיי געענטפערט.

האבען זיי בעפרייט איינע די אנדערע.

"זעהסט וואס פאר א חכם דו ביזט!" האט ר' יהושע זיך גערייצט מיט'ן אפיקורס.

"קומט צום ים וועל איך אייך עפעס ציינגען", האט דער אפיקורס געזאגט.

זיינען זיי מיט איהם געגאנגען. און ווען זיי זיינען גע־קומען צום ים האט דער מכשף געזאגט א שפרוך און דער ים האט זיך געשפאלטען.

"איז דאס ניט אזא וואונדער ווי משה אייער רבי האט געצייגט אין וואסער?" האט דער אפיקורס געפרעגט.

"דו מוזט דאך אבער צוגעבען אז משה אונזער רבי איז אליין געגאנגען אין דעם וואסער", האבען די אידישע חכמים צו איהם געזאגט. "געה דו אויך אריין אין דעם וואסער".

דער אפיקורס איז אריין אין וואסער און ר' יהושע האט גוזר געווען אויף דעם שר של ים וועלכער האט דעם אפיקורס פערשלונגען.

5

א מכשפה אין ליינזוימען

רבי ליעזר, ר' יהושע און רבן גמליאל זיינען איינמאל געגאנגען נאך ארם. אנקומענדיג אין א שטעדטעל האבען זיי געזעהן קליינע קינדער שפיעלען זיך אין זאמד. די קינדער האבען געמאכט קליינע בערגעלעך און געזאגט צווישען זיך: "אט אזוי טהוען די מענשען פון ארץ ישראל און זאגען: אט דאס איז תרומה און דאס איז מעשר".

האבען די אידישע געלעהרטע געזאגט: "עס זעהט אוים אז דא געפינען זיך אידען. זיינען זיי אריין אין שטעדטעל, אויסגעזוכט א אידישע הויז און זיינען אהין אריין. ווען זיי האבען זיך געזעצט צום טיש עסען, האבען זיי בעמערקט ווי דער בעל הבית טראגט פריהער אריין יעדעס געריכט אין א קליין צימערעל, איידער ער גיט דאס צו עסען. האבען זיי בעקומען א פערדאכט, טאמער איז דער בעל הבית א געצענ־דיענער און ער שטעלט פריהער דעם עסען פאר די געצען, ווי עס פיהרט זיך ביי די היידען.

"זאג אונז", האבען זיי דעם בעל הבית געפרעגט, "וואס איז דאס פאר א מין עסק וואס יעדע געריכט נעהמסטו פריהער אריין אין יענעם צימער, און ערשט נאכדעם ברייננסטו דאס צו אונז?"

"איך האב אן אלטען פאטער", האט זיי דער בעל הבית ערקלערט, "און איך טראג איהם אריין זיין חלק צוערשט, ווייל ער האט אויף זיך א נדר גענומען דאס ער וועט פון זיין

צימער ניט ארויסגעהן ביז עס וועלען אהער קומען אידישע געלעהרטע פאר וועמען ער וועט קענען דערצעהלען זיין צער".

"געה זאג איהם אז זיי געפינען זיך דא", האבען די געסט געזאגט, "און זאל ער זיי קומען זעהן".

אז דער אלטער איז ארויסגעקומען פון זיין צימער האבען איהם די געסט געפרעגט:

"פאר וואס בעהאלסטו זיך?"

"איך האב צער וואס מיין זוהן האט קיין קינדער", האט דער אלטער געענטפערט, "און יעצט וויל איך אז איהר זאלט גאט בעטען דאס מיין זוהן זאל געהאלפען ווערען".

האט ר' ליעזר געזאגט צו ר' יהושע: "לאמיר זעהן, יהושע בן חנניה, וואס דו קענסט דא אויפטהאן".

"ברייננגט מיר ליינזוימען", האט ר' יהושע געזאגט.

אז מען האט געבראכט די ליינזוימען האט זיי ר' יהושע אויסגעשאטען איבער'ן טיש, און עס האט זיך די אנוועזענדע אויסגעדאכט אז די ליינזוימען זיינען פערזייהט געווארען, אז זיי האבען אויסגעשפראצט און אויסגעוואקסען, און אז ר' יהושע רייסט די צייטיגע פלאקס ביז ער האט ארויסגע־בראכט א פרוי פאר די צעפ, און דאס איז געוועזען די מכשפה וואס האט אבגעטהאן א כישוף אז דעם אלטענ'ס זוהן זאל קיין קינדער ניט האבען".

"מאך איהם פריי פון דעם כשוף וואס דו האסט איהם אבגעטהאן", האט ר' יהושע געזאגט צו דער מכשפה.

"איך קען ניט", האט זי געענטפערט.

"אויב דו וועסט ניט טהאן וואס איך הייס דיר וועל איך אויסזאגען דיין נאמען אום אלע זאלען וויסען ווער דו ביזט", האט ר' יהושע געדראהט.

"איך קען ניט צוריקמאכען דעם כשוף", האט די מכשפה געזאגט, "ווייל איך האב אריינגעווארפען דעם מיטעל פון דעם כשוף אין ים אריין".

האט ר' יהושע געהייסען דעם שר של ים און ער האט דעם כשוף מיטעל אויסגעשפיגען. נאכדעם האבען די אידישע געלעהרטע תפילה געטהאן און דער קינדערלאזער האט זוכה

געוועז צו ברייגגען אויף דער וועלט א זוהן. דאס איז גע־
וועז ר׳ יהודה בן בתירא.

יאָהרען שפּעטער, אז די זעלבע חכמים האָבען זיך דער־
וואוסט ווער עס איז געבוירען געוואָרען פון זייער תפילה
האָבען זיי געזאָגט: ״ווען מיר וואָלטען אין דעם אָרט ניט
געקומען בלויז צו ברייגגען אזא צדיק אויף דער וועלט וואָלט
שוין געווען גענוג פאר אונז״.

6

קונצען פון מאגיקער

רבי יהושע בן חנניה וועלכער איז געווען געניט אין דער
קונסט פון מאגיק האָט איינמאָל געזאָגט: ״איך קען נעהמען
אוגערקעס און וואסער־מעלאָנען און זיי פערוואַנדלען אין
הירשען און גאזעלען, און דיזע זאָלען געבוירען נאָך הירשען
און גאזעלען״.

ר׳ ינאי דערצעהלט:

״איינמאָל בין איך געגאנגען אין דעם מארק פון ציפורי
האָב איך געזעהן א מכשף וועלכער פּלעגט נעהמען א בינטעל
גרינסען, דאס א וואָרף טהאָן אין דער הויך און עס פלעגט
פון דעם ווערען א קאַלב״.

איינער, א תלמיד חכם, האָט וועגען דער געשיכטע גע־
פרעגט א פראגע: ״ר׳ לעזר האָט אמאָל געזאָגט אין נאמען
פון ר׳ יוסי בן זימרא, אז ווען עס זאָלען קומען אַלע
מעגי׳שען פון דער וועלט, וואָלטען זיי ניט געקענט בעשאפען
אפילו אזא קליינע בעשעפעניס ווי א מוק מיט לעבען אין
דעם. טאָ ווי קומט דאס, אז דער מכשף האָט געקענט בעשא־
פען א קאַלב?״

האָט מען די זאך אזוי ערקלעהרט: דער מכשף האָט אָנ־
געשטעלט זיינעם א משרת ער זאָל גנב׳ענען א קאַלב און
זאָל זי איהם צוטראָגען גראדע אין דעם מאָמענט ווען ער
האָט א וואָרף געטהאָן דאס בינטעל גרינס.

ר׳ חיננא, דער זוהן פון ר׳ חנניה, דערצעהלט: ״איך האָב

אמאָל שפּאַצירטביים ברעג ים פון ציפורין און איך האָב געזעהן אַ מכשף וואַרפען אַ שטיין אין דער הויך, און אַז דער שטיין איז אַרונטער צו דער ערד, איז פון דעם געוואָרען אַ קאַלב. ווען איך בין געקומען און דאס דערצעהלט צו מיין פאָטער, האָט ער געזאָגט: "אויב דו האָסט פון דעם קאַלב געגעסען איז דאס אַ ווירקליכע זאַך, און אויב ניט, איז דאס ניט מעהר ווי אַ פּערבלענדעניש".

7

דער טויט פון ישעיה הנביא

ווען מנשה, דער זוהן פון חזקיהו המלך, איז נאָכגעלאָפען נאָך ישעיה הנביא און האָט איהם געוואָלט הרג'ענען, איז ישעיה פון איהם אַנטלאָפען און איז אַזוי געלאָפען ביז ער איז געקומען צו אַ צעדערבוים און דער צעדערבוים האָט איהם איינגעשלונגען. אָבער זיינע ציצית זיינען געבליבען שטעקען אין דרויסען. זיינען מענשען געקומען צו מנשה און האָבען איהם אויסגעזאָגט וואו דער נביא געפינט זיך. האָט מנשה צו זיי געזאָגט: "געהט און זעגט אָב דעם בוים". און בעת זיי האָבען געזעגט דעם בוים האָט זיך בעוויזען בלוט. דאס איז געווען די בלוט פון דעם נביא.

8

די גרויסקייט פון תשובה

גאָט האָט געבראַכט אַ שטראָף אויף מנשה, דער שלעכטער און זינדיגער קעניג. די אַנפיהרער פון אשור'ס אַרמעע האָבען איהם אַריינגעוואָרפען אין אַ קופּערנעם קעסעל און האָבען אונטער דעם קעסעל געמאַכט אַ פייער. אין זיינע שמערצען האָט מנשה אויסגערעכענט די נעמען פון אַלע געטשקעס און האָט זיי געבעטען אַז זיי זאָלען איהם העלפען. זעהענדיג אַז פון זיי קען ער קיין הילף ניט קריגען, האָט ער זיך דערמאָנט וואס זיין פאָטער, דער קעניג חזקיהו, האָט

איהם איינמאָל געזאָגט, נעמליך, אַז דער אמת'ער גאָט איז א גוטער און אַז ער וועט איהם ניט פערלאָזען. האָט מנשה געזאָגט צו זיך: "איך וועל זיך צו איהם ווענדען, אויב ער וועט מיר ענטפערען איז גוט, אויב ניט זיינען אלע געטער גלייך".

בעת מנשה האָט אָנגעהויבען צו בעטען האָבען די מלאכים גענומען פערשטאָפּען די פענסטער פון הימעל כדי זיין תפילה זאָל ניט צוקומען צו גאָט, און די מלאכים האָבען געזאָגט צום אויבערשטען: "רבונו של עולם! א מענש וואס האָט געדיענט עבודה זרה און האָט אריינגעשטעלט א געטץ אין בית המקדש, ווילסטו אָננעהמען זיין תשובה?"

האָט דער אויבערשטער געענטפערט: "אויב איך נעהם ניט אָן זיין תשובה מאַך איך דאָך צו די טיהר פאר אלע בעלי תשובה!" וואס האָט דער אויבערשטער געטהאָן? ער האָט אונטערגעגראָבען א לאָך אונטער זיין כסא הכבוד און מנשה'ס געבעט איז צו איהם ארויף און ער האָט זי געהערט.

מסכת הוריות

1

דער שכר פון צדקה

ר׳ ליעזר, ר׳ יהושע און ר׳ עקיבא זיינען געפאָהרען אין א שטאָדט ביים ים, אין אנטוכיא, צו זאמלען געלד פאר אָרימע לומדים. האָט זיך דאָרט געפונען איינער א מאן מיט׳ן נאמען אבא יהודה און ער האָט ליעב געהאט צו געבען צדקה. איינמאָל האָט איהם אן אונגליק געטראָפען, ער האָט פערלאָרען זיין גרויסען פערמעגען, און אז ער האָט זיך דער־וואוסט אז די גרויסע אידישע חכמים זיינען געקומען אין שטאָדט זאמלען געלד האָט דער פעראָרימטער אבא יהודה געשעהמט צו צייגען זיך פאר זיי און ער איז געקומען אהיים זיך פון זיי בעהאלטען. זיין פרוי האָט בעמערקט אז ער זעהט אויס אזוי ווי ער וואָלט קראנק געוואָרען, האָט זי איהם געפרעגט: ״ווארום זעהסטו אויס אזוי שלעכט?״ האָט אבא יהודה געענטפערט: ״די גרויסע אידישע לעהרער זיינען דאָ און איך האָב ניט וואס זיי צו געבען״.

האָט זיין פרוי וועלכע איז געווען נאָך א גרעסער צדקת ווי ער, געזאָגט:

״ביי אונז איך נאָך פערבליבען איין פעלד. געה און פערקויף א האלב פעלד און גיב זיי דאס געלד״.

אבא יהודה האָט אזוי געטהאָן. ער האָט פערקויפט א העלפט פון זיין לעצטע פעלד און האָט דאס געלד אָבגעגעבען

צו די צדקה שלוחים. האָבען איהם די אידישע לעהרער אזו געבענשט: "דער אויבערשטער זאָל גוט מאַכען דיין שאַדען".

נאכדעם ווי די שלוחים זיינען אוועק איז אבא יהודה געגאַנגען אַקערען די האַלבע פעלד וואס עס איז איהם פערבליבען. און בעת זיין קוה האָט געשלעפּט די סאָכע איז זי פּלוצלונג געפאַלען און האָט זיך צובראָכען א פוס. ווען ער האָט זיך איינגעבויגען זי אויפצוהויבען האָט איהם גאָט ליכטיג געמאַכט זיינע אויגען און ער האָט געפונען אַן אוצר. האָט ער געזאָגט: "פון מיין גליק וועגען האָט די קוה זיך געבעך צובראָכען א פוס!"

א צייט שפּעטער, אז די צדקה שלוחים זיינען ווידער געקומען אין דער שטאָדט האָבען זיי זיך אויף איהם נאכגעפרעגט: "וואס טהוט עפּעס אבא יהודה?" האָבען די שטאָדטיגע זיי געענטפערט: "ווער קען דאס אזוי לייכט צוקומען און איהם זעהן? עפּעס א קליינינקייט אבא יהודה! אבא יהודה האָט אָקסען, אבא יהודה האָט קאמעלען, אבא יהודה האָט אייזלען!" און אזוי איז טאקע געווען. אבא יהודה איז ווידער געוואָרען אזוי רייך ווי געווען.

ווען אבא יהודה האָט זיך דערוואוסט אז די צדקה שלוחים זיינען ווידער דאָ איז ער געקומען זיי געבען שלום. האָבען זיי איהם געפרעגט: "וואס מאַכט אבא יהודה?" האָט ער זיי געענטפערט: "אייער ברכה איז מקוים געוואָרען מיט פּראָצענט און מיט פּראָצענט אויף פּראָצענט". האָבען זיי צו איהם געזאָגט: "אַבוואָהל, יענעם מאָל אז מיר זיינען דאָ געווען, האָבען אַנדערע געגעבען גרעסערע נדבות פון דיר, דאָך האָבען מיר דיך אוועקגעשטעלט אויפ'ן צעטעל גאַנץ אויבען".

2

ער פלעגט אַבנאַרען און געבען

ר׳ שמעון בן לקיש איז געקומען אין בוצרה, איז דאָרט געווען איינער וואס האָט געמעגט זיין א רבי ביי שווינדלער. מיינט ניט חס וחלילה אז ער איז טאַקע געווען א שווינדלער, נאָר ער פלעגט אָבנאַרען מיט מצות. אז דער עולם פלעגט מנדר זיין אויף צדקה, פלעגט ער זיך מאַכען אזוי ווי ער וויל גאָרניט געבען, נאָר נאכדעם אז דער עולם פלעגט ענדיגען שנדר׳ן, פלעגט ער געבען אזוי פיעל ווי דער גאַנצער עולם האָט געגעבען צוזאמען.

ווי זאָלען מיר פערשטעהן די אגדות?

לויט א מאמר פון ר' אברהם בן הרמב"ם און די ער־קלעהרונגען פון אַנדערע גדולים.

יעדער איינער וועלכער האָט פיעל וועניג געלערנט ווייס אַז די אגדות, די וואונדער מעשה'לעך און די לעגענדען פון תלמוד ענטהאַלטען א טיעפערען זין ווי די פשוט'ע מעשה וואס זיי דערצעהלען. אין א גרויסע צאָהל אגדות איז דער בעהאַלטענער געדאַנק, אָדער דער "נמשל" קלאָר פאר יעדען איינעם וואס קען אריינבליקען "צווישען די שורות", און וועלכער בעזיצט א פּאָעטישע פאנטאזיע צוזאמען מיט א הויש פאר אנאַליטיק. עס זיינען דאָ אבער אויך פיעלע אגדות וואס זייער בעדייטונג בלייבט פאר אונז א רעטענים, ווייל אין לאַנגען לויף פון דער צייט האָבען מיר פערלאָרען דעם צוזאַמענהאַנג וואס דיזע וואונדער מעשה'לעך האָבען געהאַט מיט געוויסע אינצידענטען און פערזאָנען, אין דער פעריאָדע ווען זיי זיינען געשאַפען געוואָרען.

לאָמיר אָננעהמען צום ביישפּיעל די מעשה וועגען דעם זינדיגען קעניג מנשה, דער זוהן פון מלך חזקיהו. מנשה איז געווען זעהר שלעכט און ער האָט געדיענט צו געטצען. איינמאָל, אַז די אנפיהרער פון אשור'ס ארמעע האָבען איהם געפאַנגען און האָבען איהם אריינגעזעצט אין א קאָכעדיגען

קעסעל, האָט זיך מנשה געווענדעט צו גאָט אז ער זאָל איהם רעטען. האָבען די מלאכים פערשטעלט די פענסטער פון הימעל, כדי מנשה׳ס געבעט זאָל ניט צוקומען צום רבונו של עולם. וואס האָט דער אייבערשטער געטהאָן? ער כביכול האָט אליין אויסגעגראָבען א לאָך אונטער זיין כסא הכבוד אום די תפילה פון דעם זינדיגען קעניג זאָל קענען צו איהם גרייכען. און ער האָט נאָך די מלאכים פירגעהאלטען, זאָגענ־דיג: ״אויב איהר טהוט אזוי, שליסט איהר דאָך צו אַלע טויערען פאר מענשען וואס האָבען געזינדיגט און ווילען זיך צוריק קעהרען צום גלייכען וועג!״

עס וואָלט געווען אַן אונרעכט צו זאָגען אז די חכמי התלמוד האָבען געמיינט אז מיר זאָלען דיזע געשיכטע אָנ־נעהמען בוכשטעבליך ווי דאס ווערט דערצעהלט. אבער אין דער מעשה׳לע איז בעהאלטען א שעהנער געדאנק, אַן ער־האבענע פילאָזאָפיע, א גייסטרייכע אָפטימיסטישע אנשוי־אונג אויפ׳ן לעבען און א שטארקער גלויבען אין דער מענש־הייט.

די חכמי התלמוד, וועמעס ליעבע צו דער מענשהייט איז געווען זעהר גרויס, האָבען געגלויבט אז אַלע מענשען זיינען געבוירען גוט און עהרליך, אז קעמפפען דאַרף מען געגען זינד אבער ניט געגען זינדער. מענשען ווערען געבוירען גוט און אָרענטליך, אבער זיי געהען אראָב פון גלייכען וועג דורך לייכטזין, וויין, אָדער דורך שלעכטע חברים. די חכמי התלמוד האָבען געגלויבט אז פאר דעם ערגסטען רשע איז נאָך דאָ האָפנונג אז ער זאָל ווערען גוט און פרום און זיי האָבען דעם בעל תשובה געשטעלט נאָך העכער ווי דעם צדיק.

נו, איז אבער מנשה געווען אזא זינדיגער וואס זיין גליי־כען איז גאָר ניט צו געפינען. דער תלמוד דערצעהלט אז בעת מנשה האָט זיך געמאַטערט אין דעם הייסען קופּערנעם קעסעל האָט ער פריהער תפילה געטהאָן צו די געצען, און ערשט נאכדעם ווי ער האָט איינגעזעהן אז די געצען העלפען איהם ניט האָט ער זיך געווענדעט צו גאָט, און ניט מיט׳ן פולען הארצען און אונטערטהעניגקייט, נאָר מיט חוצפה און מיט לעסטערונג, און דערפאר זיינען די מלאכים געווען אזוי

אויפגערעגט און זיי האָבען "פערשטעלט די פענסטער פון הימעל".

די חכמי התלמוד האָבען געגלויבט אַז גאָט'ס רחמנות איז אזוי גרויס דאס אפילו דער ערגסטער פון אלע זינדיגע האָט האָפנונג צו ווערען געלייטערט און גערייניגט פון אלע זינד, און זיי האָבען דיזען געדאַנק אויסגעדריקט אין דיזער וואונדער־שעהנע מעשה'לע, ציינענדיג ווי גאָט אליין האָט זיך איינגעשטעלט פאר דעם רשע און דורכגעבראָכען אַ וועג אין הימעל דורך וועלכען די תפילה פון דעם זינדיגען מלך זאָל צו איהם קענען צוקומען.

לאָמיר יעצט זעהן וואס ר' אברהם בן הרמב"ם ז"ל שרייבט אין זיין בעריהמט'ן מאמר איבער די מעשה'לעך פון תלמוד. ער זאָגט:

"זאָלסט וויסען זיין אַז דיין פליכט איז צו וויסען. ווער עס וויל אָננעהמען אַ מיינונג בלויז אויס אַכטונג פאר דעם וואס האָט די מיינונג ארויסגעזאָגט, און ער נעהמט אָן די מיינונג אָהן אליין נאכצודענקען און זוכען צו פערשטעהן, אויב דאס איז אמת, אָדער ניט, זאָל וויסען אַז דאס איז איינע פון די שלעכטע זיטען. אַזאַ זאַך איז פערבאָטען הן לויט דער תורה, און הן לויט דעם שכל. פון דעם שטאַנד־פונקט פון שכל איז דאס ניט ריכטיג, ווייל דער פערשטאַנד ווערט פערקריפעלט צוליעב דעם גלויבען. פון דעם שטאַנד־פונקט פון דער תורה איז דאס פערבאָטען, ווייל דער מענש וואס נעהמט אָן אַ פרעמדע מיינונג וואס איז געגען דעם שכל געהט ער אַראָב פון אמת'ן וועג און פון דער לאָגיק (קו הישר). השם יתברך האָט אונז אָנגעזאָגט אין דער תורה, אַז מיר זאָלען קיינעם ניט שוינען, דעם דל, דעם קליין מענשעלע, אזוי ווי דעם גדול, נאָר מיר זאָלען אורטיילען לויט די גערעכ־טיגקייט. צו בעהויפטען אז דאס וואס יענער זאָגט איז אמת ווייל יענער איז אַ גרויסען מאַן (וואס דאס איז קיין בעוויז) איז פערבאָטען. און לויט דיזער איינלייטונג קומט אויס אַז צוליעב דעם וואס די חכמי התלמוד זיינען געוועזן אזוי גרויס און זייער בעלעהרזאַמקייט איז געוועזן אזוי פאָלקאָמען אין אַלעם וואס אנבעלאַנגט צו דער ערקלעהרונג פון דער תורה,

מיט אַלע פּרטים און דקדוקים, קומט ניט אַז מיר זאָלען אויך אָננעהמען אַלע זייערע מיינונגען וועגען די מעדיצינישע ווי־סענשאַפט, נאַטורוויסענשאַפט און אַסטראָנאָמיע, און זיי גלויבען אין דיזע זאַכען אַזוי ווי מיר גלויבען זייערע ערקלעה־רונגען אין דער תורה — — —"

ר' אברהם בן הרמב"ם צוטיילט די מעשיות פון תלמוד אין פיער חלקים, אָדער קלאַסען.

ערשטענס, מעשיות וואָס זיינען פאָרגעקומען און האָבען פּאַסירט אין דער וועלט, אַזוי ווי זיי זיינען געשריבען. די צוועקען צוליעב וועלכע די מעשיות זיינען געבראַכט געוואָ־רען זיינען פערשידענע. איין טייל פון דיזע מעשיות זיינען בעצוועקט אַז מען זאָל פון זיי לערנען געוויסע דינים. אַ צווייטער טייל פון דיזע אמת'ע מעשיות זיינען געשריבען געוואָ־רען כדי מיר זאָלען פון זיי זיך לערנען אַ מוסר, אָדער אַ מאָ־ראַל, אַזוי ווי די מעשה פון הלל מיט די גרים. פון אַ דריטען טייל פון די מעשיות לערנען מיר די וויכטיגקייט פון גלויבען, אַזוי ווי די מעשה פון חוני המעגל וועלכער האָט געמאַכט אַ צירקעל אין זאַמד, האָט זיך אין דעם צירקעל אוועקגעשטעלט און האָט געזאָגט אַז ער וועט זיך ניט ריהרען פון אָרט וואו דער אויבערשטער וועט ניט געבען רעגען. אַ דריטער טייל פון די מעשיות זיינען געשריבען צוליעב זייער אונגעוואוינ־ליכער אינטערעסע, אַזוי ווי די מעשה פון רבי מאיר וועלכער האָט זיין בייטעל געלד ניט געוואָלט פערטרויען אַ בעל אכסניא ווייל יענעם'ס נאָמען איז איהם ניט געפעלען געוואָ־רען און עס האָט זיך אויסגעלאָזען אַז דער בעל אכסניא איז טאַקע געוועזען אַ רויבער. און נאָך אַזעלכע מעשיות וועמעס צוועק עס איז צו צייגען די חכמה און דעם שאַרפזין פון די גרויסע אידישע לייט. אַלע דיזע מעשה'לעך געהערען צו דעם ערשטען קלאַס.

צום צווייטען קלאַס געהערען מעשיות וואָס די דער־צעהלער האָבען געזעהן אין חלום, אָדער זיי האָבען דאָס גע־הערט פון אַנדערע וואָס האָבען אַזוי גע'חלומ'ט. און זיי האָבען די מעשה'לעך איבערגעגעבען אין אַ ריינער און קלאָ־רער שפּראַך, ווייל זיי זיינען געווען זיכער אַז אַ מענש מיט

שכל וועט קיין טעות האָבען און אָננעהמען אז דיזע זאכען זיינען טאַקע געשעהן אויפ'ן וואָהר, אזוי ווי די מעשה פון רבי ישמעאל, אין ברכות, וואס האָט דערצעהלט, ווי ער איז איינמאָל אריין אין דעם הייליגסטען אָרט אין בית המקדש און האָט דאָרט גערעדט מיט גאָט. און אַ סך אַזעלכע מעשיות אין וועלכע די דערצעהלער האָבען בעהויפּטעט אז זיי האָבען זיך געזעהן מיט נביאים וועלכע זיינען שוין געווען לאַנג טויט, און האָבען גערעדט מיט זיי. אויך מעשיות וועלכע האַנדלען זיך וועגען שדים און רוחות. און דער וואס לעזט דיזע זאכען און האָט ניט קיין פערשטאַנד, קען מיינען אז דיזע זאכען זיינען טאַקע פאָרגעקומען אזוי ווי זיי זיינען גע־שריבען, און ער וועט גלויבען זאכען וואס קענען גאָר ניט פאָרקומען, און דאס אַלץ צוליעב זיין גרויסע נאַרישקייט און קנאַפּען וויסען פון דער נאַטור פון דער וועלט, און אז די חכמים האָבען דערצעהלט זאכען וואס זיי האָבען געזעהן בדרך הנבואה — — —

צום דריטען קלאַס געהערען מעשיות וואס זיינען טאַקע פאָרגעקומען אזוי ווי זיי שטעהען, אבער זיי זיינען איבער־געגעבען געוואָרען "בלשון הבאי", אין אַן איבערטריבענעם סטיל, און די דערצעהלער האָבען געגלויבט אז קיינער קען קיין טעות מאַכען אין דעם אז דאס איז איבערטריבען. די חכמי התלמוד האָבען זיך ערלויבט צו געברויכען אַן איבער־טריבענעם לשון, אָנצייגענדיג אז די תורה האָט אויך גע־ברויכט "לשון הבאי", און אזוי אויך די נביאים און די אַלטע חכמים. אין דער תורה געפינען מיר אזא אויסדרוק ווי "גרויסע שטעדט און פעסטונגען וואס גרייכען אַזש ביז צום הימעל ("ערים גדולות ובצורות בשמים"). ביי די נביאים: "און די ערד האָט זיך געשפּאָלטען פון זייער קול" ("ותבקע הארץ לקולם"). און אין דער גמרא געפינען מיר אַ מעשה ווי רבה און ר' זירא האָבען פורים געמאַכט אַ סעודה צוזאַמען. איז אויפגעשטאַנען רבה און האָט געקוילעט ר' זירא'ן. נאָכדעם האָט ער גאָט געבעטען פאַר איהם און האָט איהם צוריק לעבעדיג געמאַכט. עס מיינט אז רבה האָט איהם געשלאָגען און האָט איהם געמאַכט אַ גרויסע וואונד,

און אזוי ווייטער. (אנדערע מפרשים ערקלעהרען אז דאס מיינט אז רבה האָט ר' זירא'ן געצוואונגען צו טרינקען לכבוד פורים א ביסעל אריבער די מאָאס, און פון דעם צופיעל טרינ־קען איז ר' זירא געוואָרען אזוי קראַנק דאס ער האָט געהאל־טען ביים שטאַרבען.)

צום פיערמען קלאָס געהערען די מעשיות וואס זיינען באמת געשעהן, אבער זיי זיינען ארויסגעגעבען אין דער פאָרמע פון א משל אָדער א רעטענים וואס ניט פאר יעדען מענשען איז דער ענין קלאָר, ביז עס טראַכט זיך אין דעם אריין א מענש מיט גרויסען פערשטאַנד, וועט ער אין דער איינפאַכער מעשה'לע זעהן זעהר שעהנע זאַכען. און עס זיי־נען דאָ אויך אנדערע מעשיות פון דעם קלאָס וואס זייער מיין איז דייטליך אפילו צו א קינד — למשל, די מעשה אין מסכת סוכה: שלמה המלך האָט איינמאָל געזעהן דעם מלאך המות וועלכער האָט געשיינט צו זיין זעהר אומעטיג. "פאר וואס זעסטו אויס אזוי טרויעריג?" האָט איהם שלמה גע־פרעגט. דער מלאך המות האָט געענטפערט: "איך בין אין א גרויסער פערלעגענהייט. אָט די צוויי שעהנע פארשוינען (שלמה המלך'ס צוויי שרייבער אליחורף און אחיה) פאָדערט מען פון מיר, ווייל זייער צייט איז געקומען צו שטאַרבען, אבער ניט דאָ איז דער אָרט וואו זיי איז בעשערט צו שטאַר־בען". ווען שלמה האָט דאס געהערט האָט ער זיינע צוויי שרייבער אוועקגעשיקט נאָך דעם שטאָדט לוז, ווייל לוז איז געווען א שטאָדט פון אויביגעם לעבען, וואו דער מלאך המות האָט ניט געקענט צוקומען, אבער ווי זיי זיינען אנגעקומען ביי דעם טויער פון דער שטאָדט זיינען זיי געשטאָרבען. אויף מאָרגען האָט דער מלאך המות געזאָגט צו שלמה'ן: "דו האָסט זיי געשיקט גראָדע אהין וואו איך האָב זיי געדאַרפט האָבען". און שלמה האָט וועגען דעם בעמערקט: "דאָרט וואו א מענש דאַרף שטאַרבען אהין טראָגען איהם זיינע פיס".

די מעשה אזוי ווי זי ווערט דערצעהלט איז אונמעגליך אָנצונעהמען אלס א פאַסירונג וואס איז בוכשטעבליך אזוי פאָרגעקומען, און דאָך איז עס אַן אמת'ע זאַך וואס איז אי־

בערגעגעבען געוואָרען בדרך משל, נאָר מען דאַרף וויסען ווי דאָס צו פערשטעהן. פון דער מעשה איז צו זעהן אזוי: שלמה האָט געזעהן אַז זיינע צוויי שרייבער האַלטען ביים שטאַרבען צוליעב אַ קראַנקייט. האָט שלמה געזוכט מיטלען ווי זיי צו דערהאַלטען ביים לעבען. צו דעם צוועק האָט ער זיי אַוועקגעשיקט אין אַן אָרט וואָס איז געווען בעריהמט מיט זיין געזונדען און היילענדען קלימאַט, אין דער האָפנונג אַז דאָרט וועלען זיי געזונד ווערען, אבער זיי זיינען געשטאָרבען ווען זיי זיינען שוין געווען ביים אריינגאַנג צו יענעם אָרט. דאָס מיינט צו צייגען אַז פון טויט קען מען ניט ענטלויפען. עס העלפט ניט אפילו די חכמה און די מאַכט פון אַזאַ קעניג ווי שלמה. קיין מענש קען זיך ניט אויסדרעהען פון דער ענדע פון אַלע לעבעדיגע ברואים. אליחורף און אחיה זיינען געשטאָרבען ביים טויער פון דער שטאָדט פון אויביגעם לע־בען!

עד כאן, ביז דאַנען זיינען אונגעפעהר די רייד פון ר׳ אברהם בן הרמב״ם.

מען קען אויך זאָגען אַז די מעשה׳לעך וועגען פתרון חלומות און מכשפים זיינען דערצעהלט געוואָרען אַלס סאַ־טירעס, אַלס בייסענדע שפּאַסען אויף די פותרי חלומות, מכשפים און זייערע אנהענגער. נעהמט למשל די מעשה פון בר הדיא דעם פותר חלום, אין מסכת ברכות. דאָס איז אַ וואונדערליכע סאַטירע, געשריבען אין אַ לעבהאַפטען סטיל, אויף די פותרי חלומות, וועגען וועלכע ר׳ בנאה דערצעלט, אויך אין מסכת ברכות, אַז ער איז מיט דעם זעלבען חלום געגאַנגען צו 24 פערשידענע פותרי חלומות אין ירושלים און יעדער איינער אָט איהם געגעבען אַן אַנדער פתרון!

מיט איין וואָרט: די אַלע מעשיות וואָס שיינען צו זיין אונגלויבליך און איבערנאַטירליך דאַרפען בעטראַכט ווערען פון אַ פיעל העכערען שטאַנדפּונקט אַלס די איינפאַכע מעשה אַליין.